

Střídavá péče – klady a zápory

Bc. Marie Horáčková

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marie Horáčková**
Osobní číslo: **H138184**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Střídavá péče – klady a zápory**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na střídavou péči jako jednu z forem úpravy poměrů dítěte po rozvodu či rozpadu vztahu rodičů;
  - na klady a zápory střídavé péče;
  - na zájem dítěte při rozhodování o úpravě jeho poměrů po rozvodu či rozpadu vztahu rodičů;
  - na roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí při rozhodování o úpravě poměrů dítěte.
- Součástí práce bude empirická část, která bude vycházet z kasuistik, jež konkretizují sledovanou problematiku.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HÖSCHL, Cyril a Barbora WENIGOVÁ. *Objevte cestu, jak jít dál: podpora a rady pro každého, koho postihla schizofrenie*. Praha: Tigis, 2006, 100 s. ISBN 80-903750-2-2.

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7367-040-2

HOLUB, M. a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-87212-96-7

HRUŠÁKOVÁ, M. a KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006. ISBN 80-7239-192-5

KLIMEŠ, J. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7367-745-9

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1986.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s tím, že vyrovnaní případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 21.3.2015

MARIE HORAČKOVÁ
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá střídavou péčí jako jednou z možností porozvodového uspořádání poměrů dítěte. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První kapitola je věnována historickému pohledu na rodinu a manželství. Podrobně se zabývá vznikem a zánikem manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi, popisuje průběh opatrovnického a rozvodového řízení a vysvětluje roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí při úpravě poměrů dítěte. Ve druhé kapitole jsou uvedeny možnosti úpravy poměrů nezletilého dítěte po rozvodu či rozchodu rodičů. Kapitola třetí se pak blíže zabývá střídavou péčí, zejména jejími klady a zápory, zájmem dítěte a možnostmi sociální pedagogiky v porozvodové péči. V praktické části diplomové práce je vypracováno pět kasuistik, na kterých je demonstrována střídavá péče v praxi. Poslední část práce je věnována statistickým údajům o podílu této formy uspořádání poměrů dítěte v rozhodnutích soudů.

Klíčová slova: rodina, rozvod manželství, střídavá péče, sociálně-právní ochrana dětí

ABSTRACT

This thesis deals with shared custody as one of the options of post-divorce arrangements of child relations. It is divided into a theoretical and a practical part. The first chapter is dedicated to a historical perspective on family and marriage. It deals in detail with the formation and dissolution of marriage, relationships between parents and children, describes the process of tutelage and divorce proceedings and explains the position of social and legal protection of children in an adjustment of child relations. The second chapter provides the possibilities of adjusting the relations of an under-age child after a divorce or a separation of the parents. The third chapter deals in more detail with shared custody, especially its pros and cons, the child's interests and possibilities of social pedagogy in post-divorce care. In the practical part of the thesis there are five case studies elaborated in which shared custody is demonstrated in practice. The last part is devoted to statistical data on the proportion of this form of child relations arrangement in court decisions.

Keywords: family, divorce marriage, shared custody, social and legal protection of children

Děkuji paní PhDr. Mgr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za cenné rady, vstřícný přístup a užitečnou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Poděkování patří též mým blízkým, především synu Jakubovi, za trpělivost a morální podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovali.

Rovněž děkuji všem, kteří mně přispěli svou pomocí a radou, zvláště pracovním orgánům sociálně-právní ochrany dětí za ochotu a čas, který mi věnovaly.

„Vědomí společenské hodnoty i vlastní zdravé sebevědomí dítěte velice posiluje, jestliže může své rodiče, i když se rozvedli, nadále pokládat za „hodnotné“ lidi.“

Zdeněk Matějček a Zdeněk Dytrych

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ROZVOD MANŽELSTVÍ	11
1.1 HISTORICKÝ POHLED NA RODINU, MANŽELSTVÍ A JEHO ROZVOD.....	11
1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA MANŽELSTVÍ A VZTAHŮ MEZI RODIČI A DĚTMI.....	18
1.2.1 Vznik manželství.....	19
1.2.2 Zánik manželství.....	20
1.2.3 Vztahy mezi rodiči a dětmi.....	20
1.3 OPATROVNICKÉ A ROZVODOVÉ ŘÍZENÍ U SOUDU.....	23
1.3.1 Opatrovnícké řízení.....	23
1.3.2 Rozvodové řízení.....	27
1.4 ROLE ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ PŘI ROZHODOVÁNÍ O ÚPRAVĚ POMĚRŮ DÍTĚTE.....	28
2 MOŽNOSTI ÚPRAVY POMĚRŮ DÍTĚTE PO ROZVODU ČI ROZCHODU RODIČŮ	32
2.1 VÝHRADNÍ PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ.....	33
2.2 STŘÍDAVÁ PÉČE.....	36
2.3 SPOLEČNÁ PÉČE.....	40
2.4 PÉČE JINÉ OSOBY NEŽ RODIČE.....	41
3 STŘÍDAVÁ PÉČE JAKO JEDNA Z FOREM ÚPRAVY POMĚRŮ DÍTĚTE	43
3.1 STŘÍDAVÁ PÉČE POHLEDEM NĚKTERÝCH ODBORNÍKŮ.....	43
3.2 ZÁJEM DÍTĚTE.....	51
3.3 KLADY A ZÁPORY STŘÍDAVÉ PÉČE.....	57
3.3.1 Názory dětí ze střídavé péče.....	65
3.4 MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V POROZVODOVÉ PÉČI.....	66
II PRAKTICKÁ ČÁST	69
4 METODOLOGIE	70
4.1 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY.....	71
4.2 ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ A JEJICH ZPRACOVÁNÍ.....	72
4.3 KASUISTIKY.....	73
4.4 STATISTICKÉ ÚDAJE.....	91
ZÁVĚR	102
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	103
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	109
SEZNAM TABULEK	110

ÚVOD

Rodina je nejdůležitější společenskou institucí v životě každého člověka, utváří jeho osobnost a formuje jeho charakter. Rodina vzniká na základě manželství i společného soužití rodičů s dětmi a plní řadu společenských funkcí. Členové rodiny jsou spojeni citovými a příbuzenskými vazbami a společným způsobem života. Funkční a zdravá rodina je předpokladem pro vytvoření harmonického prostředí pro zdravý vývoj jejich dětí. Rodina nefunkční a disharmonická, vyznačující se vleklým rodičovským konfliktem, naopak dětem neprospívá a rozvod či rozchod rodičů je pro jejich další vývoj mnohdy prospěšnější. Uspořádání porozvodové či porozchodové péče o společné potomky tak, aby bylo plně v zájmu dětí, je pro jejich rodiče velmi náročným a nejdůležitějším úkolem.

Rozvod či rozchod zasahuje do života dětí zásadním způsobem. Dříve, než může být rozvod manželství vysloven, musí být upravena práva a povinnosti rodičů k nezletilým dětem. Obdobně musí soud rozhodnout v situaci, kdy spolu rodiče nežijí a na úpravě péče o dítě se nedohodnou. O této úpravě rozhoduje soud, a to buď autoritativním rozhodnutím či schválením dohody rodičů. Soud při svém rozhodování o svěřením dítěte do péče sleduje především zájem dítěte, musí brát ohledy na jeho osobnost, výchovné schopnosti rodičů, stálost výchovného prostředí a rovněž na citové vazby dítěte. Dítě má právo na péči obou rodičů a na pravidelný osobní styk s nimi, měly by mu být zachovány vazby na oba rodiče. Rodiče mají právo na péči o své děti a jejich výchovu. Vystává tedy otázka, jak nejlépe upravit poměry zúčastněných stran, aby zásah do života dítěte negativně ovlivnil jeho další vývoj v míře co nejmenší.

Diplomová práce je věnována jedné z možných forem úpravy poměrů dítěte po rozvodu či rozpadu vztahu rodičů – střídavé péči. Při střídavé péči pobývá dítě střídavě v určitých intervalech u jednoho a následně u druhého rodiče a neztrácí tak osobní kontakt ani s jedním z nich. I střídavá péče má ovšem svoje zápory, jedním z nich je menší stabilita prostředí. Posouzení, jaké uspořádání poměrů bude pro dítě nejméně traumatizující, závisí na mnoha faktorech a je značně individuální. Střídavá péče může být vhodným řešením porozvodových poměrů pro dítě i rodiče, pokud jsou tito schopni na fungování střídavé péče spolupracovat a zachovávat výchovnou koalici.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. Cílem teoretické části je charakteristika střídavé péče jako jedné z forem úpravy poměrů dítěte po rozvodu či rozchodu rodičů, vylíčení jejích kladů a záporů a zachycení, jakou roli hraje při

rozhodování o úpravě poměrů dítěte i při každém právním jednání, které se dítěte dotýká, zájem dítěte a jaké možnosti může mít v porozvodové péči sociální pedagogika.

Cílem praktické části diplomové práce je na několika případech, které konkretizují sledovanou problematiku, představit střídavou péči v praxi. Praktická část je doplněna statistickými údaji, které se týkají míry využití institutu střídave péče v rozhodovací praxi obecných soudů a dokreslují celou situaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ROZVOD MANŽELSTVÍ

První kapitola zachycuje vývoj rodiny a manželství v minulosti a přináší bližší pohled na manželský rozvod. Podrobněji se zabývá právní úpravou vzniku a zániku manželství a vztahů mezi rodiči a dětmi, jejich vzájemnými právy a povinnostmi. Ve druhé části kapitoly je popsán průběh opatrovnického a rozvodového řízení u soudu a vysvětlena role orgánu sociálně-právní ochrany dětí při rozhodování o úpravě poměrů dítěte při rozpadu vztahu rodičů či rozvodu jejich manželství.

1.1 Historický pohled na rodinu, manželství a jeho rozvod

Rodina je „společně žijící malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami.“¹ Chevalier de Jacourt ve Velké francouzské encyklopedii uvádí, že rodina je nejpřirozenější a nejstarší společenství ze všech. Rodina vytváří základ pro národní společnost, lid anebo národ je vlastně celek složený z mnoha rodin. Zakládá se manželstvím a z tohoto svazku jsou poté rozeny děti, čímž život rodiny prodlužují a udržují tak lidskou společnost při životě.² Primární funkcí rodiny jako základní společenské jednotky je zachování lidstva. Význam rodiny ovšem tkví i v její společenské hodnotě.³ Pro člověka je rodina nejdůležitější sociální skupinou, v níž se učí základním vzorcům chování i jednání. Převládající a přirozenou formou rodiny v moderní společnosti je párová monogamická rodina, kterou tvoří pár – muž a žena – a jejich děti.⁴ Rodina utváří osobnost člověka, formuje jeho sociální charakter a současně plní roli ochránce před tlaký společnosti. V rámci rodiny jsou přenášeny tradiční kulturní vzorce chování, proto je rodina do značné míry konzervativní. Osoby tvořící rodinu jsou vzájemně spojeny manželskými či příbuzenskými vztahy i společným způsobem života. Rodina vzniká nejen na základě manželství, nýbrž také tehdy, žijí-li rodiče dítěte spolu, aniž by manželství uzavřeli. Za rodinu lze považovat také soužití pouze jednoho rodiče s dítětem.⁵

---

¹ KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk-prostředí-výchova*, s. 78

² Encyklopedie, sv. XI, s. 937, sl. 2. Cit. Podle J. L. Flandrin: *Familles: parenté, maison, sexualité dans l'ancienne société*. Paris, Librairie Hachette 1976. Angl. překlad *Families in Former Times*. Cambridge University Press 1979, s. 8 in MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, s. 17

³ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie*, s. 57

⁴ MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, s. 18

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 8-9, 13

Rodina a manželství prošlo od dob prvobytně pospolné společnosti, kdy vznikala první forma manželství, tzv. **manželství skupinové**⁶, značným historickým vývojem. Rodina se „*vyvíjela a s ní se měnilo i postavení jejich jednotlivých členů.*“⁷ Dnešní podoba rodiny a manželství, „*jako trvalého soužití muže s ženou a dětmi, popřípadě s jinými blízkými pokrevními příbuznými ve společné domácnosti, jejichž nejdůležitější vzájemné vztahy jsou upraveny právem, je poměrně pozdním výplodem společenského vývoje*“⁸ a má s tehdejšími manželstvími pramálo společného. Soudobá rodina prošla řadou proměn, v dnešní době se rodina vyznačuje růstem zaměstnanosti mužů i žen, rodiče dnes stráví v práci mnohem víc času než dříve a čas, který tráví s dětmi, se snižuje, roste vzdělanost žen, stírají se rozdíly mezi mužskou a ženskou rolí. Dalším charakteristickým rysem současné rodiny je omezování vícegeneračních vztahů, rodiny nežijí pohromadě s prarodiči jako dřív a děti tudíž nevidí, jak se jejich rodiče o svoje rodiče starají, s těmito vztahy nemají zkušenost nebo pouze omezeně. Kvůli velkému technickému rozvoji se omezují mezilidské vztahy a komunikační schopnosti, lidé mnohdy s druhými nekomunikují přímo tváří v tvář, nýbrž prostřednictvím sociálních sítí. Významnou tendencí je též snížení vlivu náboženství, což s sebou může přinášet úpadek morálky.⁹ Růst rozvodů a uzavírání dalších sňatků způsobuje, že stále více dětí vyrůstá v nestabilnějším a měnícím se prostředí a s problémy s tím spojenými se musí vyrovnávat. Oslabují se tradiční rodinné svazky, roste počet rodin bez otce, čímž vyvstávají problémy chlapců s identifikací s mužským genderem.¹⁰

V prvotně pospolné společnosti výchovu a výživu dětí zajišťovaly pro všechny děti celé rody, jež vznikaly na základě společného původu pokrevně spřízněných skupin příbuzných osob. Lidé svůj původ odvozovali od společné pramáti, děti náležely ke společenství své matky. Společnost založená na primátu žen se nazývá **matriarchát**. Postupem času se okruh osob, které spolu směly vcházet do manželství, omezoval a spojení jednoho muže a jedné ženy se stalo pravidlem, ze skupinového manželství se vyvinulo **manželství párové**. S rozvojem zemědělství a vznikem řemesel v době bronzové a starší době železné dochází k významným ekonomickým změnám a úloha muže a ženy se zásadně mění. Role

---

⁶ V rámci skupinového manželství docházelo k neomezenému sexuálnímu styku mezi větším počtem žen a mužů, otec nikdy nebyl s určitostí znám. Společenský význam neměl ovšem ani vztah mateřský, neboť péče o děti byla záležitostí celého rodu, význam měl jen pro určení příbuzenských vztahů, neboť pouze ženská linie byla směrodatná pro určení pokrevního příbuzenství. KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 12-14

⁷ KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk-prostředí-výchova*, s. 78

⁸ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 10

⁹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 11-12

¹⁰ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*, s. 142

muže získává na významu. Je to on, kdo se ve větší míře podílí na získávání bohatství, kdo vykonává namáhavější práce, jeho úloha vzrůstá. V párovém manželství muž již měl povědomost o svých dětech a měl přirozeně zájem, aby majetek, který získal, přešel po jeho smrti na jeho vlastní děti. S rostoucím významem muže došlo ke změně dědické posloupnosti, kdy na místo určování původu po přeslici dochází k určování původu po meči, dědické právo se určuje v linii otcovské – matriarchát se mění na **patriarchát**. Muž již neodchází žít do rodu své ženy, ale naopak odvádí ji do rodu svého, jedná se o tzv. **manželství patrilokální**. Postupem času začínají muži stále více dbát na ženinu věrnost, neboť ta je zárukou legitimacy jejich potomstva. Vznikají malé, individuální rodiny, které tvoří manželský pár s dětmi. Párové manželství se mění v **monogamii**. Nároky na ženinu věrnost se ještě více zvyšují, stejně tak se utužují pouta mezi manžely. Manželská věrnost platí ovšem jen pro ženy, pro muže monogamie závazná není. Žena se stává stále více existenčně závislou na muži, vyvázat se z manželství se pro ni, na rozdíl od muže, který ji může kdykoli zapudit, stává stále obtížnější. Se vznikem států dochází k významným společenským změnám, vztahy mezi manžely a rodiči a dětmi, jež byly v rodové společnosti regulovány zvykovými pravidly, jsou nadále upravovány souborem pravidel – manželským a rodinným právem a jsou vynucovány státní mocí.¹¹

V otrokářské společnosti upevňuje své postavení **patriarchální rodina**, která je zakotvena jako právní instituce v právních normách. Despotická moc muže nad ženou je nadále posilována a upevňována. K jejímu podmaňování muži dochází ovšem postupně a soužití muže a ženy má v různých státních útvarech jinou podobu. V římském právu mohlo manželství s plnými právními účinky vzniknout jen mezi plnoprávními a dospělými římskými občany, pokud mezi nimi nebyly manželské překážky. Vznik řádného manželství mezi Římany a příslušníky jiných národů římské právo až do r. 212 n. l., kdy došlo ke sjednocení postavení národů a udělení římského občanství všem obyvatelům, nedovolovalo.¹² Podle římských právníků bylo manželství „*trvalé a úplné společenství života muže a ženy, jehož účelem je zplození legitimních dětí*.“¹³ Římské právo bylo velmi liberální, co se formy uzavření sňatku týče. Základní skutečností, jež rozhodovala o vzniku i trvání manželství, byla vůle manželů v takovém společenství žít. Právo ukončit manželství vzájemnou dohodou či jednostranným písemným nebo ústním prohlášením

---

¹¹ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 12-16, 17-21

¹² Tamtéž, s. 24-25, 32-33, 36

¹³ Tamtéž, s. 33

přiznávali staří Římané kterémukoli z manželů, a to z jakýchkoli důvodů. Skutečnost byla ovšem jiná. Manželka, jež byla v manželově moci, své právo na rozvod uplatnit nemohla, neboť manžel disponující její osobou jí v rozvázání manželství mohl násilím zabránit. Postavení žen se zlepšilo až koncem republiky, kdy bylo nařízeno, že žena může přinutit manžela, aby ji ze své moci propustil.¹⁴ Otcovská moc nad dětmi byla bez jakýchkoli omezení, vyvážena nebyla ani žádnými povinnostmi, povinnost výživy byla otcům uložena až ve 2. století n. l. Nemanželské děti měly příbuzenské vztahy jen v linii matky, u Římanů se nemanželské otcovství zásadně nezjišťovalo. Legitimovány mohly být pouze děti z konkubinátů¹⁵ a nikoli děti z příležitostných mimomanželských spojení. Ve starém Římě záležela legitimace nemanželského dítěte i uznání dítěte, které se narodilo z manželství, na otcově dobré vůli. Novorozené dítě bylo před otce položeno na zem, zdvihl-li je na ruce, zavázal se je vychovávat. Dítě, které zůstalo na zemi, bylo pohozeno. Všechny děti v rodině měly stejné postavení, římské dědické právo totiž neznalo privilegování prvorozených ani diskriminaci dcer.¹⁶

Nastupující feudální společnost má rovněž patriarchální charakter, převládá v ní **monogamní manželství a patriarchální rodina**.¹⁷ V evropské feudální společnosti měla na vývoj manželství a rodiny velký vliv náboženská mravouka křesťanské církve.¹⁸ Rodinné právo bylo až do 16. století pod značným vlivem práva církevního (tzv. kanonického). Základním katolickým dogmatem je *svátostná povaha manželství*. Církev důsledně rozlišovala smluvní stránku manželství, která byla ponechána právu světskému, a stránku svátostnou, o níž rozhodovala sama a z tohoto titulu pro sebe uplatňovala veškerou jurisdikci týkající se vzniku manželství, jeho platnosti a trvání.¹⁹ Uzavření manželství mohly bránit záповědi manželství (impedimenta prohibentia) a vylučující překážky manželství (impedimenta dirimentia),²⁰ nejdůležitější pramenily z práva božského (nedostatečný věk, impotence, trvající manželský svazek, příbuzenství

¹⁴ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 33-34

¹⁵ Konkubináty (uznané monogamní vztahy), tj. „trvalá monogamní mimomanželská spojení se všemi znaky manželství, avšak nezakotvená právně.“ Děti vzešlé z konkubinátů se nazývaly „přirozené děti“. Tyto děti mohly být legitimovány, tj. mohly nabýt práv manželských dětí. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 37, 211

¹⁶ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 39, 42-43

¹⁷ Tamtéž, s. 48, 57

¹⁸ Podrobení manželských poměrů církevní jurisdikci je pro křesťanské feudální národy specifické, byť úplné prosazení církevních nároků na legislativu a výlučnou jurisdikci ve věcech manželských trvalo poměrně dlouho. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 58

¹⁹ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 62-63

²⁰ TRETERA, Rajmund. *Církevní právo*. Díl druhý, s. 13

snoubenců v přímé linii 1. stupně). K dalším zásadám křesťanského učení řadíme *monogamii* (manželství jednoho muže a jedné ženy) a *nerozlučitelnost manželství* za života manželů.²¹ Církevní právo připouštělo pouze zrušení společného manželského života rozvodem,²² kdy manželství formálně nadále trvalo, a manželé další sňatek uzavřít nesměli. Rozlučitelnost manželství mohla být dosažena prohlášením manželství za neplatné, kdy byly shledány formální nedostatky při jeho uzavírání, a církevní soud mohl konstatovat, že manželství v podstatě vůbec nevzniklo.²³ Rozluka, která měla právní důsledky analogické dnešnímu rozvodu a nový sňatek umožňovala, byla povolována pouze výjimečně.²⁴ Zatímco osobní manželské právo bylo kanonickým právem upraveno, poměr rodičů a dětí tímto právem podrobněji upraven nebyl, dětem křesťanská mravouka pouze přikazovala vůči rodičům poslušnost a úctu, rodičům naopak starostlivost a lásku k dětem. Otcovská moc nad dětmi byla zpočátku velmi široká, postupem času se stejně jako moc nad manželkou zmírňovala a jejím předmětem se stala především povinnost výchovy dítěte, jeho hmotného zabezpečení a určení jeho budoucího povolání. Manželský a rodinný život i způsob manželského a rodinného soužití ve feudální společnosti byl rozmanitý a odlišný v závislosti na příslušnosti k třídní vrstvě.²⁵

Vznikající kapitalistická společnost přinášela v oblasti manželských a rodinných vztahů četné změny, bojovala proti podrobení manželského a rodinného práva církevní jurisdikci a usilovala o jeho posvětštění. Změny přinesly zlepšení právního postavení žen a dětí a formální rovnost v manželských a rodinných vztazích pro obě pohlaví i příslušníky různých tříd. Důležitým předpokladem bylo zavedení občanského sňatku. Ten se nejprve objevil v nejstarších buržoazních státech, v Holandsku a posléze přechodně i v Anglii, k úplnému odtržení práva manželského od náboženství však ještě nedošlo. To přinesla až francouzská buržoazní revoluce. Na manželství bylo nahlíženo jako na světskou občanskou smlouvu, hlavou manželského společenství zůstával muž, nicméně postavení ženy se rovnoprávnosti s mužem značně přiblížilo. Stát se zasahování do vnitřních rodinných poměrů vzdal. Manželské překážky byly dekretem z 20. září 1790 omezeny jen na sourozence a příbuzenství v přímé linii. Dekretem bylo umožněno²⁶ „zrušení manželství za

---

²¹ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 62, 65

²² Rozvod je zde chápán ve smyslu odděleného soužití a zbavení manželských povinností, tedy „od stolu a lože“, a nikoli ve významu dnešním, kdy rozvodem dochází k zániku manželství.

²³ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 67-68

²⁴ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 206

²⁵ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 73, 80

²⁶ Tamtéž, s. 113-115

života obou manželů rozvodem z určitých důvodů (šílenství, odsouzení k trestu, špatné zacházení, nepřítomnost) a dokonce i pouhou souhlasnou dohodou stran (pro různost povah).“²⁷ Francouzský občanský zákoník, Code civil, vydaný r. 1804 však na rozdíl od revolučního zákonodárství formuloval v článku 213 poměr mezi mužem a ženou jinak: „muž je své ženě povinen ochranou, žena svému muži poslušností.“²⁸ O rovnoprávnosti manželů v něm již nebyla ani zmínka. Majetkové vztahy manželů upravovala svatební smlouva uzavřená před sňatkem. Občanský sňatek zůstal uzákoněn jako obligatorní. Rozluka manželství byla připuštěna pouze v přesně vymezených případech. Rozluka vzájemnou dohodou stran byla zachována, její dosažení bylo ovšem značně znesnadněno. Ve vztahu k dětem byl hlavou rodiny, dle občanského zákoníku Code civil, muž. Na rozdíl od revoluční legislativy, kdy byla uváděna moc rodičovská, však hovořil o moci otcovské.²⁹ Nároky dětí nemanželských vůči otci neuznával žádné, otcovství mohl otec uznat dobrovolně.³⁰

O zavádění pokrokových reforem se ovšem snažili i v jiných státech, kde dosud vládla třída feudální. V řadě evropských feudálních států se vytvářejí tzv. *osvícenské absolutistické režimy*, které zavádějí různé reformy a vytvářejí mimo jiné příhodnější podmínky pro manželský a rodinný život. V habsburských zemích jsou osvícenské reformy spjaty se jmény Marie Terezie a Josefa II. Především císař Josef II. se nemínil vázat církevními dogmaty proti zájmům státu. Dne 16. ledna 1783 vydal manželský patent Josefa II. (pod č. 117 Sbírký zákonů soudních), kterým³¹ „přenášel rozhodování o manželských sporech na státní soudy, rušil církevní jurisdikci v manželských věcech... a proklamoval své výlučné právo upravovat manželské poměry.“³² Obligatorní církevní forma oddavek byla však ponechána. Manželské právo Josefa II. vzbudilo natolik vášnivý odpor církve, kdy kněžstvo odmítalo oddávat, že se r. 1784 ve státní radě objevila myšlenka obligatorního civilního sňatku. Na uskutečnění tak převratné reformy nebyla země ještě připravena. V posledních letech císařova života došlo i k nové úpravě postavení

²⁷ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 115

²⁸ Tamtéž, s. 115

²⁹ V minulosti se otázkou práva otce a matky na rozhodování o dítěti zabýval např. Locke nebo Rousseau. Podle Locka by matka měla mít stejnou moc nad dětmi jako otec. LOCKE, John. *O výchově*, s. 222-223. Naopak Rousseau toto právo přiznává pouze otci, když říká, že „v rodině má poroučet otec..., otcova a matčina autorita si nemají být rovny; je nutné, aby za spravování domácnosti byla odpovědná pouze jedna osoba a aby v případě různosti názorů zde byl hlas, který má převahu a který rozhoduje.“ ROUSSEAU, Jean-Jacques. *Rozpravy*, s. 154-155

³⁰ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 115-116

³¹ Tamtéž, s. 117-120

³² Tamtéž, s. 120

nemanželských dětí. Patent z r. 1781 je zcela postavil na roveň dětem manželským. Krátce po císařově smrti byla ovšem tato velmi příznivá úprava postavení nemanželských dětí zrušena. V roce 1811 byl v rakouských zemích vyhlášen Všeobecný občanský zákoník, který formuloval v plném rozsahu jednotně pro všechny společenské třídy osobní i majetkové právo manželské a upravoval i právní poměry rodičů a dětí. Setrváno bylo na obligatorním sňatku církevním. Změna v tomto ohledu přišla s tzv. „květnovými zákony“ z 25. května 1868, kdy byl zaveden tzv. *nouzový civilní sňatek* na okresním hejtmanství, čímž byly celkem uspokojivě vyřešeny rozpory vzniklé po vydání manželského patentu Josefem II., kdy duchovenstvo bylo často postaveno před dilema, zda požehnat sňatkům, jež jsou v souladu s předpisy kanonickými, odporují však požadavkům státu či naopak, se kterými se josefínské manželské právo vyrovnat nedovedlo. K subsidiárním občanským sňatkům však i přes uzákonění docházelo velmi zřídka a princip obligatorních sňatků církevních tak v podstatě prolomen nebyl.³³

Československá republika, jež v roce 1918 vznikla, převzala tzv. „recepčním zákonem“ dosavadní občanské právo bývalého Rakousko-Uherska. Dualismus rakousko-uherské monarchie byl přenesen do Československé republiky – Čechy, Morava a Slezsko se řídily Všeobecným občanským zákoníkem rakouským z roku 1811, Slovensko vycházelo z občanského práva uherského. Novou úpravu manželských vztahů přinesl zákon č. 320/1919 Sb. (tzv. manželská novela), který nově upravoval formu uzavření sňatku (vedle sňatku církevního byl zaveden fakultativní sňatek civilní), manželské překážky i rozlučitelnost manželství – byla zavedena možnost rozluky manželství, která na rozdíl od dřívějšího „rozvodu od stolu a lože“, jež zůstal nadále zachován, přinesla právní zánik manželství.^{34, 35} Na Slovensku zůstal pro rozvod a rozluku v platnosti manželský zákon uherský. Vztahy mezi rodiči a dětmi i vztahy mezi manžely vycházely z principu nadřízeného postavení muže v rodině i v manželství. Manželskému otci patřila tzv. otcovská moc. Co se týče dětí, Všeobecný občanský zákoník ve všech záležitostech zásadně rozlišoval děti narozené v manželství a mimo něj. Změnu přinesl až zákon o právu rodinném ze 7. prosince 1949, kterým byla zakotvena rovnost mužů i žen a děti nemanželské postaveny naroveň dětem manželským. Institut moci otcovské byl zrušen a oběma rodičům byla nad dětmi dána tzv. **moc rodičovská**. Jedinou možnou formou

³³ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, s. 121-123, 140-141

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 22-23

³⁵ Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství

uzavření sňatku se stal obligatorní sňatek civilní. Institut „rozvodu od stolu a lože“ byl stejně jako institut rozluky manželství zrušen. Manželství mohlo zaniknout rozvodem na základě hlubokého a trvalého rozvratu vztahů mezi manžely.^{36, 37} Na hlavní zásady a pojetí rodinněprávních vztahů zákona o právu rodinném navázal zákon o rodině, který prošel několika novelizacemi a platil až do konce roku 2013. Podstatné změny právní úpravy rozvodu přinesla až tzv. velká novela z roku 1998, která mimo jiné umožnila rozvod bez prokazování příčin rozvratu, tzv. rozvod nesporný. Řada změn se týkala též právní úpravy vztahů mezi rodiči a dětmi, výrazně se zvýšila ochrana nezletilých dětí, došlo ke sladění s mezinárodními úmluvami, k upřesnění vzájemných práv a povinností rodičů a dětí³⁸ a vymezení pojmu rodičovská zodpovědnost³⁹, jež v sobě zahrnuje práva a povinnosti rodičů vůči dítěti. Nezletilé děti mají specifické postavení, které vyžaduje určitou zvýšenou ochranu ze strany jejich rodičů, celé společnosti i státu.⁴⁰

1.2 Právní úprava manželství a vztahů mezi rodiči a dětmi

Základním pramenem právní úpravy rodinného práva je Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Rodina a rodičovství je pod ochranou zákonů, zvláštní ochrana je zaručena dětem a mladistvým.⁴¹ V Listině je rovněž výslovně stanoveno, že „*péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.*“⁴² Česká republika je rovněž vázána řadou ratifikovaných mezinárodních smluv, které se staly součástí jejího právního řádu, v první řadě je třeba uvést Úmluvu o právech dítěte, a od okamžiku vstupu do Evropské unie je vázána též prameny práva Evropské unie. Specifickým rysem rodinněprávních vztahů je existence emocionální vazby mezi jednotlivými subjekty. V některých případech je její existence dokonce předpokladem ke vzniku takovýchto vztahů. Neexistence emocionálního spojení nemusí nutně znamenat zánik rodinněprávního vztahu, ovšem v některých případech může mít za následek nutnost intervence ze strany státu.⁴³ Za rodinu považujeme též společné soužití nesezdaných partnerů s dětmi. Z právního hlediska je ukončení takového soužití

---

³⁶ Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 23-25

³⁸ Tamtéž, s. 31, 119-123

³⁹ Termín „rodičovská zodpovědnost“ byl zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, změněn, nově je užíván pojem „rodičovská odpovědnost“.

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 35-36, 221

⁴¹ Tamtéž, s. 28

⁴² Listina základních práv a svobod, Čl. 32

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 28-30, 38-39

jednoznačně o mnoho jednodušší než dosažení rozvodu manželství. Z emočního hlediska se ovšem rozchod dvou lidí spojený s rozpadem rodiny nijak neliší. Emoce, které rozvod či rozchod provází, mnohdy ústí v nesmiřitelný boj mezi partnery, jež naplno propuká ve sporech o společný majetek a bohužel také ve sporech, jejichž nejdůležitějším a nejzranitelnějším aktérem je jejich společné dítě.⁴⁴

1.2.1 Vznik manželství

Manželství je trvalým svazkem muže a ženy, jehož hlavním účelem je „*založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“⁴⁵ a jehož vznik je upraven zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Podle § 656 tohoto zákona vzniká manželství „*svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.*“⁴⁶ Projeví-li snoubenci osobně svoji vůli vstoupit do manželství v přítomnosti matrikáře před orgánem veřejné moci, který sňatečný obřad provádí, jde o sňatek občanský. Pokud tuto vůli projeví před orgánem církve nebo náboženské společnosti k tomu oprávněné, pak se jedná o sňatek církevní. Uzavření manželství mohou bránit zákonné překážky manželství. Uzavřít ho nemůže

- osoba nezletilá, jež není plně svéprávná, kdy soud může výjimečně uzavření manželství nezletilému dosud plně nesvéprávnému povolit, pokud dovršil věku šestnácti let a jsou pro to důležité důvody,
- osoba, které byla v této oblasti omezena svéprávnost,
- osoba, jež už manželství uzavřela či vstoupila do registrovaného partnerství či jiného obdobného svazku, který byl uzavřen v zahraničí, a tento svazek dosud trvá.⁴⁷

Manželství nemohou uzavřít sourozenci a nemůže být uzavřeno ani mezi předky a potomky, a to ani tehdy, vzniklo-li toto příbuzenství osvojením. Manželství rovněž nemůže být uzavřeno mezi pěstounem a svěřeným dítětem, mezi poručníkem a poručencem či mezi dítětem a osobou, které bylo dítě svěřeno do péče. Manželé jsou si rovni ve svých povinnostech i právech, jsou si navzájem povinni úctou a věností, jsou povinni spolu žít, podporovat se, udržovat rodinné společenství, společně pečovat o děti

⁴⁴ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 105

⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 655

⁴⁶ Tamtéž, § 656

⁴⁷ Tamtéž, § 657, § 672-674

a vytvářet zdravé rodinné prostředí, vzájemně respektovat svou důstojnost. Mají právo vědět, jaké má druhý z manželů příjmy, jmění a jaké vykonává pracovní, studijní či obdobné činnosti. Při volbě těchto činností je manžel povinen brát zřetel na zájem druhého manžela i rodiny a nezletilého dítěte, jež s nimi žije ve společné domácnosti, i dalších členů rodiny. Na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti přispívá každý z manželů podle svých poměrů, a to osobních i majetkových, dle svých schopností a možností, aby všichni členové rodiny měli zásadně srovnatelnou životní úroveň. Na způsobu života rodiny a o všech jejích záležitostech, jakož i volbě umístění rodinné domácnosti, se mají manželé dohodnout.⁴⁸

1.2.2 Zánik manželství

Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů, popřípadě prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, nebo může být rozvedeno, je-li manželské soužití „*hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“,“⁴⁹ není-li rozvod manželství v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů nebo v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel, a rozvodem by mu byla způsobena zvlášť závažná újma, a ve prospěch zachování manželství nesvědčí mimořádné okolnosti. Pokud mají manželé nezletilé dítě, musí soud nejprve rozhodnout o úpravě poměrů pro dobu po rozvodu manželství k tomuto nezletilému dítěti a teprve poté může manželství rozvést.⁵⁰ Rozvod manželství je jediným možným způsobem zrušení manželství za života obou manželů. V našem právním řádu je rozvod založen na principu tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství.⁵¹

1.2.3 Vztahy mezi rodiči a dětmi

Děti narozené z manželství i děti nemanželské mají v našem právním řádu stejné postavení, zákon mezi nimi od poloviny 20. století nečiní rozdíly.⁵² Zásady stanovené Ústavou Československé republiky z května 1948 byly uvedeny v život zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, jež nabyl účinnosti 1. ledna 1950.⁵³ Stejná práva jsou rovněž deklarována Listinou základních práv a svobod, která se mimo jiné zabývá

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 675-676, § 687-692

⁴⁹ Tamtéž, § 755, odst. 1

⁵⁰ Tamtéž, § 755, odst. 2, 3

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 116, 119

⁵² Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 10 odst. 2: „*Původ dítěte nesmí být jeho právům na újmu.*“

⁵³ Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

i právem rodičů na péči a výchovu svých dětí a právem dětí na péči a rodičovskou výchovu svých rodičů, když v ní je výslovně uvedeno, že „*děti narozené z manželství i mimo ně mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.*“⁵⁴ Zákon vylučuje jakékoli rozlišování dětí na základě narození v manželství či mimo ně a vychází z rovného postavení dětí. Právní vztah mezi dítětem a rodičem vzniká nezávisle na lidské vůli, tj. na základě objektivní právní skutečnosti v okamžiku narození dítěte, případně jeho početí.⁵⁵ Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou upraveny zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v oddíle 3. Rodiče a dítě mají vůči sobě vzájemné povinnosti a práva, kterých se nemohou vzdát. Účelem povinností a práv rodičů k dítěti je zajištění jeho morálního a hmotného prospěchu.⁵⁶ „*Oběma rodičům náleží k dítěti stejná práva a povinnosti.*“⁵⁷ Rodiče mají právo své dítě usměrňovat výchovnými opatřeními, odpovídajícími jeho rozvíjejícím se schopnostem, uplatňovat omezení na ochranu zdraví, morálky a práv dítěte a dítě má povinnost se těmito opatřeními podřídit a dbát svých rodičů.⁵⁸ V rodinných vztazích je uplatňována zásada vzájemné pomoci mezi jejími členy, která je založena na možnostech a schopnostech jednotlivých subjektů, rodiče jsou povinni pečovat o své děti, vychovávat je a starat se o ně po stránce materiální i duševní. Stejně tak by se děti měly postarat o své rodiče.

Rodiče mají ke svému dítěti **rodičovskou odpovědnost**,^{59, 60} jež v sobě zahrnuje práva a povinnosti rodičů k dítěti, oběma rodičům náleží stejně. Vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti. Její trvání a rozsah může změnit pouze soud. Práva a povinnosti rodičů spočívají v péči o dítě (jež zahrnuje především péči o zdraví dítěte, jeho tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj), v jeho ochraně, v udržování osobního styku s dítětem a zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v jeho zastupování, určení místa bydliště dítěte a spravování jeho jmění.⁶¹ Rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost v souladu se zájmy dítěte a ve vzájemné shodě. Věnují patřičnou pozornost

---

⁵⁴ Listina základních práv a svobod čl. 32 odst. 3, 4

⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 211

⁵⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 857

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 212

⁵⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 857

⁵⁹ V minulosti používaný pojem „rodičovská moc“ má mocenský a příliš autoritativní charakter a je v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, která je založena na „uznání vrozené důstojnosti a rovných a nezadatelných práv všech příslušníků lidského rodu.“ HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a přepisy souvisejícími*, s. 100

⁶⁰ Obdobně uvádí Hrušáková a Králíčková, že „ze vztahů mezi rodiči a dětmi byly odstraněny mocenské prvky, což se projevilo i terminologicky.“ V současné právní úpravě se pojmy „otcovská moc“ nebo „moc rodičovská“ již nevyskytují. HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 211

⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 858, § 865

názoru dítěte a berou ho při rozhodování v potaz, je-li dítě schopno si vlastní názor na danou záležitost vytvořit. Rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost způsobem a v míře, která odpovídá stupni vývoje dítěte, týká-li se rozhodnutí vzdělání dítěte nebo jeho pracovního uplatnění, vezmou rodiče v úvahu názor dítěte, jeho schopnosti a nadání. Je-li to v souladu se zájmy dítěte, může soud výkon rodičovské odpovědnosti pozastavit, vyžaduje-li to zájem dítěte, může ji soud omezit; zneužívá-li rodič svou rodičovskou odpovědnost či její výkon nebo toto závažným způsobem zanedbává, soud ho rodičovské odpovědnosti zbaví. Na vyživovací povinnost k dítěti nemá zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti ani její omezení žádný vliv. Soud rovněž posoudí, zda je v zájmu dítěte zachování práva rodiče osobně se stýkat s dítětem či je nezbytné toto právo omezit. Rodiče a dítě jsou si povinni podporou, pomocí a ohledem na svou důstojnost. Ve výchově dítěte mají rodiče rozhodující úlohu, svým dětem mají být všestranně příkladem, zejména co se týče způsobu života a chování v rodině. Výchovné prostředky smějí použít jen v podobě a míře přiměřené okolnostem, jež neohrožuje zdraví ani rozvoj dítěte a nedotýká se jeho lidské důstojnosti. Na výchově a péči o dítě se podílí i manžel či partner rodiče dítěte, žijeli s ním v rodinné domácnosti. Dítě, které žije s rodiči v rodinné domácnosti a je o ně řádně pečováno, se dle svých schopností a možností a odůvodněné potřeby členů rodiny podílí na péči o chod rodinné domácnosti, ať už vlastní prací či peněžními prostředky, má-li vlastní příjem.⁶²

Rodiče mají právo a povinnost dítě zastupovat při právních jednáních, k nimž není právně způsobilé, nedojde-li ke střetu zájmů mezi nimi a dítětem. Mají také povinnost a právo pečovat o jmění dítěte a jako řádní hospodáři je spravovat. Hrozí-li vznik střetu zájmů, je dítěti soudem jmenován opatrovník. Pokud se rodiče v některých záležitostech pro dítě významných, a to zejména se zřetelem k jeho zájmu, nedohodnou, rozhodne na návrh rodiče o této záležitosti soud. Stejně tak soud rozhoduje v případech, kdy se rodiče nedohodnou, který z nich bude dítě zastupovat při právním jednání nebo nedohodnou-li se o podstatných věcech týkajících se péče o jmění dítěte. K právnímu jednání týkajícího se jmění dítěte je rovněž třeba souhlasu příslušného soudu.⁶³ Dítě má právo stýkat se s oběma rodiči; toto právo ostatně vyplývá i z Úmluvy o právech dítěte.⁶⁴ Je-li v péči jednoho

---

⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 869-876, § 880-886

⁶³ Tamtéž, § 877, § 892-898

⁶⁴ Úmluva o právech dítěte článek 9, odstavec 3, státy „uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.“

z nich, má právo se s druhým rodičem stýkat v rozsahu, jenž je v jeho zájmu, a stejně tak se tento rodič má právo stýkat s dítětem, pokud soud takový styk neomezí nebo nezakáže, popřípadě může soud určit podmínky styku.⁶⁵ „Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit,“⁶⁶ tento styk řádně umožnit a s druhým rodičem v potřebném rozsahu při výkonu práva osobního styku s dítětem spolupracovat. Rodiče se musejí zdržet všeho, co ztěžuje výchovu dítěte nebo narušuje jeho vztah k oběma rodičům. Jsou povinni vzájemně si sdělit vše podstatné, co se dítěte a jeho zájmů týká. Dohoda rodičů o úpravě styku s dítětem schválení soudem nevyžaduje. Pokud se rodiče nedohodnou, jak se bude s dítětem stýkat rodič, který ho nemá v péči, nebo vyžadují-li to poměry v rodině a zájem na výchově dítěte, upraví styk rodiče s dítětem soud.⁶⁷

Existují ovšem situace, kdy soud musí rozhodnout vždy, ať jsou rodiče schopni se domluvit či nikoli. Souhlas soudu je nutný zejména k právnímu jednání, kdy dítě nabývá nemovitou věc nebo s ní nakládá, nabývá dar, dědictví či odkaz nikoli zanedbatelné majtkové hodnoty, případně toto odmítá či naopak poskytuje. Souhlasu je rovněž třeba k uzavírání úvěrové smlouvy nebo smlouvy zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění apod. Rozhodnutí soudu je nutné také v případech, kdy se rodiče hodlají rozvést a je třeba upravit poměry k dítěti po rozvodu manželství. Totéž platí i za situace, kdy rodiče spolu nežijí a na úpravě péče o své nezletilé dítě dosud plně nesvéprávné se nedohodnou, v takovém případě soud rozhoduje i bez návrhu.⁶⁸ Soud musí především rozhodnout, komu bude dítě nadále svěřeno do péče, a o vyživovací povinnosti. Ohledně styku s dítětem soud rozhodovat nemusí, jsou-li rodiče schopni se na něm vzájemně dohodnout.

1.3 Opatrovnické a rozvodové řízení u soudu

1.3.1 Opatrovnické řízení

Manželství rodičů dítěte může být rozvedeno až poté, co soud rozhodne o úpravě poměrů jejich dítěte pro dobu po rozvodu manželství, zejména jak bude každý z rodičů po rozvodu o dítě pečovat a podílet se na jeho výživě. Z výše uvedeného je patrné, že nejprve musí u soudu proběhnout tzv. řízení opatrovnické. Stejně tak musí u soudu proběhnout opatrovnické řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, pokud spolu nesezdaní rodiče

---

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 888

⁶⁶ Tamtéž, § 888

⁶⁷ Tamtéž, § 888-891

⁶⁸ Tamtéž, § 898 odst. 2, § 908

dítěte nežijí a ohledně úpravy poměrů k dítěti se nedohodnou.⁶⁹ Opatrovnické řízení probíhá v obou případech obdobně.

Řízení je zpravidla zahájeno na návrh jednoho z rodičů, případně obou. Soud pro toto řízení nejprve jmenuje opatrovníka (bývá též označován jako kolizní opatrovník), který dítě zastupuje jako osoba nezávislá, aby nedošlo ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem.⁷⁰ Opatrovníkem je dítěti zpravidla jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), v jehož obvodu má dítě bydliště.⁷¹ Jmenovaný opatrovník hájí především oprávněné zájmy dítěte a chrání jeho právo na příznivý vývoj a řádnou výchovu.⁷² Následně soud zjišťuje příjmy rodičů a prostřednictvím OSPOD též rodinné poměry. Po obdržení všech vyžádaných zpráv ohledně příjmů a zprávy o šetření OSPOD nařídí soud jednání, kterého se účastní opatrovník a oba rodiče, případně jejich právní zástupci. Soud zjišťuje stanovisko otce, matky i kolizního opatrovníka, který v tomto řízení zastává významnou úlohu, a v rámci jednání provádí i výslechy rodičů, pro své rozhodnutí je povinen zjistit všechny důležité skutečnosti.⁷³ Pokud jsou rodiče schopni se na úpravě poměrů dítěte dohodnout, schválení dohody rodičů navrhuje i kolizní opatrovník dítěte a tato jejich dohoda je **v zájmu dítěte**, což je hlavním hlediskem a soud z tohoto pohledu dohodu zkoumá, pak soud tuto dohodu schválí.⁷⁴ Dojde-li soud k názoru, že předložená dohoda rodičů zájmům dítěte neodpovídá, rozhodne autoritativně.⁷⁵ Dohoda schválená soudem je tím nejlepším řešením jak pro rodiče tak hlavně pro děti, je tím nejrychlejším a nejméně bolestným řešením nastalé situace. Rozvod nebo rozchod rodičů je pro dítě nesmírně náročnou a zátěžovou životní situací, se kterou se musí smířit a přijmout ji jako skutečnost.⁷⁶ Rozvod pro děti znamená vždy zmatek a ztrátu. V tomto pro děti náročném období velice záleží právě na rodičích, na jejich dobré vůli, vyspělosti a zdravém rozumu, jaký bude mít rozvod na jejich děti dopad.⁷⁷ Rodiče zde mají obrovskou možnost dokázat, že jim jde opravdu jen o dobro a zájem dítěte, jak často proklamují.⁷⁸

---

⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 908

⁷⁰ Tamtéž, § 892, odst. 3

⁷¹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 469, odst. 1

⁷² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 1

⁷³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 20 odst. 1

⁷⁴ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 15

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*, s. 1015

⁷⁶ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 9

⁷⁷ COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině*, s. 95

⁷⁸ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Přestali jste být manžely, ale zůstáváte rodiči*, s. 7

Nedojde-li mezi rodiči k dohodě, rozhoduje soud meritorně. Ve snaze nalézt smírné řešení a za účelem ochrany zájmu dítěte může soud uložit rodičům účast na rodinné terapii, mimosoudním mediačním či smířcím jednání nebo nařídít setkání s odborníkem z oboru pedopsychologie. Tato opatření může soud rodičům uložit nejvýše na dobu tří měsíců. Jejich cílem je hledání řešení sporných otázek mezi rodiči nezletilých dětí a nalezení optimálního uspořádání porozvodových vztahů. Jaká opatření jsou vhodná a účelná, zjistí prostřednictvím OSPOD, jež je s poměry obeznámen.⁷⁹ Nedohodnou-li se účastníci na osobě mediátora, soud jej vybere ze seznamu vedeného ministerstvem sám.⁸⁰ Soud dbá při svém rozhodování o svěřeni dítěte do péče, aby rozhodnutí bylo v první řadě v zájmu dítěte. Bere ohled na jeho osobnost, především na jeho vlohy a schopnosti, citovou orientaci a zázemí dítěte. Přihlíží k vývojovým možnostem dítěte a výchovným schopnostem každého z rodičů a jejich životním poměrům.^{81, 82} Rovněž dbá „na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“⁸³ Při svém rozhodování zohledňuje rovněž právo dítěte na péči obou rodičů, na pravidelný osobní styk s nimi, dbá na právo rodiče, kterému nebude dítě do péče svěřeno, na pravidelné informace o dítěti a má na zřeteli schopnost rodiče dohodnout se s druhým rodičem na výchově. Soud při svém rozhodování zohledňuje také **názor dítěte**, je-li schopno si na základě poskytnutých relevantních informací vlastní názor vytvořit, a věnuje mu patřičnou pozornost. Obecně se má za to, že dítě starší dvanácti let je schopno přijmout informaci, udělat si vlastní názor a tento sdělit. Není-li dítě schopno vlastní názor si vytvořit nebo jej sdělit, vyslechne soud toho, kdo je zájmy dítěte schopen ochránit a jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte.⁸⁴ Právo dítěte svobodně vyjadřovat své vlastní názory, je-li schopno je formulovat, je obsaženo také v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dítě má právo vyjadřovat se k projednávaným záležitostem, jež se ho dotýkají, i bez přítomnosti rodičů či jiných osob, které jsou odpovědné za jeho výchovu. Jeho vyjádřením se věnuje náležitá pozornost

---

⁷⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 474

⁸⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 100 odst. 2

⁸¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907

⁸² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 1

⁸³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907

⁸⁴ Tamtéž, § 867, § 907 odst. 3

s přihlédnutím k věku a rozumové vyspělosti.⁸⁵ Zjišťovat názor dítěte v řízení, jehož je účastníkem, ukládá soudu i občanský soudní řád, podle kterého názor dítěte, jež je schopné svoje vlastní názory formulovat, zjistí soud jeho výsledkem, výjimečně jej lze zjistit také prostřednictvím znaleckého posudku, OSPOD či zástupce dítěte. Výslech může být proveden i bez přítomnosti dalších osob, mohla-li by jejich přítomnost dítě ovlivnit natolik, že by svůj skutečný názor nevyjádřilo. Soud přihlíží k názoru dítěte s přihlédnutím k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti.⁸⁶ Ustanovení o právu dítěte formulovat své názory a svobodně je vyjadřovat ke všem záležitostem, které se jej dotýkají, obsahuje též vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. „*Konkrétní způsob zjištění názoru dítěte*“ zvolí soud dle okolností případu, když přihlíží k věku dítěte a úrovni jeho rozumové vyspělosti.⁸⁷ Při zjišťování názoru dítěte je nutná součinnost soudu a kolizního opatrovníka, dítě by mělo být pokud možno vyslechnuto pouze jednou, aby nedocházelo k jeho zbytečnému traumatizování. Právo dítěte formulovat své vlastní názory je mimo jiné zakotveno i v Úmluvě o právech dítěte, dítě má „*právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.*“⁸⁸ Dítěti je za tímto účelem poskytnuta možnost, být v každém soudním nebo správním řízení, jež se ho dotýká, vyslyšeno buď přímo nebo prostřednictvím jeho zástupce či kompetentního orgánu.^{89, 90} Rozvod či rozchod rodičů je často provázen rozjitřenými emocemi ústíci do nesmiřitelného boje o děti a úkolem kolizního opatrovníka a soudu, popř. dalších odborníků a mediátorů, je snažit se vést rodiče ke smírnému řešení a zmírnit tak negativní dopady na děti. Cílem je hledat řešení, jež bude vyhovovat oběma stranám a především bude v zájmu a ku prospěchu dítěte. S rozhodnutím, ke kterému rodiče dospěli svou svobodnou vůlí a kterým je dohoda rodičů schválena, se rodiče ztotožní a budou je pravděpodobně mnohem více respektovat než autoritativní rozhodnutí soudu, se kterým vnitřně nesouhlasí.

---

⁸⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 8, odst. 2

⁸⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 100 odst. 3

⁸⁷ Instrukce Ministerstva spravedlnosti, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů, § 50 odst. 2

⁸⁸ Úmluva o právech dítěte, čl. 12

⁸⁹ Tamtéž, čl. 12

⁹⁰ Obdobně deklaruje dítěti právo „*dostávat příslušné informace, být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor, být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí*“ též Evropská úmluva o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb. m. s. v čl. 3; článkem 10 ukládá zástupci dítěte, aby mu poskytoval potřebné informace, zjišťoval jeho názory a ty pak zprostředkoval soudu a objasňoval dítěti, jaké důsledky by mohlo vyhovění jeho názoru přinést.

1.3.2 Rozvodové řízení

V okamžiku, kdy je rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte po rozvodu manželství rodičů pravomocné, rozvodu manželství již nic nestojí v cestě, pokud tedy nedošlo mezi manžely k nějaké zásadní změně a na rozvodu trvají. Návrh na rozvod manželství může k soudu podat jeden z manželů či ho mohou podat spolu, potom se jedná o společný návrh. Soud učiní dotaz u opatrovníka nezletilého dítěte, zda je rozvod rodičů v zájmu dítěte či není s jeho zájmy v rozporu a po zjištění stanoviska druhého z manželů na podaný návrh nařídí jednání. Zde je třeba podotknout, že rozpad rodiny a rozvod rodičů jde téměř vždy proti zájmům dítěte, ovšem v zájmu zachování klidného, stabilního prostředí dítěti a jeho zdárného vývoje je mnohdy lepší, pokud se rodiče v klidu rozejdou jako partneři a vůči dětem jsou schopni plnit nadále svou rodičovskou roli. V rámci jednání provádí soud výslechy účastníků, od kterých může upustit, bylo-li by jejich provedení spjato s velkými obtížemi. Soud vede manžele při jednání k usmíření a k odstranění příčin rozvratu.⁹¹

Jedná-li se o **společný návrh** manželů nebo se druhý z manželů k návrhu na rozvod manželství připojí, manželství trvalo ke dni zahájení řízení přinejmenším jeden rok a manželé déle než šest měsíců spolu nežijí, na úpravě poměrů pro dobu po rozvodu ke svému nezletilému dítěti, které dosud nenabylo plné svéprávnosti, se manželé dohodli, tato dohoda byla soudem schválena a manželé se na úpravě svých majetkových poměrů a svého bydlení pro dobu po rozvodu písemně dohodli a podpisy na této dohodě jsou úředně ověřeny, pak soud, dojde-li k závěru, že nastal kvalifikovaný rozvrat manželství a ani jedna ze stran nemá zájem společné soužití obnovit,⁹² „*manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství.*“⁹³ Do tohoto rozhodnutí soudu odvolání přípustné není.⁹⁴ Laicky je takovýto rozvod také nazýván jako **rozvod nesporný** nebo zkrácený, který byl v dřívější právní úpravě řešen § 24a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině. V současné době tento typ rozvodu v České republice převažuje.⁹⁵

Pokud se chtějí manželé rozvést, ale nesplňují některou z výše uvedených podmínek, jedná se o tzv. **rozvod sporný**, kdy soud zjišťuje existenci a příčiny rozvratu manželství. Zjistí-li soud existenci rozvratu manželství a nemožnost obnovení manželského soužití, manželství

---

⁹¹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 389

⁹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 757

⁹³ Tamtéž, § 757

⁹⁴ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 395

⁹⁵ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martin KREIDL. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*, s. 177

rozvede. V případě nesouhlasu jednoho z manželů s rozvodem, přestože podmínky pro jeho rozvod jsou splněny, zjišťuje soud, zda nejsou naplněny podmínky tzv. **tvrdostní klauzule** (rozvrat manželství sice existuje, ale rozvod manželství by byl v rozporu se zájmy manžela, který se na jeho rozvratu převážně nepodílel, byla by mu způsobena zvláště závažná újma a ve prospěch zachování manželství svědčí mimořádné okolnosti). Toto opatření do určité míry rozvod zpřísňuje a chrání před rozvodem nesouhlasícího manžela, nemá ovšem absolutní platnost, neboť tuto ochranu zákon omezuje na dobu tří let, kdy spolu manželé nežijí. V tomto případě se jedná o **rozvod ztížený**.^{96, 97} Neshledá-li soud výše uvedené skutečnosti, či pokud spolu manželé „*již nežijí alespoň po dobu tří let,*“⁹⁸ rozvede manželství i v tomto případě. Lhůta pro odvolání do vydaného rozhodnutí je 15 dnů, pokud rozhodnutí nenapadne ani jedna ze stran odvoláním či se strany možnosti podat odvolání vzdaly, nabude právní moci a manželé jsou pravomocně rozvedeni.⁹⁹ Po právní moci rozsudku o rozvodu manželství je rozsudek založen do spisového materiálu opatrovnického řízení a o rozvodu uvědoměn i opatrovník dítěte, tj. příslušný OSPOD. Rozvodové řízení je tím u konce. Rodiče by měli mít ovšem na paměti, že sice přestávají být manžely, ale zůstávají rodiči.¹⁰⁰

Po rozvodu manželství či právní úpravě poměrů dítěte mohou v budoucnu probíhat další opatrovnická řízení, týkající se následné úpravy poměrů k dítěti. Jedná se především o zvýšení či snížení výživného, změnu péče o dítě apod. Soud vede ohledně dítěte od první právní úpravy jeho poměrů spisový materiál, který je o případné další návrhy na změny doplňován. Pro každé jednotlivé řízení je soudem dítěti jmenován pro toto řízení kolizní opatrovník.

1.4 Role orgánu sociálně-právní ochrany dětí při rozhodování o úpravě poměrů dítěte

Sociálně-právní ochranu dětí chápeme jako ochranu „*práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*“ ochranu „*oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní*

---

⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 119-122

⁹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 755 odst. 2 písm. b)

⁹⁸ Tamtéž, § 755 odst. 2 písm. b)

⁹⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 201

¹⁰⁰ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 13

rodině.“¹⁰¹ Neoddělitelnou součástí sociálně-právní ochrany dětí je ochrana dítěte před vlivy, které se mohou negativně dotýkat jeho zájmů, a to v takové intenzitě a po takovou dobu, že dochází k nepříznivému ovlivňování řádné výchovy dítěte nebo by mohlo zapříčinit jeho nepříznivý vývoj.¹⁰² „V širším smyslu je chápána jako ochrana práva dítěte na život, na rodičovskou péči a život v rodině, práva dítěte na vlastní identitu, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání.“¹⁰³ Zároveň zahrnuje ochranu dítěte před zanedbáváním, zneužíváním či vykořisťováním a před jakýmkoliv násilím, tělesným či duševním.¹⁰⁴ „Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“¹⁰⁵

Sociálně-právní ochrana má v českých zemích (a též na Slovensku) své prvopočátky na konci 19. století (např. povinnost domovských obcí pečovat o sirotky uložená zákonem o chudinství), počátkem století minulého pak začala vznikat dobrovolná sdružení, která se zabývala péčí o děti. V období první republiky existovala vedle sebe péče státní i dobrovolná, na kterou část agendy státních orgánů postupně přecházela. V polovině minulého století převzal tuto úlohu plně stát a tento stav přetrvává dodnes.¹⁰⁶

Sociálně-právní ochranu zajišťují a vykonávají orgány sociálně-právní ochrany dětí, rozsah jejich činnosti a pravomocí je vymezen zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Jednou z předních činností OSPOD je i zastupování dítěte při právním jednání, neboť rodiče dítě nemohou zastoupit, mohlo-li by dojít ke středu zájmů mezi nimi a dítětem, což v tomto případě hrozí.¹⁰⁷ Do funkce opatrovníka je OSPOD jmenován soudem. Tuto funkci vykonává místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností.¹⁰⁸ Po obdržení usnesení o jmenování opatrovníkem a návrhu na úpravu poměrů k dítěti iniciuje sociální pracovník OSPOD setkání s rodiči dítěte. K setkání s jedním z rodičů může dojít i před podáním návrhu k soudu, vyhledá-li tento rodič pomoc OSPOD

¹⁰¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 1

¹⁰² MOTEJL, Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, 215 s. [online]. [cit. 2012-05-28]. Dostupné z www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/sborniky_stanoviska/Rodina_a_dite.pdf, s. 14

¹⁰³ Tamtéž, s. 14

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 14

¹⁰⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 5

¹⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 26-28

¹⁰⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 892, odst. 3. Analogicky uvádí článek 9 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb. m. s., že osoby mající rodičovskou odpovědnost jsou z důvodu konfliktu zájmů ze zastupování dítěte v řízení, jež se ho týká, vyloučeny.

¹⁰⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 17

za účelem poradenství ohledně sepisu návrhu k soudu. Pracovník OSPOD rodiče poučí o průběhu řízení, o svém postavení kolizního opatrovníka a svých právech, možnostech řešení vzniklé situace, o právech dítěte. Snahou opatrovníka je dosáhnout smírného řešení situace, působit na rodiče, aby byly obnoveny narušené funkce rodiny a poskytovat jim pomoc při řešení vzniklých problémů v zájmu dětí a snaží se je vést k dohodě. Opatrovník může rodičům doporučit odbornou poradenskou pomoc, odmítají-li ji a svými vzájemnými spory poškozují dítě, může jim, obdobně jako soud, uložit povinnost této pomoci využít. Cílem rodinné terapie, mediace či smírného jednání je dosáhnout zklidnění situace a především nalezení řešení otázek týkajících se dítěte. Opatrovník provádí rozhovory s oběma rodiči i s dítětem. Zjišťuje postoje rodičů k dítěti a jeho výchově, provádí rozsáhlé šetření a zjišťuje další souvislosti týkající se daného případu, aby se v rodinných vztazích orientoval. Sleduje, jak a zda rodiče respektují vzájemná práva,¹⁰⁹ „jakým způsobem hovoří účastníci o svém partnerovi a o jeho rodičích před dítětem, jak každý z rodičů hovoří o dítěti, jeho potřebách, povaze, nakolik zná jeho pocity, jaké na něj klade nároky, jakým způsobem každý z rodičů přistupuje k řešení vzájemných konfliktů, jakým způsobem je zajišťována výživa dětí, péče o jejich zevnějšek, péče o domácnost apod.“¹¹⁰ Rozhovor s dítětem je vhodné provést v místě jeho bydliště. Cílem rozhovoru je zjistit, jak dítě celou situaci a role obou rodičů vnímá, jak to u nich doma chodí, jaká má přání a představy o budoucím uspořádání vztahů apod. Povinností opatrovníka je zjišťovat skutečný stav věci, je oprávněn vyžadovat od různých institucí zprávy týkající se zastupovaných dětí¹¹¹ a „navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, ve zdravotnickém zařízení, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování.“¹¹² K jeho oprávněním rovněž patří pořizování zvukových a obrazových záznamů dítěte a prostředí, ve kterém žije, a rodiče jsou povinni mu návštěvu své domácnosti umožnit. O každém zastupovaném dítěti vede OSPOD spisovou dokumentaci, do které jsou zakládány veškeré

---

¹⁰⁹ MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky*. [online] [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf>, s. 4-10

¹¹⁰ Tamtéž, s. 8

¹¹¹ Tamtéž, s. 5, 11

¹¹² MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky*. [online] [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf>, s. 5

písemnosti související s případem.¹¹³ Zjištěné informace, návrhy na řešení a řádné odůvodnění svého stanoviska zpracovává pracovník OSPOD do zprávy, kterou předkládá soudu. O poměrech dítěte a návrzích ohledně úpravy jeho poměrů může podat zprávu také přímo u soudního jednání ústně do protokolu.

Opatrovník zastupuje dítě v průběhu celého soudního řízení, vykonává za něj všechna procesní práva a je oprávněn činit za dítě všechny procesní úkony.¹¹⁴ „*Má stejné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci.*“¹¹⁵ Mezi práva opatrovníka patří právo nahlížet do soudního spisu, účastnit se jednání, vyjádřit se ke všem návrhům a provedeným důkazům a klást otázky svědkům, podat do rozhodnutí soudu odvolání a obdržet odvolání ostatních účastníků. Významným je i právo navrhnout soudu vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku, které by měl opatrovník uplatnit především v řízení o úpravě styku, zvláště hrozí-li v důsledku podaného odvolání vážná a nenapravitelná ztráta citových vazeb mezi dítětem a rodičem. Opatrovník má právo obdržet od soudu na požádání opis protokolu o jednání a právo obdržet sdělení, že rozvod manželství rodičů nezletilých dětí je pravomocný. Kolizní opatrovník je povinen navrhnout soudu k prokázání svých tvrzení důkazy a sdělit soudu skutečnosti mající význam pro dané řízení a rozhodnutí ve věci a řádně odůvodnit eventuální odvolání do rozhodnutí soudu.^{116, 117, 118} Role OSPOD je při rozhodování o úpravě poměrů dítěte (a nejen při něm) nesmírně důležitá, musí za každých okolností hájit zájmy dítěte a snažit se usměrňovat znesvářené rodiče.

---

¹¹³ MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky.* [online] [cit. 2015-02-11]. Dostupné z [www: http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf](http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf), s. 5

¹¹⁴ Tamtéž, s. 1

¹¹⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 31

¹¹⁶ Tamtéž, § 44, § 118-128, § 162, § 201-205

¹¹⁷ MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky.* [online] [cit. 2015-02-11]. Dostupné z [www: http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf](http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf), s. 1-2

¹¹⁸ Instrukce Ministerstva spravedlnosti, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů, § 8, § 21

2 MOŽNOSTI ÚPRAVY POMĚRŮ DÍTĚTE PO ROZVODU ČI ROZCHODU RODIČŮ

Po rozvodu či rozchodu rodičů existují různé varianty péče o děti a jejich styku s rodiči. Pro dítě je velmi důležité, aby neztratilo kontakt s oběma rodiči. Je třeba zdůraznit, že není vhodné řešit vzájemné konflikty mezi rodiči omezováním nebo odpíráním kontaktu s dětmi a řešit přes ně svoje problémy.¹¹⁹ Zákon nám říká, že „soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.“¹²⁰ Pro případ rozvodu či rozchodu rodičů přicházejí většinou do úvahy v podstatě první tři varianty: svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče nebo do společné péče. Ke svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče dochází pouze tehdy, nemůže-li žádný z rodičů o dítě pečovat a je-li to v zájmu dítěte nezbytné, což v případě rozvodu manželství rodičů nebývá příliš časté.¹²¹ Ovšem vzhledem k tomu, že zákon uvádí i tuto možnost a v praxi se v souvislosti s rozvodem ojediněle vyskytuje, bude v následující kapitole popsána spolu s dalšími možnostmi úpravy poměrů dítěte po rozvodu či rozchodu rodičů.

Střídavá a společná péče byla do české právní úpravy začleněna až v roce 1998, zřejmě pod vlivem anglosaského práva, kde se setkáváme s velmi rozdílným pojetím rodičovské odpovědnosti než v České republice. Společná péče začala do západoevropských právních úprav a anglosaského systému pronikat v 90. letech minulého století. Do té doby měl rodičovskou odpovědnost toliko ten z rodičů, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Pouze bylo-li soudem rozhodnuto o tzv. joint custody,¹²² rodičovská odpovědnost zůstala oběma rodičům. V zahraničních úpravách tak společná péče v podstatě znamenala, že druhý z rodičů nepřicházel rozvodem o právo rozhodovat o dítěti, třebaže dítě většinou trvale žilo jen s jedním rodičem. V roce 1998 byl tento koncept změněn a rodičovskou odpovědnost už mají i po rozvodu oba rodiče. Narodí-li se dítě z nesezdaného soužití, musí otec, na rozdíl od české právní úpravy, dle které náleží rodičovská odpovědnost vždy oběma rodičům, rodičovskou odpovědnost teprve získat. V českém právním řádu byla tudíž společná péče v pojetí joint custody obsažena už v zákoně o právu rodinném, který nabyl účinnosti 1. ledna 1950, neboť rodič, kterému dítě do péče svěřeno nebylo, právo

¹¹⁹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 131

¹²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907, odst. 1

¹²¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR, Statistické ročenky [online] [cit. 2015-02-11]. Dostupné z [www: http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html](http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html)

¹²² Anglické „joint custody“ v překladu znamená „společná péče“.

rozhodovat o podstatných záležitostech, jež se výchovy dítěte týkaly, neztrácel. V pojetí české právní úpravy tedy znamená svěření dítěte do péče jednoho z rodičů rozhodnutí o tom, který z rodičů bude s dítětem žít ve společné domácnosti, osobně bude o dítě pečovat a rozhodovat v běžných každodenních záležitostech, které se dítěte týkají.^{123, 124}

2.1 Výhradní péče jednoho z rodičů

Výhradní péče jednoho z rodičů je nejčastější formou úpravy poměrů k nezletilým dětem po rozvodu manželství či rozpadu vztahu rodičů. V praxi to znamená, že dítě žije s jedním rodičem ve společné domácnosti a druhému rodiči je stanoveno výživné, kterým se podílí na úhradě potřeb nezletilého dítěte.¹²⁵ Svěření dítěte do péče jednoho rodiče rozhodně nemá za následek omezení rodičovských práv a povinností toho druhého, institut rodičovské odpovědnosti není zákonem nijak omezen. Veškerá rodičovská práva k dítěti zůstávají zachována, má právo podílet se na jeho výchově, zůstává stále jeho zákonným zástupcem a má právo spolurozhodovat při výkonu rodičovské odpovědnosti o podstatných věcech s druhým rodičem,¹²⁶ což „plně odpovídá i současným trendům ve vyspělých zemích.“¹²⁷ Osobní styk dítěte s rodičem, kterému dítě není svěřeno do péče, probíhá primárně na základě dohody rodičů, jež nevyžaduje schválení soudem, či na základě rozhodnutí soudu, není-li mimosoudní dohoda možná. Ze statistických údajů vyplývá, že nejvíce dětí v České republice je svěřeno do péče matky a otcí je stanoveno výživné. Otec pak má s dítětem soudem upravený nebo s matkou mimosoudně dohodnutý pravidelný styk.¹²⁸ Pro harmonický psychický vývoj dítěte je výchovný otcovský prvek nezbytný a je bezpochyby v zájmu dítěte kontakt s otcem neztratit.¹²⁹

Zřejmě proto, že matčina cesta k dítěti je „přirozenější“ než otcova a její péči je věnována mnohem větší pozornost, je mateřská láska připomínána daleko častěji než láska otcovská, o ní se očividně příliš nehovoří. Péče o dítě byla po dlouhé generace čistě ženskou záležitostí. Žena se s dítětem seznamuje již v těhotenství, postupně se vytváří psychologické pouto, které přetrvává celý život. S otcí je to trochu jinak. V dřívějších

¹²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 127-128

¹²⁴ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 74

¹²⁵ Pro určení výše výživného jsou rozhodující oprávněné potřeby dítěte i možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného rodiče. Dítě má mít životní úroveň zásadně shodnou s životní úrovní rodičů. Výživné se stanovuje vždy, výjimečně může soud výživné nestanovit. Zákon č. 89/2012 Sb. § 913, 915

¹²⁶ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 59-60

¹²⁷ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 17

¹²⁸ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 132

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3216/13

dobách spočívala otcovská role v obstarávání obživy a ochraně rodiny před vnějším nebezpečím. V dnešní době se role otce podstatně změnila. Na místo vnějších nebezpečí nastupují nebezpečí vnitřní. Otcové si oproti minulosti mnohem více užívají intimity rodinného života, jsou svému dítěti mnohem více vychovateli než v dřívějších dobách. Rodina je mnohem více ohrožena nedostatkem lásky, vnitřním nedorozuměním a nedostatkem ohleduplnosti jednoho ke druhému. Od otce je očekávána spolehlivost, odpovědnost a věrnost, jsou na něj kladeny mnohem větší nároky v oblasti psychologické, očekává se, že bude umět řešit konflikty, předcházet jim, rozumět dítěti, jeho potřebám, nárokům a právům. Otec se s dítětem dostává do intimního styku od samého počátku a má mnohem větší možnost utvářet jeho osobnost. Úkolem rodičů je zajistit dítěti pocit bezpečí a uspokojit jednu z nejdůležitějších potřeb lidského života – **potřebu jistoty**. Z tohoto hlediska se postavení otce ani matky v podstatě neliší, dítě by se mělo s nimi a u nich cítit bezpečně.¹³⁰ Mělo by k nim přistupovat „s vědomím, že k nim patří, že je „nedají“, že lze na ně spoléhat a i když se třeba zlobí a hubují, že za tím vším je láskyplný vztah, který je nejmocnější ochranou proti všem nebezpečím světa.“¹³¹

Do péče otce svěřuje soud dítě mnohem méně než do péče matky. Osamělý otec pečující sám o své dítě je v podstatě spíše vzácností, přestože muži mají stejné zklidňující a zabavující přístupy k dítěti jako ženy. Na dětský úsměv i pláč reagují muži obdobně jako ženy, na dítě také hovoří vyšším hlasem, napodobují projevy chování malého dítěte a „nastavují mu tzv. biologické zrcadlo“, lezou s ním po podlaze, napodobují po něm grimasy, zaujímají nejvhodnější vzdálenosti, aby je dítě mohlo vnímat. Je ovšem pravdou, že otec už ze své podstaty má k základní interakci s dítětem složitější, méně samozřejmější a delší cestu, z role „mateřského“ vychovatele však zásadně vyloučen není. Ať už je dítě vychováváno osamělou matkou nebo osamělým otcem, hrozí dítěti stejná „nebezpečí a úskalí“.¹³²

Základní nevýhodou života dítěte s jedním z rodičů je nemožnost poznat a vnímat primární vztah mezi mužem a ženou, vidět jejich společné soužití a získávat tak životní zkušenost pro vlastní budoucí manželské a rodinné vztahy.¹³³ Největším problémem je znesnadnění cesty k vytvoření zdravé pohlavní identity dítěte. Pro zdravý citový a sociální vývoj dítěte je zapotřebí, aby ve své bezprostřední blízkosti mělo vzory ženské i mužské životní role.

¹³⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, s. 57-59

¹³¹ Tamtéž, s. 59

¹³² Tamtéž, s. 65-66

¹³³ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 132

Hrát obě dvě role je pro člověka nesmírně obtížné a svízelné a jen těžko může někdo zdárně zastat obě role, roli otce a roli matky. Dítě pak musí modely pohlavní identity hledat jinde, což mu může v budoucnu přinést nemalé těžkosti v milostných, manželských a rodinných vztazích. I to je jeden z důvodů, proč je úplná rodina těžce nahraditelná a proč by osamělost rodičů měla být v jejich životě jen přechodným úsekem.¹³⁴

Dítě, které je svěřeno do péče jednoho z rodičů, je ve větší míře pod vlivem jednotné výchovy tohoto rodiče, neboť druhý rodič nemá tolik možností do výchovných pravidel zasahovat. S dítětem tráví mnohem méně času a často s ním ani nekomunikuje. Výhodou je, že dítě žije ve stabilním prostředí. Dítě plně vnímá jednu rodičovskou roli a naopak roli druhého rodiče ve větší míře nepoznává. Je-li dítě svěřeno matce a k otci pouze dochází jednou za čas na návštěvy, chybí mu v běžných každodenních situacích mužský vzor, neví, jak se otec chová v zátěžových a stresových situacích běžného všedního dne a má v tomto ohledu omezené možnosti. S otcem si „užívá“ víkendové pohody a chování matky se mu může jevit jako stresové, plné povinností, kdy na nic nemá čas, natož si s ním v klidu sednout a popovídat. Je-li v péči otce, vnímá dítě plně roli otcovskou, jeho postavení a schopnost se starat, vidí, jak se otec k problémům staví, jak organizuje čas. Naopak nemá možnost vidět a plně vnímat roli matky. Chybí mu její pohlazení a objetí.¹³⁵ Pro dítě jsou potřební oba rodiče, matka i otec, a jejich vzájemné korektní vztahy jsou pro něj nesmírně důležité – před rozvodem i po něm.¹³⁶ V každé rodině i té nejlepší se objevují konflikty a nedorozumění, život se bez nich neobejde, důležité je se jim postavit čelem a snažit se je překonat.¹³⁷ Totéž platí i pro rodiče, jejichž vztah se rozpadl a oni stojí před otázkou, jak dál. V zájmu dětí je zapotřebí, aby se konflikty a nedorozumění, jež mezi rodiči panují, dotýkaly dětí co nejméně. „*K tomu je zapotřebí obou rodičů, aby chtěli a vyvinuli velké úsilí, aby se z nich podařilo vytěžit zkušenost.*“¹³⁸ Psychologové i psychiatři potřebu pozitivního vlivu obou rodičů na dítě jednoznačně potvrzují.¹³⁹ Poruchy osobnosti člověka jsou totiž mnohdy výsledkem dlouhodobého a závažného nedostatku „*základních životních potřeb psychické a sociální povahy v dětství, zejména v časném věku.*“¹⁴⁰ Zkušenost, kterou dítě získá ve své nukleární rodině, značně ovlivňuje jeho další život a jeho schopnost řešit

---

¹³⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, s. 66-67

¹³⁵ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 132-134

¹³⁶ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 22

¹³⁷ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 13

¹³⁸ Tamtéž, s. 13

¹³⁹ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 21

¹⁴⁰ Prekopová in ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 13

v budoucnu konflikty a nedorozumění vlastní. V životě dítěte je, jak už bylo řečeno, důležitý mužský i ženský prvek, proto by svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů nemělo automaticky znamenat výrazné omezení kontaktů s rodičem druhým, pokud to ovšem nevyžaduje zájem dítěte. Řešením může být široký styk dítěte s rodičem, který dítě v péči nemá, čímž lze negativa spojená se svěřením dítěte do výlučné péče jednoho rodiče eliminovat, nebo svěřením dítěte do střídavé, popřípadě společné, péče obou rodičů, jsou-li pro takovou úpravu podmínky a především je-li to v zájmu dítěte.

2.2 Střídavá péče

Střídavá péče byla v České republice umožněna od roku 1998, kdy proběhla významná novelizace zákona o rodině. Dosud v České republice příliš rozšířená není, jak ostatně vyplývá z informací Českého statistického úřadu.¹⁴¹ Ze statistik z posledních let lze ovšem vyzorovat její určitý nárůst při rozhodování o úpravě poměrů k nezletilým dětem.¹⁴² Střídavá péče, jak ostatně vyplývá již z jejího názvu, znamená, že se rodiče v péči o dítě rovnoměrně střídají. Dítě je svěřeno v určitém přesně časově vymezeném období do péče jednoho z rodičů a v následném období do péče druhého rodiče.¹⁴³ Zákon střídavou péči blíže nespecifikuje, podstatným hlediskem při rozhodování soudu o svěřením dítěte do péče je **zájem dítěte**. Soud při svém rozhodování přihlíží ke všem okolnostem a posuzuje, zda budou potřeby dítěte touto formou výchovy zajištěny lépe nežli svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů. Předpokladem pro svěřením dítěte do střídavé péče je **výchovná způsobilost obou rodičů a jejich zájem dítěte vychovávat**. Soud vždy zkoumá bytové poměry rodičů, vzdálenost jejich bydliště i schopnost vzájemně komunikovat. Každý případ je třeba posuzovat individuálně a vše řešit s náležitou pečlivostí, kdy předním hlediskem při rozhodování o jakékoli formě péče o dítě je především již zmiňovaný zájem konkrétního dítěte, od něhož se odvíjí vše ostatní. Ohled musí být brán na osobnost dítěte, jeho věk, citovou orientaci a zázemí, významným hlediskem jsou výchovné schopnosti každého z rodičů, stávající a očekávaná stálost výchovného prostředí a citové vazby dítěte k sourozencům a širší rodině či jiným nepřibuzným osobám.^{144, 145} Soud musí též brát

---

¹⁴¹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 138

¹⁴² Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistické ročenky* [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z [www: http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html](http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html)

¹⁴³ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 22

¹⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907

¹⁴⁵ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 60

zřetel na schopnost „*rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem*“.¹⁴⁶ Dítěti by v případě svěřením do střídavé péče obou rodičů mělo zůstat zachováno stejné zázemí jako dosud – škola, mimoškolní aktivity, kamarádi atd. Soud ve svém rozhodnutí vymezí dobu, po kterou je dítě svěřeno do péče toho kterého rodiče a vymezí jejich práva a povinnosti. Délka intervalů zákonem stanovena není, měla by záviset především na věku dítěte, případně na vzdálenosti bydliště obou rodičů. V současné rozhodovací praxi se nejčastěji setkáváme se střídáním v intervalu týdnů či čtrnácti dnů. Střídání v delších intervalech ovšem vyloučeno není. Míra rodičovských práv a povinností zůstává oběma rodičům stejná.¹⁴⁷ Názory pediatrů a dětských psychologů na střídavou péči nejsou v žádném případě jednotné. Střídavá péče pro některé děti vhodná samozřejmě není, zvláště pro děti raného školního věku, třebaže jsou oba rodiče stejně výchovně způsobilí. U dětí předškolního věku by délka intervalů neměla být příliš dlouhá, pobyt u jednoho z rodičů by neměl přesáhnout týden, maximálně týdny dva. Střídavá péče je vhodná především pro děti starší. Zvažována musí být s ohledem na již zmíněný zájem dítěte za splnění požadavku, že dítě bude i nadále navštěvovat stejnou školu či předškolní zařízení, tento požadavek by měl být samozřejmostí. Hrušáková a Králíčková se taktéž stejně jako Novák domnívají, že pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout a o dítě bojují,¹⁴⁸ „*bude rozhodnutí soudu o střídavé výchově rovněž sotva v zájmu dítěte*“.¹⁴⁹ Rozvod či rozchod rodičů zákonitě přináší změny, které s sebou nesou nové uspořádání soužití rodičů a dětí. V zájmu dítěte i jeho rodičů je nalézt takové řešení a uspořádání vztahů, které bude tím nejlepším nejen pro dítě, nýbrž i pro jeho rodiče.

Úspěšné zvládnutí střídavé péče je dle názoru psycholožky Špaňhelové podmíněno splněním určitých níže uvedených podmínek, které musí být dodrženy, má-li jako taková přinášet pozitiva a nikoli negativní dopad na samotné dítě. K podmínkám potřebným k úspěšnému zvládnutí střídavé péče podle ní patří:

- **schopnost** obou rodičů na střídavé péči se **ve prospěch dítěte domluvit**, kdy především zdůrazňuje prospěch dítěte, které nikdy nesmí být prostředníkem k řešení konfliktů mezi rodiči, konflikty mají mít rodiče vyřešeny dříve, než spolu o střídavé péči jedná;

---

¹⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907

¹⁴⁷ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 60, 67

¹⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 128-129

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 129

- schopnost rodičů **domluvy na podobných výchovných principech**, jež budou při výchově uplatňovat, neboť dítě velmi máte, pokud mu jeden z rodičů něco dovolí a druhý to naopak zakáže, může tak začít tento nesoulad ve výchovném vedení zneužívat;
- schopnost **neočerňovat druhého** z rodičů před dítětem, o tom druhém by měl rodič mluvit před dítětem jen v dobrém, vysvětlit mu, proč se rozvádějí, informovat ho o vzniklé situaci, mluvit s ním o svých pocitech a přístupech k rozvodu, ale potenciální konflikty je nutné řešit v nepřítomnosti dítěte;
- umění o věcech, které se týkají dítěte, **společně komunikovat**, předávat si vzájemně zkušenosti s dítětem, určit si podstatné prvky ve výchově, s bývalým partnerem mluvit a vzájemného setkání se nebát;
- schopnost **zachovávat** pro dítě u matky i u otce **obdobné výchovné postupy a stereotypy**, důležité je stanovit ty nejzákladnější, jež na dítěti oba dva uplatňují a společně se na nich shodnout;
- **pravdivé informování** druhého rodiče, co se dítěti v době pobytu stalo, a to i o negativních skutečnostech souvisejících s dítětem, rodič nemůže za nemoc dítěte nebo špatnou známku, podstatná je vzájemná důvěra mezi rodiči;
- **pravdomluvnost** rodičů **před dítětem**, neboť dítě na rodiči pozná velmi dobře, neřká-li mu pravdu nebo ji překrucuje či ji neřká celou, krom toho si rodič rovněž přeje, aby dítě bylo pravdomluvné, ostatně pravda zpravidla vyjde najevo;
- **vzájemná tolerance a respekt** mezi rodiči, což v podstatě vyplývá z jejich vzájemné komunikace;
- **umění** rodičů **využít v období**, kdy je dítě u nich, chvíle strávené s dítětem, věnovat mu čas, starat se o něj a užívat si to, rodič si může mnohem lépe naplánovat a rozdělit čas, aby měl v době pobytu dítěte pro něj víc času, a čas, kdy je dítě u toho druhého, pak může naopak plně využít pro práci či jiné aktivity;
- schopnost rodičů **nesoutěžit o lásku dítěte**, není vhodné kupovat si lásku dítěte drahými dárky či mu tím kompenzovat čas, který spolu nestráví;
- schopnost rodiče **hovořit o výchovných problémech** nejprve s druhým rodičem, rodiče se nejprve musí shodnout na výchovných principech a poté je třeba o tom informovat dítě;

- schopnost rodiče, **žije-li s jiným partnerem, nevnucovat ihned dítěti názory a postoje tohoto partnera**, neboť pro něj se rozhodl rodič, nikoli dítě, to se s ním musí nejprve nenásilně seznámit;
- skutečnost, **jak rodič umí celou situaci prezentovat příbuzným** a jaký k této celé situaci mají příbuzní postoj, což hraje velmi důležitou roli, příbuzní mají rozhodnutí rodiče každopádně respektovat.¹⁵⁰

Nejvýznamnějším hlediskem, zda psycholog střídavou péči doporučí, je dle Špaňhelové schopnost rodičů se na jednotlivých pravidlech domluvit, samozřejmě pod podmínkou, že stanovená pravidla budou v první řadě dobrá pro dítě, nikoli jen pro samotné rodiče, a dítě samo si přeje i po rozvodu či rozchodu rodičů žít s oběma z nich. Při střídavé péči je pro dítě důležité, aby s ním rodiče v klidu hovořili o kladných i záporných stránkách střídavé péče, aby mu vysvětlili, co střídavá péče obnáší, a zjistili přání samotného dítěte a respektovali je. Musí si všimnout, zda má k oběma rodičům kladný citový vztah a tyto pozitivní city podporovat a náležitě rozvíjet. Důležitá je rovněž blízkost obydlí rodičů, aby dítě nemuselo střídat školní prostředí a mělo možnost při pobytu u otce i u matky navštěvovat stejné kamarády. Dítě by nemělo mít u žádného z rodičů speciální výhody a mělo by se učit nebýt závislé jen na jednom rodiči. Střídavá péče je při dodržování těchto podmínek a povinností z pohledu psychologa pro dítě přínosem. Špaňhelová tvrdí, že splnění uvedených předpokladů není nereálnou představou, naopak zvládnou-li to rodiče a postaví se k tomu čelem, pak to s velkou pravděpodobností zvládne i jejich dítě, aniž by bylo neurotické či schizofrenní, jak uvádí některé studie.¹⁵¹

Na střídavou péči mnozí pohlížejí s nadějí ve spravedlivé a nekonfliktní řešení, které dítěti umožní být vychováváno oběma rodiči, matkou i otcem a které rodiče donutí ke vstřícné komunikaci mezi sebou a neudělají z jednoho z nich „svátečního“ rodiče. Objevují se i hlasy pro její nařízení, když proti stojí argumenty těch, kteří tvrdí, že bez dobrovolného souhlasu obou rodičů bude jen pokračovat rozvodový boj o dítě, což mu rozhodně neprospěje.¹⁵² Svou roli při rozhodování o úpravě poměrů při rozchodu rodičů hraje věk dítěte, nevynucený souhlas obou rodičů, přání dítěte, schopnost a ochota obou rodičů ke komunikaci a spolupráci při výchově, blízkost bydliště obou rodičů, tytéž výchovné metody, bezvýhradná preference potřeb dítěte před potřebami vlastními a podobný poměr

---

¹⁵⁰ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*, s. 4

¹⁵¹ Tamtéž, s. 5

¹⁵² NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*, s. 105

péče o dítě dlouhodobě před rozchodem ze strany obou rodičů.¹⁵³ V porovnání se společnou rodičovskou péčí v harmonické rodině je střídavá péče pro dítě sice jen náhražkou, ovšem může být tím nejlepším řešením ze všech špatných vyplývajících z kontextu rodinného rozvratu. Má-li mít střídavá péče úspěch, je pochopitelně třeba značné míry vzájemné tolerance rodičů a ochoty svoje metody a styly nebrat jako ty výhradně pravé.¹⁵⁴ Institut střídavé péče má mnoho příznivců i odpůrců a názory na vhodnost svěřování dětí do střídavé péče se různí. Blíže se střídavou péčí, jejími aspekty a podmínkami, názory na ni a především jejími klady a zápory budeme zabývat v kapitole třetí.

2.3 Společná péče

Svěření dítěte do společné péče obou rodičů, jak už bylo řečeno výše, bylo v našem právním řádu výslovně uzákoněno v roce 1998 spolu s péčí střídavou. Společná péče obou rodičů je obdobná péčí střídavé, liší se od ní především tím, že u společné péče nejsou stanoveny pravidelné intervaly péče o dítě jedním či druhým z rodičů. Předpokladem pro společnou, potažmo střídavou, péči je zájem obou rodičů o výchovu dítěte a jejich výchovná způsobilost.¹⁵⁵ Společná péče ve skutečnosti znamená, že poměry dítěte nejsou nijak upraveny a zůstávají v podstatě stejné bez ohledu na rozvod rodičů. Právní postavení dítěte k rodičům se nijak nemění.^{156, 157} Časové období není nijak vymezeno, „*tato varianta se blíží tzv. volnému, rodičovskému manželství.*“¹⁵⁸

Svěření dítěte do společné péče přichází do úvahy v případě, že rodiče zůstanou po rozvodu žít v jednom bytě nebo domě a ve vztahu k dítěti zachovají určitý model společného hospodaření. Podstatnou podmínkou svěřování dítěte do společné péče je v prvé řadě souhlas obou rodičů,¹⁵⁹ bez něj dítě do společné péče svěřit nelze, neboť zákon výslovně uvádí, že „*má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*“¹⁶⁰ Významným předpokladem pro svěřování dítěte do takovéto péče je rovněž

¹⁵³ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ JEDEN DOMOV. *Svěřování dětí do péče po rozvodu. Je pro naše dítě vhodná střídavá péče?* 2012. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z www: <http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu>

¹⁵⁴ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 11, 33

¹⁵⁵ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 60

¹⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 128

¹⁵⁷ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 74

¹⁵⁸ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 24

¹⁵⁹ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 60

¹⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 907, odst. 1)

schopnost domluvy rodičů,¹⁶¹ vše záleží na jejich vzájemné dohodě a přátelském vztahu. Další podstatnou podmínkou je prokazatelná schopnost obou rodičů nadále plnit všechny své rodičovské funkce.¹⁶² Základním předpokladem pro rozhodnutí o svěřením dítěte do společné péče obou rodičů zůstává zájem dítěte a taktéž posouzení, zda budou touto formou péče zajištěny potřeby dítěte lépe. Pro svá specifika je tato forma péče o děti spíše ojedinělá, neboť předpokládá, že rodiče byt' nevedou společnou domácnost, bydlí v jednom domě nebo bytě a o potomka pečují společně. Společně na něj výchovně působí a společně se podílí na jeho materiálním zabezpečení.¹⁶³ Z výše uvedeného je zřejmé, že společná péče klade na oba rodiče vysoké nároky. V případě svěřením dítěte pro dobu po rozvodu do společné péče zůstává otázkou, zda mezi rodiči opravdu kvalifikovaný rozvrat existoval a zda dosáhl takové intenzity, že obnova manželského soužití nebyla možná a manželství muselo být rozvedeno.^{164, 165}

2.4 Péče jiné osoby než rodiče

Za jistých okolností může soud přistoupit ke svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče. Takovýto stav nastává při rozvodu či rozchodu spíše výjimečně a zpravidla se jedná o řešení dočasné, kdy vztahy mezi rodiči jsou natolik vyhrocené, že je v zájmu dítěte svěřit ho do péče třetí osoby, neboť ani jeden z rodičů neposkytuje záruku řádné péče, soud má tak možnost svěřit dítě do péče jiného člověka.¹⁶⁶ Obdobně přichází na řadu svěřením dítěte do náhradní osobní péče, brání-li rodičům v péči o dítě nepříznivý zdravotní stav, pobyt ve vězení, drogová závislost apod., či o své vlastní dítě nejeví zájem a pečovat o ně nechtějí. Jedná se v podstatě o nejvolnější formu náhradní osobní péče o nezletilé dítě, zpravidla v příbuzenské rodině, při níž se postavením dítěte určené souhrnem jeho práv a povinností nemění. Blízký příbuzenský vztah mezi dítětem a osobou, které bude svěřeno, je velmi žádoucí.^{167, 168} Ke svěřením dítěte do osobní péče jiné fyzické osoby než rodiče přistoupí

¹⁶¹ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 68

¹⁶² NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 24

¹⁶³ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 60

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 128

¹⁶⁵ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 75

¹⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*, s. 1023

¹⁶⁷ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 137

¹⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 320

soud tehdy, nemůže-li o něj žádný z rodičů ani poručník¹⁶⁹ pečovat.¹⁷⁰ Dítě tak bývá svěřeno do péče osoby ze širší rodiny. „Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby... má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.“¹⁷¹ Pečující osoba musí souhlasit se svěřením dítěte do své péče, musí dávat záruky řádné péče o dítě a mít bydliště v České republice. Převzala-li osobní péči o dítě osoba příbuzná nebo blízká, soud jí dá přednost před osobou jinou, je-li to v souladu se zájmy dítěte. Není-li žádná taková osoba a žádný z rodičů ani poručník nemůže o dítě osobně pečovat, soud může svěřit dítě do pěstounské péče, která má přednost před péčí ústavní.

---

¹⁶⁹ „Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. Poručníka jmenuje dítěti soud, „není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu.“ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 928 odst. 1, 2

¹⁷⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 953 odst. 1

¹⁷¹ Tamtéž, § 953 odst. 2

3 STRÍDAVÁ PÉČE JAKO JEDNA Z FOREM ÚPRAVY POMĚRŮ DÍTĚTE

V následující kapitole se budeme zabývat aspekty střídavé péče a sledovat názory odborníků i široké veřejnosti na tuto formu úpravy poměrů k nezletilému dítěti a také názory dětí, které jí prošly. Podstatná část kapitoly je věnována zájmu dítěte při rozhodování ve věcech, které se ho úzce dotýkají. Součástí kapitoly je zachycení kladů a záporů střídavé péče, jakou roli hraje v porozvodové péči sociální pedagogika a jaké možnosti by mohla mít.

3.1 Střídavá péče pohledem některých odborníků

Střídavá péče, jejíž podstatou je střídání rodičů v péči o děti v určitých intervalech, je v současné době, jak již bylo řečeno, velmi diskutovanou otázkou. Od počátku má svoje propagátory i odpůrce. Institut střídavé péče byl zahrnut do našeho právního řádu již zmíněnou novelou zákona o rodině v roce 1998, někdy též nazývanou „velká novela“. Tato novela sladila tehdejší zákon o rodině s mezinárodními úmluvami a přinesla do něj řadu podstatných změn. Jednou z nich bylo i umožnění svěřit dítě do střídavé, popřípadě společné, výchovy rodičů. V dřívější rozhodovací praxi rovněž výjimečně existovala rozhodnutí, která se tomuto způsobu výchovy blížila, jednalo se o případy, kdy se rodiče na takovém druhu výchovy dohodli a soud jejich dohodu schválil. Význam výslovného uvedení střídavé a společné výchovy v zákoně tak tkvěl hlavně ve stanovení podmínek, za nichž lze upřednostnit tyto typy výchovy zvažovat.^{172, 173}

Podle Nováka a Průchové je svěření dítěte do střídavé péče podmíněno blízkostí bydliště rodičů, protože je nutné, aby dítě navštěvovalo stále stejnou školu a mohlo se nadále bez přerušení věnovat i dosavadním mimoškolním aktivitám ve stejných zařízeních. Dalším významným předpokladem pro realizaci střídavé péče je schopnost rodičů domluvit se nejen na základních věcech, nýbrž i na zdánlivých maličkostech. Otázek, které je třeba vyřešit, je nepřehledné množství. Mezi podstatné záležitosti patří určení trvalého bydliště

¹⁷² NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 67

¹⁷³ V zákoně o rodině se na rozdíl od nového občanského zákoníku hovořilo o „výchově“ a nikoli o „péči“. Pojem „péče“ chápeme jako osobní, každodenní péči o dítě, která v sobě zahrnuje péči o zdraví dítěte a jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Jedná se především o zajištění běžných záležitostí a o faktický výkon části rodičovské odpovědnosti. Pojem „výchova“ lze chápat jako ovlivňování dítěte v širším slova smyslu. Jedná se o směřování dítěte a zajištění jeho rozvoje nad rámec osobní péče. „*Na výchově dítěte se podílí oba rodiče bez ohledu na to, zda jednomu bylo dítě svěřeno do péče.*“ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*, s. 913-915

dítěte, volba dětského lékaře, stanovení, který z rodičů bude nárokovat snížení daňového základu aj. Rodiče se musí dohodnout jak v otázkách financování potřeb dítěte, tak ohledně záležitostí každodenního života. Podstatné ovšem je, že rodiče spolu musí spolupracovat a nezatahovat dítě do vzájemných rozepří a problémů.¹⁷⁴ Poukazují na nález Ústavního soudu ČR z 27. ledna 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04, kdy Ústavní soud usoudil, že „svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných.“¹⁷⁵ Podle tohoto nálezu nelze střídavou péči nařídit, resp. při nesouhlasu jednoho z rodičů vynutit, neboť rozhodnutí o střídavé péči musí vycházet ze společné vůle a dohody rodičů. Rodiče spolu musí být schopni komunikovat, spolupracovat a neřešit přes dítě vzájemné problémy.¹⁷⁶

S rozhodnutím Ústavního soudu se neztotožnila členka senátu Janů, která ve věci zaujala stanovisko odlišné. Poukázala na Úmluvu o právech dítěte, Listinu základních práv a svobod a tehdy platný zákon o rodině a zdůraznila, že zájem dítěte musí být základním „hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.“¹⁷⁷ Dle jejího názoru má soud povinnost přihlídnout též ke schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se s druhým rodičem na výchově dítěte a „zjistit, který z rodičů otevírá v zájmu dítěte větší výchovný prostor druhému rodiči“.¹⁷⁸ V zájmu dítěte je jistě být v péči toho rodiče, „který uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.“¹⁷⁹ Vytváření a upevňování recipročních vztahů mezi dítětem a oběma jeho rodiči v míře co možná nejširší je obecným postulátem, z něhož vychází samotná Úmluva o právech dítěte.¹⁸⁰

Střídavou péčí a stykem s dítětem po rozchodu či rozvodu rodičů se zabývá též psycholog Jeroným Klimeš, který uvádí, že pro střídavou péči je třeba velké osobnostní úrovně rozvedených rodičů, neboť musí být schopni i přes muka způsobená rozvodem, popřípadě rozchodem, zachovat „výchovnou rodičovskou koalici“. Dle Klimeše je neschopnost rodičů výchovnou rodičovskou koalici zachovat příčinou, která střídavou péči přímo vylučuje, neboť by charakter dítěte zcela zničila. Výchovná rodičovská koalice je plodem

¹⁷⁴ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 68

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 48/04, včetně odlišného stanoviska soudkyně Janů

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ JANŮ, Ivana in *Odlišné stanovisko soudkyně Janů k nálezu Ústavního soudu ČR*, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹⁷⁸ *Odlišné stanovisko soudkyně Janů k nálezu Ústavního soudu ČR*, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹⁷⁹ Tamtéž

¹⁸⁰ Tamtéž

kompromisu obou rodičů a zaručuje, že dítě bude vyrůstat v jednotném výchovném stylu. Nejsou-li toho rodiče schopni, vládne mezi nimi spor o dítě a dochází k různým výchovným pochybením, což si dítě odnáší do dospělosti. Pouze rodiče, jež jsou schopni výchovnou koalici zachovat, třebaže s pomocí mediace či s pomocí psychologickou, jsou pro střídavou péči vhodní. Předpokladem pro zachování jednotné rodičovské koalice je schopnost rodičů se dohodnout a být schopni spolu strávit nějaký čas, např. při předávání dítěte, který využijí k vzájemné domluvě ohledně výchovy, tzv. předávání dítěte s překryvem.¹⁸¹ Rodiče, kteří jsou schopni předávat si dítě pouze kontaktně, jsou pro střídavou péči nevhodní.¹⁸²

Prosazování střídavé péče proti vůli jednoho z rodičů považuje Klimeš za nešťastné, a domnívá se, že střídavou péči lze aplikovat výhradně v situaci konsensuálního rozchodu. Pro střídavou péči má předpoklady takový pár, který se rozchází na základě určité souhlasné vůle a je schopen vzájemné dohody. Pak bude střídavá péče pro dítě skutečně přínosná. Domnívá se, že není vhodné, aby soudy a úřady rodičům vnucovaly střídavou péči proti jejich vůli, neboť pokud bude zvnějšku vynucena, nebudou se snažit, aby zdárně fungovala, objeví se u nich pasivní odpor a nechota cokoli pro zdárné fungování střídavé péče udělat. Státní orgány nemohou při své sociální práci nebo jednání soudu předpokládat, že se rozcházející se partneři budou chovat odpovědně a zrale. Naopak musí posoudit, zda mají pro střídavou péči osobnostní zralost a zda rodičovské představy ve skutečnosti nepoškozují dítě. Nepřejí-li si děti stýkat se s novým partnerem rodiče, pak je úkolem úřadů a soudu děti před nátlakem k takovému styku chránit. Střídavá péče je v takové situaci pochopitelně nemožná. Averzí dítěte je zapotřebí řešit odbornou prací s rodiči, neboť jsou to především oni, kdo může tento odpor u dítěte obrousit. Naopak podporování averze dítěte může vyústit až v tzv. syndrom odcizeného rodiče (parental alienation syndrome).¹⁸³ Jsou-li děti proti střídavé péči, je potřebné na ní nelpět a dítě

---

¹⁸¹ Obdobný požadavek pro střídavou péči mají v Norsku; rodiče spolu mají strávit určitý čas v rozumné interakci, má-li toto jeden z nich a nespolupracuje s úřady, je to důvodem „pro zrušení střídavé péče a svěřením dítěte trvale do péče druhého, spolupracujícího rodiče.“ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 13

¹⁸² KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 13

¹⁸³ „Jedná se o „naprogramování“ dítěte jedním z rodičů proti tomu druhému, v jehož důsledku pak vznikne velmi zkreslený a vyhrčený pohled na zavrženého rodiče... Dítě přirozeně miluje oba rodiče a pod vlivem jejich rozchodu/rozvodu je při tomto syndromu vystaveno tzv. brainwashingu, který zcela deformuje jeho další psychosociální a emocionální vývoj.“ BEDNÁŘOVÁ, Jana. *Syndrom zavrženého/odcizeného rodiče*. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné na [www: http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/syndrom-zavrzeneho-odcizeneho-rodice-418577](http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/syndrom-zavrzeneho-odcizeneho-rodice-418577). Je ovšem třeba rozlišit, zda „se narušené dítě patologicky brání styku s rodičem, který je relativně normální“ či se jedná o případ, „kdy normální dítě se z pochopitelných důvodů brání styku s patologicky narušeným rodičem.“ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 5

svěřit do péče rodiče, který je přijímán a snažit se, aby odpor k druhému rodiči pominul, ať už za pomoci mediátora, psychologa či vstřícnosti přijímaného rodiče. Přejí-li si naopak děti střídavou péči v situaci, kdy rodiče o ni nestojí, je třeba vzít v potaz, že vykonavatelem této péče budou rodiče a ne děti. Pokud se tedy nebudou rodiče schopni domluvit na jednotné výchovné strategii, vzniká nebezpečí, že dojde ke střídání dvou diametrálně odlišných výchovných stylů. Přání dětí na střídavou péči je tedy akceptovatelné, sdílí-li její i rodiče, neboť realizátory střídavé péče jsou právě oni. Klimeš se rovněž domnívá, že další překážkou pro střídavou péči je propastný rozdíl mezi životy obou rodičů. Vyznačují-li se výraznou asymetrií, pak střídavá péče není přínosem ani pro dítě, zvláště ne pro dítě mladšího věku. Stejně tak znemožňuje střídavou péči i nekompatibilní životní styl. Podobnost výchovných a životních stylů rodičů je rovněž jedním z předpokladů úspěšnosti střídavé péče. Pro vhodnost či nevhodnost střídavé péče hovoří dle Klimeše též věk dítěte, kdy obecně platí, že její vhodnost roste s věkem. Orientačním kritériem je způsobilost dítěte pro nástup do školky. V okamžiku, kdy dítě zvládá bez problémů změnu prostředí i autority z rodiče na učitelky a zpět a dokáže si hrát v dětském kolektivu, toto období přichází okolo tří let věku dítěte, lze začít o střídavé péči uvažovat. Do tří let by se nad střídavou péčí nemělo vůbec přemýšlet, což ovšem neznamená, že by se otec¹⁸⁴ s dítětem nemohl „*vidět v jeho domácím prostředí tak často, jak to jen jde.*“¹⁸⁵ Vzájemným kontaktem se mezi otcem a dítětem vytváří citová vazba, tolik potřebná pro další život dítěte a zvláště pak pro možnou střídavou péči.¹⁸⁶ Pro dítě ve školním věku přichází střídavá péče do úvahy tehdy, pokud dítě nemění školní ani další formotvorný dětský kolektiv spojený s mimoškolní činností dítěte. Soud by měl v tomto období dále především sledovat, zda jsou rodiče schopni udržovat ve vzdělávání rodičovskou koalici a zda mezi nimi nevzniká asymetrie. V tomto věku je nevyhnutelné, aby byli rodiče schopni si dítě předávat s překryvem, neboť je nezbytné společně domluvat všechny povinnosti a další podstatné záležitosti týkající se školy a kroužků. V období puberty a adolescence může být střídavá péče pro dítě velmi prospěšná, jsou-li rodiče „*stále schopni udržet jednotnou frontu v oblasti povinností.*“¹⁸⁷ V tomto období jsou děti již samostatné, přejít bezpečně z jedné domácnosti do druhé pro ně není problémem, proto odpadá nutnost předávání

¹⁸⁴ „*Od narození přibližně do tří let i v přirozené rodině má dítě asymetrický vztah k otci a k matce. Matka má prs, takže ona vždy dokáže zklidnit dítě více a lépe než otec. Od porodnice s dítětem tráví víc času než otec. To je přirozený stav – rovnostářství rozvádějících se rodičů v této době jde na úkor dítěte.*“ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 13

¹⁸⁵ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 13

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 13

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 14

dítěte s překryvem, přičemž rodiče mají stále povinnost být ohledně výchovy v neustálém kontaktu, krom toho je přítomnost dětí při těchto konstruktivních komunikacích nanejvýš vhodná. Děti po pubertě, jež jsou už schopné vyjádřit důrazně svůj názor, obvykle o týdenní stěhování nemají zájem.¹⁸⁸

Diskutabilní může při střídavé péči být i délka cyklu. Přirozený časový cyklus člověka je cirkadianní, tedy jednodenní. Čím častěji se vidí dítě s oběma rodiči a cyklus střídavé péče se blíží cyklu cirkadiannímu, tím je z psychologického hlediska pro dítě lépe. Pro dítě je nejlepší, vidět se s rodiči každý den, byť třeba jen dvě hodiny, než nárazově dva dny v kuse. Vzhledem k tomu, že toto je těžce realizovatelné, jeví se přijatelným kompromisem týdenní cyklus. Doba delší než týden, popřípadě čtrnáct dní, charakter střídavé péče ztrácí. V tom případě se v podstatě jedná o střídavé svěřování dítěte do péče jednoho z rodičů. Čím více se střídavá péče podobá přirozenému životu, tím je lepší. Pokud u dítěte nepozorujeme při přechodu z jednoho prostředí do druhého poruchy přizpůsobení, je cyklus nastaven správně. Objevují-li se, je třeba zkrátit délku cyklu, případně vložit uprostřed cyklu setkávání.¹⁸⁹

Podle Dudové a Hastrmanové není střídavá péče vhodná pro každé dítě a tato forma porozvodové péče klade na její aktéry velké požadavky, kterým není lehké dostát, na čemž se shoduje většina odborníků, neboť vyžaduje mezi rozvedenými rodiči značnou míru komunikace a shody, ať už se jedná o jednotný způsob výchovy či přibližně stejné požadavky na dítě. Samozřejmostí dle nich zůstává, že dítě bude navštěvovat stále stejnou školu. Důležité je rovněž přání samotného dítěte, stěhování v určitých intervalech nemusí každému dítěti zcela vyhovovat a záleží jen na něm, jak je schopno se s touto situací vyrovnat. Dle některých odborníků lze za ideálnější řešení naopak považovat střídání rodičů, kdy dítě by mělo jedno trvalé bydliště, ve kterém by se pravidelně střídali rodiče a zajišťovali péči o dítě, a dítě by naopak stálému stěhování a neustálým změnám prostředí vystaveno nebylo. Úskalí tohoto řešení spočívá především ve finanční náročnosti, ne každý si totiž může dovolit financovat tři domácnosti.¹⁹⁰

Významným rozhodnutím, které se týká střídavé péče, se jeví náleze Ústavního soudu z 23. února 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09, podle něhož může být nesouhlas matky se střídavou péčí relevantní, pakliže je „vybudován na důvodech, jež jsou způsobilé

---

¹⁸⁸ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 14

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 13-14

¹⁹⁰ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 76, 94- 95

*intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte.*¹⁹¹ Ústavní soud zdůraznil, že svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů nesmí být ústupkem vzájemnému soupeření rodičů a jejich „boji o dítě“. Předpokladem střídavé péče je sice především tolerance ze strany obou rodičů, jejich společná vůle a schopnost komunikovat spolu, spolupracovat a zvláště do svých vzájemných problémů nezatahovat dítě, soud však nesmí na tento druh péče rezignovat již v okamžiku nesouhlasu jednoho z rodičů s tímto způsobem péče toliko z formálních důvodů. O čistě obstrukční, ničím nepodložený nesouhlas či nesouhlas postrádající relevanci nemůže soud své rozhodnutí rozhodně opřít. Soudy naopak mohou a mají plně využívat všech zákonem daných prostředků k postihu toho z rodičů, který veřejný zájem na řádné výchově dítěte a rozvoji jeho osobnosti záměrně či z nedbalosti maří. Svoje rozhodnutí Ústavní soud opřel jednak o článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, který stanoví, že při každém jednání týkajícím se dětí musí být předním hlediskem zájem dítěte, a o článek 18 odst. 1, který ukládá orgánům státu vynaložit veškeré úsilí pro uznání zásady, že oba rodiče mají za výchovu a vývoj dítěte společnou odpovědnost. Zájem dítěte musí být přitom základním smyslem jejich péče. Mají-li být výše uvedená ustanovení Úmluvy o právech dítěte naplněna, pak musí soud za předpokladu, že oba rodiče jsou způsobilí o dítě pečovat a mají o péči zájem, zjistit, který z rodičů je schopen umožnit druhému rodiči v zájmu dítěte větší výchovný prostor. Dle názoru Ústavního soudu je nepochybně zájmem dítěte být v první řadě v péči obou rodičů, v případě, že toto není možné, pak v péči toho rodiče, jenž k tomu má lepší předpoklady, čili že krom jiného respektuje roli a hodnotu druhého rodiče v životě dítěte a považuje i jeho za rodiče dobrého.¹⁹² Ústavní soud rovněž podotknul, že také Listina základních práv a svobod článkem 32 odst. 1 ve spojení s odst. 4 „stanoví, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, přičemž péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.“¹⁹³ Sledovat zájmy dítěte soudu analogicky ukládal i tehdy platný zákon o rodině ustanovením § 26 odst. 4, který soudu ukládal sledovat při rozhodování o svěřením dítěte do péče především již několikrát zmíněný zájem dítěte

---

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 1206/09

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Tamtéž

s ohledem na další zákonem dané skutečnosti.¹⁹⁴ Zájem dítěte je pro určení porozvodových poměrů k dítěti rozhodující a může převážit nad zájmy rodičů.¹⁹⁵

Ústavní soud ČR ve svém nálezu z 26. května 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, uvádí, že „je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, kde každý z nich poskytuje dítěti láskyplnou péči a každý svým dílem přispívá k osobnostnímu vývoji dítěte.“¹⁹⁶ Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče musí vzít obecné soudy z hlediska nejlepšího zájmu dítěte v potaz čtyři základní kritéria, a to 1. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a osobou, která usiluje o jeho svěřeni do péče, 2. „míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče“ této osoby, 3. schopnost této osoby zajistit „jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby, 4. přání dítěte.“¹⁹⁷ Mají-li oba rodiče způsobilost dítě vychovávat, o jeho výchovu mají oba zájem a kromě řádné péče dbali „o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní,“¹⁹⁸ pak by mělo být svěřeni dítěte do střídavé péče pravidlem a volba jiného řešení podrobena prokazování, proč je právě toto jiné řešení v zájmu dítěte. Ve vnímání rolí rodičů při výchově dětí tak dochází k určitému posunu, neboť výchova dítěte již nezbytně není převážně toliko v rukou matky. Ústavní soud rovněž nabádá soudy, aby v případech týkajících se péče o děti využily všech prostředků, které jim zákon dává, a zajistily včasné rozhodnutí ve věci samé i případný výkon tohoto rozhodnutí, a to i přes možné snahy účastníků o průtahy řízení, a předcházely tak dlouhodobému odloučení dítěte od rodiče.¹⁹⁹

Dle rozhodnutí Ústavního soudu ČR z 30. května 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, svěřeni dítěte do střídavé péče nebrání ani velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů. Podle názoru Ústavního soudu není vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů „důvodem, který by a priori vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte.“²⁰⁰ Odlišné stanovisko k tomuto rozhodnutí vyjádřil soudce David, který se sice ztotožnil s názorem novinářky Čáповé vítající každé rozhodnutí Ústavního soudu, kterým dochází k závěru, že „dítě má

---

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 1206/09

¹⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975), s. 1014

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 2482/13

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 2482/13, Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3216/13

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 2482/13

¹⁹⁹ Tamtéž

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1506/13, včetně odlišného stanoviska soudce Davida

*dva rodiče a s oběma má právo být tak často a tak přirozeně, jak je to jen možné,*²⁰¹ v tomto konkrétním případě však vyjádřil obavu, zda Ústavní soud nezašel až příliš daleko. Probíhající střídavá péče o dítě předškolního věku ve velmi vzdálených bydlištích rodičů je bezpochyby značně náročná, avšak snad zvládnutelná. Nástupem do školy se situace mění, školní docházka je sama o sobě náročnou zkouškou pro dítě i pro rodiče, přicházejí nové povinnosti, utvářejí se první „skutečné“ kolektivy dětí a přecházení v určitém intervalu z jednoho školního prostředí do druhého, tedy střídání prostředí s různými školními a učebními nároky může přinášet další náročné a zátěžové situace, se kterými se dítě může těžce vyrovnávat a obtížně je zvládat a ve svém důsledku mohou napáchat na psychice dítěte velké škody.²⁰² Obdobně uvádí Klimeš, že střídavá péče nesmí pro dítě znamenat střídání školního kolektivu, neboť to pro něj v praxi znamená kromě ztráty normální rodiny též ztrátu normálních vztahů v kolektivu a nasměrování do role outsidera.²⁰³ Se střídáním školního prostředí nesouhlasí ani Dudová a Hastrmanová, které pokládají skutečnost, že dítě bude navštěvovat stejnou školu dokonce za samozřejmost.²⁰⁴ Rovněž psychologka Špaňhelová považuje blízkost bydliště obou rodičů při střídavé péči za jeden z důležitých faktorů její úspěšnosti právě proto, že dítě nemusí ve stanovených intervalech střídat školu a má při pobytu u matky i u otce možnost navštěvovat stále stejné přátele.²⁰⁵

Podle rozhodnutí Ústavního soudu ČR z 25. září 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13, je zájem dítěte významnější než stabilita výchovného prostředí. Střídavou péči nelze zamítnout proto, že se rodiče podle soudů nebyli mezi sebou schopni dohodnout na výchově dítěte. Obecné soudy musí v případě nepřekonatelných rozporů mezi rodiči aktivně usilovat, např. nařízením účasti na rodinné terapii či mediaci, o zlepšení jejich vztahů. Střídavou péči nelze vylučovat bez detailního zkoumání důvodů nesouhlasu jednoho z rodičů.²⁰⁶

Ústavní soud ČR ve svém rozhodnutí z 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14, shrnul již existující nálezovou judikaturu týkající se svěřování dítěte do péče, kdy za základní kámen této judikatury označil zásadu nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Zopakoval, že úkolem obecných soudů je u každého z rodičů zhodnotit přinejmenším čtyři základní kritéria uvedená již v nálezu Ústavního soudu pod

---

²⁰¹ ČÁPOVÁ in Odlišné stanovisko soudce Davida k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1506/13

²⁰² Odlišné stanovisko soudce Davida k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1506/13

²⁰³ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 14

²⁰⁴ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 95

²⁰⁵ ŠPAÑHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*, s. 5

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3216/13

sp. zn. I. ÚS 2482/13. Splňuje-li daná kritéria jeden z rodičů výrazně lépe, je obvykle v zájmu dítěte být svěřeno do péče právě tohoto rodiče, naplňují-li oba rodiče zmíněná kritéria přibližně ve stejné míře, je potřeba vycházet z premisy, že je v zájmu dítěte být v péči obou rodičů. Z toho tedy vyplývá, že při rozchodu rodičů není svěřeni dítěte do střídavé péče automatickým řešením. Oba rodiče musí především projevit o svěřeni dítěte do péče upřímný a skutečný zájem (tj. subjektivní kritérium) a rovněž musí naplňovat základní kritéria objektivní, čímž jsou vytvořeny předpoklady ve prospěch střídavé péče. Výčet kritérií je pouze demonstrativní, soudy jsou povinny brát v úvahu i další relevantní kritéria. Nesouhlas jednoho z rodičů mezi ně nicméně nepatří. Ústavní soud k tomu poznamenává, že ke svěřeni dítěte do střídavé péče česká právní úprava souhlas obou rodičů, na rozdíl od svěřeni dítěte do péče společné, nevyžaduje. Presumpci ve prospěch střídavé péče lze vyvrátit, nicméně k tomu jsou zapotřebí pádné důvody, které mají oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte.²⁰⁷ V otázce nesouhlasu jednoho z rodičů se střídavou péčí se ovšem výše prezentovaný názor Ústavního soudu poněkud rozchází s názorem psychologa Klimeše, který se domnívá, že není dobré, aby byla střídavá péče úřady a soudy partnerům proti jejich vůli vnucována.²⁰⁸ Rozpaky nad tím, že pro střídavou péči není souhlas obou rodičů nezbytný, vyslovili významní právní teoretikové i někteří soudci, neboť mezi „ztotožněním se“ a „podřízením se“ rozsudku je obrovský rozdíl, tato skutečnost je velmi sporná i psychologicky.²⁰⁹ „*Odpůrcem střídavé péče proti vůli jednoho z rodičů*“²¹⁰ je jednoznačně také Novák, který se spolu s Průchovou domnívá, že „*psychologicky je naprosto oprávněné rozhodnutí Ústavního soudu*“ z roku 2005, a to že střídavou péčí nelze při nesouhlasu jednoho z rodičů vynutit, respektive proti jeho vůli nařídit.²¹¹ Ústavní soud se tak odklání od svého dřívějšího názoru a nesouhlas jednoho z rodičů se střídavou péčí již nepovažuje za překážku střídavé péče.

3.2 Zájem dítěte

Zájem dítěte je klíčovým hlediskem při úpravě poměrů dítěte i při jakémkoli právním jednání, které se dítěte týká. Přestože s tímto pojmem operuje zákon, jedná se o pojem krajně neurčitý a zákonem nijak nedefinovaný. Termín „zájem“ je v právních vědách chápán v širším pojetí a je používán v různých souvislostech. Často je zaměňován

²⁰⁷ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1554/14

²⁰⁸ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 9

²⁰⁹ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 22-23

²¹⁰ Tamtéž, s. 48

²¹¹ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 68

s právem nebo s prospěchem, jedná-li se o zájem nezletilého dítěte, pak s pojmem blaho dítěte.²¹² Obdobně o pojmu „zájem dítěte“ hovoří Hrušáková, když uvádí, že pojem zájem dítěte právní normy sice často obsahují a používají jej v různých souvislostech, přesné vymezení, co je jím rozuměno, ovšem neuvádějí, což má svoje opodstatnění. Zájem dítěte může mít z hlediska rozhodování státního orgánu o dítěti různý dosah a význam, neboť právní úprava nahlíží na zájem dítěte z různých hledisek. V obecné rovině tkví význam obecně formulovaného zájmu dítěte v oprávněnosti soudu v dané věci vůbec jednat, aniž by se jednalo o neoprávněnou intervenci do sféry soukromí. Nezbytnou podmínkou, aby mohlo být soudem rozhodnuto, resp. aby soudu vznikla povinnost rozhodnout, je zjištění, že dané rozhodnutí je v zájmu dítěte. Právní úprava zná též konkrétnější vymezení dílčího zájmu, kdy je soud vázán při svém rozhodování užšími podmínkami a musí tedy vycházet z konkretizovaného zájmu dítěte, vyžaduje-li to např. zájem na výchově dítěte. Zájem dítěte může být též jednou z okolností, ke které soud přihlíží a která jeho rozhodnutí ovlivňuje, kdy je státnímu orgánu stanovena povinnost přihlédnout při svém rozhodování zejména k zájmu nezletilého dítěte. Rozhodnutí se tedy netýká přímo dítěte, nýbrž osob o něj pečujících, existence nezletilého dítěte je ovšem jedním z hledisek, ke kterým soud přihlíží a bere na ně zřetel. Obdobně soud zvažuje, zda určité rozhodnutí, které ostatní zákonem stanovené podmínky splňuje, není v rozporu se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštními důvody. Zákon rovněž řeší případný střet zájmů mezi dítětem a jeho zákonným zástupcem nebo střet zájmů mezi dětmi těchto rodičů, kdy je k ochraně zájmů jmenován opatrovník.²¹³

Rovněž Dudová a Hastrmanová považují termín „zájem dítěte“ za velmi obtížně jednoznačně interpretovatelný, výklad zájmu dítěte je mnohdy založen na vlastním subjektivním úsudku. Odborníci se shodují, že jednoznačným zájmem dítěte je zachování rodiny, není-li to možné, pak je v jeho zájmu, aby mělo zachovaný kontakt s oběma rodiči, pokud se nejedná o osobnost patologickou nebo osobu výrazně dítě disharmonizující. Kontakt s oběma rodiči je pro dítě nesmírně důležitý už proto, aby mělo dítě, které vyrůstá v neúplné rodině, vzor obou pohlaví.²¹⁴

Zájem dítěte má při rozhodování o porozvodovém uspořádání poměrů výsostné postavení a hraje spolu s výchovnými předpoklady rodičů prim. Při posuzování kvality výchovných

---

²¹² SEDLÁK, Jiří a Zdenka PAŇÁKOVÁ. *Nejlepší zájem nezletilého*. 2012. [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné na www: <http://www.domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/nejlepsi-zajem-nezletileho.html>

²¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 18-20

²¹⁴ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 92

předpokladů rodičů je třeba zkoumat, který z rodičů splňuje daná kritéria lépe. Nelze předpokládat, že bude jeden z rodičů splňovat všechna hlediska velmi dobře a druhý naopak všechna špatně, je třeba zvážit, na straně kterého z rodičů je suma pozitiv vyšší. Bakalář kritéria vyjmenovaná v zákoně dále rozvádí a uvádí, která kritéria jsou důležitější a která pouze doplňující. Nejdůležitější je osobnost rodiče, výchovu dítěte má určovat rodič psychicky zdravější, neboť čím více je v osobnosti rodiče psychopatie, tím je takový rodič k výchově dítěte méně vhodný. Důležitý je pozitivní vztah rodiče k dítěti, jeho schopnost projevit celým svým chováním, nikoli jen slovy, vůči dítěti emoční vřelost a realisticky vidět klady i zápory dítěte, znát jeho vnitřní svět a účastnit se s dítětem jeho základních aktivit. Dítě má mít k formování a budování vlastního charakteru dobrý vzor, člověka, pro kterého jsou otázky mravnosti, dobra i zla tématem životně důležitým. Při hodnocení charakteru a úrovně mravních norem je třeba vycházet z objektivních materiálů, sledovat, jak rodič respektuje práva jiných a jakým způsobem řeší vzniklé konflikty. Rozhodně není vhodné dávat přednost horšímu chování, neboť děti toto chování přebírají jako chování vzorové a ono se tak přenáší z generace na generaci. S tím souvisí i respektování práva dítěte stýkat se s druhým rodičem, rodič, který má zdravou osobnost, kladný vztah k dítěti a dobrý charakter, dítěti ve styku s rodičem druhým nebrání. Osobní styk dítěte s oběma rodiči je pro jeho normální vývoj velice důležitý, popouzení dítěte proti druhému rodiči s sebou přináší poruchy v adaptovanosti dítěte, v důsledku čehož se snižuje jeho sebehodnocení a sebedůvěra. Dalším kritériem je vztah dítěte k rodiči, neboť dítě potřebuje ke svému normálnímu vývoji stálou přítomnost dospělé osoby, k níž si tvoří trvalý a pevný vztah. Dítě si rovněž musí vytvořit a dostatečně zvládnout sociální roli, zvláště pak sexuální identitu. Vlastní identitu si dítě utváří podle rodiče stejného pohlaví, popouzení dítěte vůči druhému rodiči, zvláště je-li hanobený rodič stejného pohlaví, může vést k velkým nesnázím s identifikací dítěte. Svou roli hraje též úroveň vzdělání a inteligence rodiče, vzdělanější rodič může dítě v jeho rozumovém vývoji více stimulovat a předávat větší množství poznatků a zkušeností. Pro pocit životní jistoty dítěte a jeho všestranný rozvoj je rovněž příznivější širší rodinné zázemí rodiče a především kvalita tohoto příbuzenského zázemí. Svou roli hraje také důvěrně známé prostředí a další svazky dítěte s důležitými osobami v jeho životě, s kamarády, učiteli, sousedy, které by neměly být zpretrhány. Významným kritériem je i socioekonomický status rodiče, neboť dostatek financí může dítěti zabezpečit lepší životní podmínky a úroveň. Na základě takto seřazených kritérií lze snadno souhrnně posoudit kvality výchovné způsobilosti rodiče.

Největší důležitost má kritérium uvedené na prvním místě, kritérium uvedené na posledním pak relativně nejnižší, ovšem ne bezvýznamnou.^{215, 216}

Vokálová k postavení dítěte a jeho zájmu uvádí, že vztah dítěte a rodiče není některými odborníky považován za typický soukromoprávní vztah založený na rovnoprávnosti, rodiče mají naopak postavení silnějšího účastníka a stát musí tuto nerovnost mezi rodiči a dětmi korigovat a zaměřit se na ochranu blaha a zájmů nezletilého dítěte. Ochranu a upřednostnění zájmů dítěte ostatně garantují i mnohé mezinárodní, unijní a vnitrostátní prameny práva. Každé nezletilé dítě si zaslouží zvýšenou ochranu před nástrahami vnějšího světa. Tuto ochranu by mu měla a priori poskytnout jeho rodina – matka a otec, neboť to jsou subjekty, u nichž lze předpokládat, že nejlépe rozpoznají, co je v nejlepším zájmu dítěte a podřídí tomu všechny aktivity, které se dítěte týkají.²¹⁷ Před mnohými rodiči tak vyvstává otázka, zda je v nejlepším zájmu dětí zachovávat manželství jen kvůli potomkům. Skutečností zůstává, že pokud je dítě vystaveno vleklému manželskému konfliktu, pak v jeho nejlepším zájmu zachování manželství není. Úplná harmonická rodina je pochopitelně pro děti nejlepší, na druhou stranu je pro jejich další vývoj prospěšnější harmonické prostředí rozvedené rodiny než rodina sice úplná ovšem disharmonická. Problémy dítěti nezpůsobuje samotný rozvod, nýbrž kvalita rodičovství a způsob, jakým oba rodiče na chování dítěte reagují. Vleklý a trvajícím konflikt mezi rodiči je pro děti z rozvádějících se rodin tím největším a nejzákladnějším problémem a má na ně velice negativní dopad. Negativní důsledky má pochopitelně trvalý konflikt mezi rodiči i na děti z úplných rodin. Děti vystavené častým konfliktům mají větší problémy s adaptací, bývají vzdorovité a agresivnější, mají nižší sebedůvěru a mohou trpět úzkostí či depresemi.²¹⁸

Klimeš doporučuje, nejsme-li si jisti, zda zvažované opatření je či není ve prospěch dítěte, dopad tohoto opatření srovnat s jednostranným osiřením. Pokud si na otázku, zda by v daném případě nebylo pro dítě lepší, aby jeden z rodičů zemřel, odpovíme „ano“, pak takové opatření rozhodně v zájmu dítěte není. V takovém případě je pro dítě mnohem lepší, když je svěříme do výlučné péče jednoho z rodičů a zápolící partnery od sebe odřízneme.²¹⁹ Nejlepší zájem dítěte musí být v řízeních dětí se týkajících předním

---

²¹⁵ BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*, s. 20-31

²¹⁶ BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 17-27

²¹⁷ VOKÁLOVÁ, Dominika. *Obmedzenie a zákaz styku rodiča s maloletým dieťaťom*, s. 8

²¹⁸ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod (Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů)*, s. 18, 21-22, 78-80

²¹⁹ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 7

hlediskem, nejedná se ovšem o hledisko jediné. Soudy sledují i oprávněné zájmy jiných osob, s nimiž může být nejlepší zájem dítěte v konfliktu. Je tedy nutné jej s ostatními oprávněnými zájmy vyvažovat. Nejlepší zájem dítěte má z titulu svého postavení při vyvažování vysokou prioritu a oproti ostatním oprávněným zájmům, které je rovněž nutné vzít v potaz, má vyšší váhu.²²⁰

S pojmem „zájem dítěte“ souvisí pojem „blaho dítěte“, kdy zájem dítěte je pojem užší vztahující se ke konkrétní záležitosti, která se dítěte týká, a je uplatňován spíše v aplikační sféře při realizaci určitého zákona. Blaho dítěte je v pojetí významných mezinárodních dokumentů, jako je Deklarace práv dítěte i Úmluva o právech dítěte, chápáno jako pojem obecnější, který určuje postup legislativy při kodifikaci. Nejobecněji lze blaho dítěte definovat jako vytváření prostředí, které je přátelské dětem.²²¹ Zatímco blaho dítěte je chápáno jako kategorie obecnější garantující dítěti, že fyzické a sociální prostředí bude vůči němu pozitivní a přátelské, zájem dítěte je charakterizován jako sociálně psychologická kategorie. Povinností sociálně-právní ochrany dětí je zájem a blaho dítěte chránit a nikdy jej nepodřazovat zájmům jiným. V soudních rozhodnutích se setkáváme rovněž s negativním vymezením nejlepších zájmů dítěte, není-li určité opatření dle názoru soudu v nejlepším zájmu dítěte. Termín zájem dítěte, prospěch či blaho dítěte je zákonem užíván na více místech, prioritně jej má zajišťovat právě sociálně-právní ochrana dětí.²²² Platnost principu blaha dítěte je natolik obecná, že se promítá do všech druhů rodinně právních vztahů.²²³

Blaho dítěte ve smyslu „nejlepšího zájmu dítěte“²²⁴ se v českém právním řádu objevilo poprvé přijetím Úmluvy o právech dítěte, výslovně pak bylo v právním řádu poprvé uvedeno v § 41 zákona o rodině po jeho novelizaci v roce 1998. Přijetím Úmluvy o právech dítěte se Česká republika zavázala zajistit pro dítě takovou péči a ochranu, jaká je pro jeho blaho nezbytná, a ctít zájem dítěte, kdy tento zájem musí „být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí.“²²⁵ Státním orgánům je tak uložena povinnost rozhodovat vždy v zájmu dítěte s tím, že je současně třeba brát zřetel na práva

²²⁰ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3216/13

²²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 18

²²² SEDLÁK, Jiří a Zdenka PAŇÁKOVÁ. *Nejlepší zájem nezletilého*. 2012. [online] [cit. 2015-02-14]. Dostupné na www: <http://www.domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/nejlepsi-zajem-nezletileho.html>

²²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 17

²²⁴ Tento termín rovněž není přesně definován, a to ani z právního, psychologického či sociologického hlediska. SEDLÁK, Jiří a Zdenka PAŇÁKOVÁ. *Nejlepší zájem nezletilého*. 2012. [online] [cit. 2015-02-14]. Dostupné na www: <http://www.domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/nejlepsi-zajem-nezletileho.html>

²²⁵ Úmluva o právech dítěte, čl. 3 odst. 1

a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců či jiných osob za dítě právně odpovědných. Úmluva o právech dítěte dbá na uznání zásady, že oba dva rodiče mají za výchovu a vývoj dítěte společnou odpovědnost. Zájem dítěte musí při tom být základním smyslem jejich péče.²²⁶

Nejlepší zájem nezletilého v sobě zahrnuje řadu podmínek, patří k nim různé vnitřní a vnější faktory a okolnosti, například přijatelné bydlení, lékařská péče, dobrá výchovná způsobilost rodičů, klidné sociální prostředí, zázemí a sociální podpora, zajištění ekonomických potřeb dítěte a osobní hygieny, psychická pohoda, zajištění rozvoje dovedností a rozvíjení zájmových aktivit, absence zátěže, stresu a přetěžování apod. Nejlepším zájmem dítěte je též projev skutečného mateřského či otcovského zájmu rodiče o dítě. Nejlepší zájem dítěte je posuzován ve všech případech, které se nezletilého dítěte týkají, tedy jak při rozhodování o svěření nezletilého do péče, při stanovování výživného, tak při určování rozsahu a frekvence styku nezletilého dítěte s druhým rodičem, popřípadě s jeho sourozenci či prarodiči. Ne vždy však státní orgány literu zákona zcela naplňují a při aplikaci Úmluvy o právech dítěte dochází k řadě omylů a chyb. Vzhledem k tomu, že ani Úmluvou o právech dítěte není termín „nejlepší zájem dítěte“ definován a nejsou ani stanoveny konkrétní postupy státních orgánů, vede nesystémovost a absence konkrétních postupů k subjektivnímu rozhodování jednotlivých orgánů, kdy ve skutečnosti ohled na nejlepší zájem dítěte brán není.²²⁷

Termínem „nejlepší zájem dítěte“ se taktéž zabývá komentář Výboru OSN pro práva dítěte zaměřený na toto téma, který interpretuje článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jež zaručuje dítěti právo, aby při rozhodování o záležitostech, jež se dítěte dotýkají, byly posouzeny a vzaty do úvahy jeho nejlepší zájmy v kontextu se všemi konkrétními okolnostmi. Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní a musí být posouzen individuálně s ohledem na zvláštní okolnosti případu a v závislosti na konkrétní situaci dítěte. Lze na něj nahlížet ve trojím pojetí, z hlediska hmotného práva má dítě právo na posouzení jeho nejlepšího zájmu a přihlédnutí k němu; z hlediska interpretační právní zásady je třeba v případě interpretačního pluralismu zvolit výklad, který nejlepší zájem dítěte naplňuje nejefektivněji; z procesního hlediska je třeba při rozhodování ve věcech, které se dítěte dotýkají, hodnotit možný pozitivní i negativní dopad tohoto rozhodnutí na

---

²²⁶ Úmluva o právech dítěte, čl. 3 odst. 2, čl. 18 odst. 1

²²⁷ SEDLÁK, Jiří a Zdenka PAŇÁKOVÁ. *Nejlepší zájem nezletilého*. 2012. [online] [cit. 2015-02-14]. Dostupné na www: <http://www.domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/nejlepsi-zajem-nezletileho.html>

dítě a uvést, na jakých kritériích je rozhodnutí založeno.²²⁸ Zermatten ve své analýze Úmluvy o právech dítěte v kontextu s nejlepšími zájmy dítěte charakterizuje „nejlepší zájmy dítěte“ jako základní právní zásady interpretace, které byly vyvinuty za účelem omezení moci dospělých, neboť dospělá osoba je v postavení učinit za dítě rozhodnutí pouze proto, že dítě nemá dostatek zkušeností a úsudek.²²⁹

3.3 Klady a zápory střídavé péče

Ač je kladům a záporům střídavé péče věnována až tato kapitola, její pozitiva a negativa naznačují již kapitoly předchozí. Při uvažování o střídavé péči je nutné zvážit všechna pro a proti, která s sebou tato forma uspořádání vztahů po rozchodu rodičů přináší. Střídavá péče má stejně jako každé jiné upořádání poměrů dítěte po rozchodu rodičů svoje klady a zápory. Pro správné rozhodnutí ve věcech rodinného práva nestačí jen právnické hledisko, má-li být rozhodnuto plně v zájmu dítěte, pak by měl být svědomitý soudce též dobrým psychologem se základními pedagogickými znalostmi, bez nichž se dost dobře neobejde.²³⁰ Opatrovnická řízení nejsou složitá po právní stránce, nýbrž po stránce lidské, soudci, kteří rozhodují o dalším osudu dětí, by měli mít dostatek zkušeností a měli by patřit k těm nejkvalitnějším. Ústavní soud upozorňuje, že vztahy mezi rodiči a dětmi jsou velmi citlivou oblastí, do níž by mělo být ze strany státních orgánů zasahováno v co nejmenší míře a apeluje tak na rodiče, aby se snažili o podmínkách výchovy svých nezletilých dětí dosahovat dohody bez zásahu státu přirozenou cestou, neboť není v silách žádného soudu, aby dítěti vytvořil zcela harmonické výchovné prostředí, ač je při úpravě styku rodičů a dětí veden nejlepšími úmysly. Harmonické výchovné prostředí se totiž vždy primárně odvíjí od vztahu mezi rodiči, čehož by si rodiče měli být vědomi a dle toho uzpůsobit při hledání kompromisu své vzájemné vztahy.²³¹ Především by měli mít na paměti, že rozvodem byl pocit bezpečí jejich dětí již oslaben a není rozhodně vhodné je zatěžovat dalšími zvraty v jejich životě.²³² Dokážou-li se rodiče k sobě i po rozchodu chovat slušně a zařadit potřeby dítěte na nejdůležitější místo, významně tak přispějí k jeho duševní

²²⁸ CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), s. 3, 9. [online] [cit. 2015-02-14]. Dostupné z www:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14_&Lang=e

²²⁹ JÍLEK, Dalibor a Jean ZERMATTEN. *Cesty ke škole respektující a naplňující práva dítěte*, s. 101

²³⁰ Pávek in TRNKA, Vojtěch. *Děti a rozvody*, s. 19

²³¹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. ÚS I. ÚS 1506/13, včetně odlišného stanoviska soudce Davida

²³² WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči, Otcovský faktor a mystika mateřství*, s. 183

pohodě a pro své dítě udělají to nejlepší.²³³ Střídavá péče může být pro děti přínosem a může jim i pomoci v překonání bolesti z rozvodu rodičů. V případě konfliktů mezi rodiči či nesouhlasu jednoho z rodičů se střídavou péčí však přínosem není, naopak její nařízení soudem dítěti ještě více adaptaci na rozvod rodičů ztíží a dítěti nepřinese nic dobrého.²³⁴

Na střídavou péči nemají experti jednoznačný názor, někteří spatřují její úskalí především v přílišné závislosti „na vysoké komunikační úrovni obou rodičů a vzájemných kladných vztazích, které však bývají po rozvodu právě nejvíce poškozené.“²³⁵ Na dítě i na rodiče jsou při střídavé péči kladeny zvýšené nároky, dítě si svou identitu buduje v měnícím se prostředí, rodiče musí dítěti vycházet maximálně vstřícně a musí tomuto uspořádání své životy nadále přizpůsobit. Zvýšené nároky přináší i materiální stránka věci, neboť neustálé stěhování veškerého dětského majetku je těžce proveditelné a pořízení dvojího zařízení si též nemohou mnozí dovolit. Střídavá péče klade též nároky na uspokojivé řešení bytové situace, kdy v nejlepším případě má dítě u každého z rodičů svůj pokoj či přinejmenším svůj vlastní prostor. Oproti tomu jiní experti vidí ve střídavé péči pro dítě naopak vhodnou příležitost k zachování kontaktů s oběma rodiči. Je více než zřejmé, že úspěšnost střídavé i společné péče závisí v první řadě na vyspělosti obou rodičů a na osobnosti dítěte.²³⁶

Psycholožka Špaňhelová vidí pozitiva střídavé péče především v tom, že se dítěti nezdeformuje a nezabrdí emocionální vývoj. Dítě je od svého narození zvyklé čerpat emoce od obou rodičů, od matky i od otce a pokračuje v tom i po rozchodu rodičů. O své emoce, které prožívá, se může podělit s otcem i matkou, prožívá s nimi radost, štěstí, překvapení, stejně tak se může s oběma rodiči rozdělit o emoce negativní – o smutek a zlost a učí se s nimi podle dvou modelů – matky a otce – zacházet. Dítě si v raném dětství vytváří důvěru k oběma rodičům, kterou může dále rozvíjet. Ve své výchově stále zažívá prvky a roli ženské i mužské výchovy, což je velmi podstatné pro jeho další život, ať už se jedná o chlapce nebo dívku. Především v době dospívání je proto k utváření si správného vzoru pro svoji ženskou nebo mužskou roli toto nesmírně důležité. Stejně tak je žádoucí zažívat ve výchově prvek opačného pohlaví, neboť to napomáhá k utváření si představ o svém budoucím partnerovi. Střídavá péče umožňuje dítěti dostatečně vnímat

---

²³³ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*, s. 25

²³⁴ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ JEDEN DOMOV. *Svěřování dětí do péče po rozvodu. Úskalí argumentů pro střídavou péči*, 2013. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z [www: http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu](http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu)

²³⁵ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 95

²³⁶ Tamtéž, s. 76, 95-96

obě pohlaví, vidět, že oba rodiče – otec i matka – jsou dobří, pouze si v některých věcech nerozumí. Model k převzetí své sexuální role i identity tak dítě přebírá od obou pohlaví. Střídavá péče rovněž zaručuje přirozený průběh identifikace dítěte s ženským a mužským vzorem. Dítě jasně vidí vzor chování a jednání v konfliktních zátěžových situacích, což potřebuje ke svému vývoji, neboť tak získává schopnost s tímto vzorem se identifikovat nebo na základě vlastní zkušenosti vzor takového chování odmítnout, neidentifikovat se. Žije-li dítě samo s jedním z rodičů, zná především vzorce chování tohoto rodiče, které jsou sice velmi důležité pro jeho vývoj, vzorce chování druhého pohlaví však nemá možnost dostatečně poznat. Za velmi důležité Špaňhelová považuje komunikování o veškerých záležitostech, které dítě spolu s matkou i spolu s otcem prožívá, neboť tak získává jiný úhel pohledu od jednoho i druhého rodiče a může si vytvořit vlastní ucelenější obraz o celé záležitosti. Dokonce tvrdí, že při střídavé péči vstupuje dítě do svého vlastního manželství více zkušené, neboť negativní zkušenost s rozvodem rodičů má pro samotné dítě mnoho kladných prvků. Při střídavé péči má dítě přirozenou důvěru v autoritu a s oběma autoritami – ženskou i mužskou – si též vytváří přirozený vztah, který vzniká spolu s budováním autority již v prvních dvanácti měsících jeho života. Jsou-li rodiče schopni a ochotni všechny uvedené podmínky dodržet, pak Špaňhelová se střídavou péčí rozhodně souhlasí,²³⁷ neboť dává dětem i po rozchodu rodičů „*možnost pokračování jakési formy rodinného života*“.²³⁸ Problémem střídavé péče může být malá přizpůsobivost dítěte na střídání prostředí či jeho únava při cestování. Potíže může způsobit též nedostatečná vzájemná komunikace rodičů, kdy může docházet k opomenutí jednoho rodiče sdělit druhému určité informace týkající se dítěte.²³⁹

Odpůrci střídavé péče uvádějí jako jeden z hlavních argumentů proti střídavé péči nejednotnost výchovného působení na dítě. Poukazují na to, že plnění povinností nebude mít pravidelné navyklé tempo, neboť mírnější, méně důslednější z rodičů v tomto ohledu spoustu zanedbá a rodič tvrdší a zodpovědnější bude muset zanedbané dohánět.²⁴⁰ Dalším argumentem je, že dítě „*nebude vědět „čí je“ ani „kam patří*“.²⁴¹ Dítě nebude mít domov, neboť jen si někde navykne, znovu půjde jinam, a bude neurotizováno.²⁴² Zde je třeba

²³⁷ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*, s. 5-6

²³⁸ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Tým lidí v Children of Europe. Nejlepší rodiče jsou oba rodiče*. [online] [cit. 2015-02-26]. Dostupné na [www: http://www.childrenofeurope.cz/kdo-jsme/](http://www.childrenofeurope.cz/kdo-jsme/)

²³⁹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 142

²⁴⁰ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 69-70

²⁴¹ Tamtéž, s. 69

²⁴² Tamtéž, s. 69

zmínit vzácná slova dětského psychologa Matějčka. „*Domov je nesmírně vzácná a důležitá věc... Dobrý domov je jednou z podmínek šťastného dětství. A šťastné dětství je jednou z podmínek pro dobré, zdravé utváření lidské osobnosti. A duševně zdraví, zdatní, dobře vyspělí lidé tvoří zdravou společnost.*“²⁴³ Co pro dítě znamená „domov“? Domov je v první řadě místo, kde se cítí dítě v bezpečí, kde je chráněno před vším cizím a nebezpečným, kde žije a má „své lidi“, u kterých najde vždy své útočiště. Je to místo, kde je dítěti dobře, kde si může dosyta vyhrát, kde zažívá radostné prožitky, kde se učí a poznává vše neznámé a kde má svoje místo, kam patří a kde je přijímáno. Domov vytvářejí dítěti hlavně lidé, se kterými žije ve společné domácnosti.²⁴⁴ „*Jestliže však lidé doma nemají na dítě čas, jestliže se ve „službě“ u dítěte stále střídají, jestliže to jsou lidé, kteří jsou sami ještě nezralí a nevyspělí, pak ovšem vědomí domova těžko mohou u dítěte vytvořit.*“²⁴⁵ Novák a Průchová považují námitku, že dítě nebude mít nikde domov za zcela nesmyslnou argumentaci, která vychází toliko z pohledu dospělých. Podle nich dítě vnímá domov jinak než dospělí (což uvádí i Matějček), pojem domov bývá ve vnímání dítěte širší než v rámci percepce dospělých. Pro děti může být „doma“ u rodičů, prarodičů i u někoho jiného, má-li k němu silné citové vazby. Dítě nemá problém dělit svou přítomnost mezi rodiče, stejně jako je vedeno k rozdělení se o hračky. Střídavá výchova podle Nováka a Průchové omezuje u dětí pocit ztráty a zvyšuje tak i jeho sebeúctu, neboť jsou při ní zachovány prvky ženského i mužského přístupu, přetrvává komunikace s ženským i mužským rodičovským vzorem a dítěti je tak mnohem lépe zachována možnost ztotožnění. Střídavou péčí nelze ovšem idealizovat, vždy se jedná o pouhou náhražku. Pro dítě je nejlepší, poskytl-li mu rodiče svou péči v harmonickém rodinném prostředí, vycházející občas ze střídavé občas ze společné péče. Střídavá péče může být řešením pro značně zaměstnané rodiče, neboť nabízí optimální rozložení jejich času, týden se mohou plně věnovat práci či jiné činnosti, při které být dítě nemusí, další týden pak převážně věnovat dítěti. Střídavá péče rovněž nabízí možnost „odpočinout si“ od povinností a může též předcházet „rodičovské vyhaslosti“, dítě rodiči chybí a těší se na ně. Dalším argumentem pro střídavou péči je rozdělení péče o dítě, povinností i zábavy na půl, nejde již o jen pouhé podílení se.²⁴⁶

²⁴³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, s. 175

²⁴⁴ Tamtéž, s. 175-176

²⁴⁵ Tamtéž, s. 176

²⁴⁶ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 70-71

Novák a Průchová uvádějí, že mnohdy jsou pravé důvody pro nesouhlas se střídavou péčí jejími odpůrci pro svou nepřijatelnost skryté. Nesouhlasící rodič nechce připustit, že se na výchovném vedení dítěte bude pouze podílet, neboť druhý z rodičů z jeho života nezmizí, nebude tak mít ve výchově dítěte hlavní slovo, ač by naopak chtěl mít vše pod kontrolou. Proto dává přednost argumentům výše uvedeným jevícím se přijatelnějšími.²⁴⁷ „*Neexistuje studie, jež by prokazovala, že střídavá péče má na děti horší vliv než srovnatelné svěření do výlučné péče jednoho z rodičů.*“²⁴⁸ Novák ovšem nezná ani žádnou korektní studii s výsledkem opačným.²⁴⁹

Co se týče střídavé péče, psycholog Novák se ve své praxi setkává nejčastěji s námitkami, že dítě nikde nebude doma, může být jedním rodičem vůči druhému ovlivňováno, výchova dítěte nebude jednotná, stálé cestování a střídání prostředí je značně náročné a objevují se problémy spojené s dvojitým dětským vybavením. S těmito námitkami se Novák neztotožňuje a uvádí, že je chybou střídavou péčí obviňovat z potíží, které elementárně vyplývají z rozvodu rodičů. Od raného věku je opodstatněnou součástí výchovy princip „dělení se“. Děti jsou od útlého dětství vedeny k tomu, aby se uměly s ostatními rozdělit, proto bez velkých problémů dokážou akceptovat skutečnost, že i rodiče se chtěli podílet o něj a považují to za přirozené. Ovlivňování dítěte jedním z rodičů proti druhému není specifikem střídavé péče, vyskytuje se i u jiných forem porozvodového uspořádání a ukazuje na pokračující konflikty mezi rodiči. Výchova dítěte nikdy zcela jednotná být nemůže, naopak dítěti neškodí, setkává-li se z části s rozdílnými výchovnými přístupy, neboť i v dospělosti na něj budou působit rozličné vlivy. Ke střídání prostředí dochází i ve fungujících rodinách, krom toho není neustálé, dítě se může cítit doma na různých místech a vzhledem k požadavku blízkosti bydliště obou rodičů odpadá i náročné cestování. Ani s pořízením dvojího vybavení to dle Nováka není tak strašné, většina věcí se dá přenést, naopak problémový rozvod je v porovnání se zajištěním dvojího vybavení finančně náročnější. Z pohledu psychologů byla střídavá péče docela dlouho považována za spornou záležitost, která k nám byla importována ze zahraničí a v našich podmínkách tedy těžce realizovatelná. Zpočátku převládal názor, že pokud jsou rodiče schopni dohody

---

²⁴⁷ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 69

²⁴⁸ Tamtéž, s. 70

²⁴⁹ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 18

a spolupráce, může docházet k neformálnímu střídání v péči o dítě i bez příslušného rozhodnutí soudu, realita ovšem byla mnohdy jiná.²⁵⁰

Ballnik uvádí, že dítě se vyvíjí „ve vztahovém trojúhelníku: otec – matka – dítě,“²⁵¹ v němž se jako v jediném může skutečně dovídat, jak se sebou i se světem kolem sebe zacházet. Učí se, jak ovládat emoce jako je zlost a vztek, učí se poznávat, jak přistupovat k ostatním lidem. Díky tomu, že dítě není závislé pouze na jedné osobě, je schopno být velmi brzy s rozličnými lidmi a střídat perspektivu. Později mu budou tyto dovednosti velice užitečné a v budoucnu je zajisté zúročí, neboť se bude moci sblížovat bez úzkostí s různými lidmi, odpoutávat se od nich a s jinými se zase sblížovat. Právě tyto dovednosti jsou základem zdařilé komunikace. Dítě se učí být společně se dvěma lidmi, což je základem pro jeho budoucí sociální schopnosti, tedy schopnosti soužití ve skupině. Učí se, jak spolu komunikují muž a žena. Dítě získává k oběma rodičům důvěru, dobrý vztah i vazbu, což je základem pro pevnou oporu tolik potřebnou k postupnému získávání nezávislosti. Dítě se bude vyvíjet tím lépe, čím bude vztahový trojúhelník mezi matkou, otcem a dítětem fungovat déle. Pro dítě je ovšem zároveň dobré, když se rodiče svými výchovnými postupy od sebe liší. Podílí-li se otec na výchově málo nebo se rodiče ve výchově příliš neliší, jsou na tom děti hůře. Děti, které prošly rozdílnou otcovskou a mateřskou výchovou, jsou v oblasti sociálního chování podstatně rozvinutější, lépe se spojují do skupin, v kontaktu s druhými jsou otevřenější, mají větší důvěru a vzniklé konflikty urovnávají lépe.²⁵²

Radimská říká, že střídavá, popřípadě společná, péče je z určitého úhlu pohledu ideálním řešením, přestože je objektem vášnivých diskuzí a názory na ni jsou velice různorodé. Dostala se k nám ze zahraničí, kde je využívána stále častěji, ovšem totožná s tímto institutem v zahraničních právních úpravách není. Institut střídavé péče není univerzálním lékem a rozhodně ji nelze aplikovat vždy, je ovšem jedním z řešení, které zajišťuje po rozchodu partnerů rovné postavení muže a ženy. Z francouzských sociologických studií vyplývá, že tento institut zájem dítěte nijak a priori neohrožuje. Pozitiva a negativa této formy péče lze shrnout do jedné věty: „Výhody jsou řádu vztahového, nevýhody řádu praktického.“²⁵³

---

²⁵⁰ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*, s. 53-78-79

²⁵¹ BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*, s. 17

²⁵² BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*, s. 17-20

²⁵³ RADIMSKÁ, Radka. *Společná a střídavá výchova – debata plná rozporů*, s. 10

Autoři metodického materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR považují za největší úskalí spojená se střídavou péčí její prosazování u velmi malých dětí a krom toho na příliš dlouhou dobu neúměrnou jejich věku, neboť zákon neuvádí, od kolika let je možno střídavou péčí aplikovat. Pokud jsou v daném případě pro střídavou péči vhodné podmínky a mezi rodiči funguje dostatečná komunikace, pak může střídavá péče přinášet nepochybně pozitiva, neboť zmírňuje porozvodové komplikace, děti lépe prospívají a škodlivý vliv rozvodu na děti je redukován, rodiče mohou dítěti předat model slušné, civilizované domluvy a návod, jak lze za obtížných podmínek prakticky a konkrétně spolupracovat. Dalším pozitivem je zajisté skutečnost, že oba rodiče zůstávají pro dítě stejně důležití. Při střídavé péči je vyžadováno, aby rodiče potlačili horší stránky své povahy a nadřadili zájem svého dítěte nad možnost mstít se druhému rodiči, což je ve prospěch nejen dítěte, nýbrž celé společnosti. Střídavá péče také lépe vyhovuje potřebám dítěte, dítě nemá potřebu vytěsnit jednoho z rodičů. Významným pozitivem střídavé péče je také skutečnost, že děti, jež udržují po rozchodu rodičů smysluplné a láskyplné vztahy s oběma rodiči, se na rozvod rodičů adaptují podstatně lépe.²⁵⁴

Střídavá péče umožňuje dětem vytvořit si silný citový vztah k oběma rodičům, neboť dítě má možnost zažívat s oběma rodiči každodenní radosti i starosti, a zmírňuje pocit ztráty a odmítnutí, které děti často pociťují, pokud se jeden z rodičů odstěhuje. Existuje-li mezi rodiči fungující rodičovská koalice, nevzniká prostor pro manipulaci a dítě má možnost vidět, že konflikty se dají řešit civilizovaně. Přibližně stejný čas, který dítě tráví s oběma rodiči, eliminuje situace, kdy na jednom z rodičů leží každodenní starosti a povinnosti spojené s péčí o dítě a druhý z rodičů s dítětem tráví jen volný čas. Nevýhodou střídavé péče může být pocit nedostatku jakékoli kontroly a chaos v životě dítěte, což může mít vliv na rozvoj důvěry dítěte a jeho schopnosti přijímat přiměřená rizika. Nemají-li partneři náležitě vyřešeny svoje manželské problémy, může nutnost častější komunikace přinášet nové konflikty a zhoršování už tak špatných vzájemných vztahů. K negativům patří i ekonomická stránka, kdy střídavá péče s sebou přináší zvýšené náklady spojené s pořizováním dvojího oblečení a vybavení dětského pokoje.²⁵⁵

---

²⁵⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, metodický materiál*, 2012. [online] [cit. 2015-02-27]. Dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf), s. 48-51

²⁵⁵ KYNCL, Libor a Jana LOJKOVÁ. *Legal and Financial Problems of International Joint Custody of Children*, s. 140-141

Základním předpokladem dobré spolupráce rodičů po rozvodu je schopnost rozlišovat dvě roviny: ukončenou rovinu partnerství a rovinu rodičovství, jež musí být i po rozvodu pro dobro dítěte zachována.²⁵⁶ „Dítě potřebuje cítit, že má oba rodiče, kteří jsou tu pro ně, a to v každodenním životě.“²⁵⁷ Zatahují-li rozvedení rodiče dítě do svých sporů, dítě cítí rozpolcenost, myslí si, že se musí mezi matkou a otcem rozhodnout. Stejně tak děti pociťují rozpolcenost, mají-li samy určit, kdy chtějí s tím kterým rodičem být. Pro dítě i rodiče je nesmírně důležité, aby spolu po rozvodu vzájemně neztratili kontakt. Přijmou-li rodiče za dítě společnou odpovědnost, stane se z nich rodičovský tým, díky kterému dosáhnou za pomoci vzájemné spolupráce a ve vzájemné shodě společného velkého cíle, a to řádně vychovat své dítě.²⁵⁸ Výchova není jen jednostranným vztahem, kde jeden dává a druhý přijímá, kde jeden poroučí a druhý poslouchá. Výchova je složitý, tvořivý proces, ve kterém dávají a jsou obdarovávaní oba současně, jedná se o vztah součinnosti. Nejlepší předpoklady pro tvořivý výchovný proces jsou zajišťovány v úplné rodině, kde převládá hluboké porozumění, důvěra a náklonnost. V takovém prostředí se osobnost dítěte může od počátku zdravě vyvíjet. Sama o sobě není úplnost rodiny v žádném případě zárukou štěstí a úspěchu ve výchově. Výchovný proces může být narušen v samých základech i v té nejúplnější rodině, nefunguje-li dobře a dochází-li v ní k potížím a poruchám. Dnešní doba je příznačná tím, že mnohem více dětí zůstává pouze se svými matkami.²⁵⁹ „Skutečnost, že dítě je vychováváno jen svou matkou“ činí výchovu náročnější a přináší určitá nebezpečí, kterým je třeba věnovat pozornost.²⁶⁰ Otázkou zůstává, jak tento neutěšený stav řešit a zda je střídavá péče tím pravým řešením.

Klimesh uvádí, že nejlepší variantou střídavé péče se jeví atypická varianta střídavé péče, kdy se nestěhují děti, ale naopak rodiče. Děti zůstávají ve stále stejném prostředí jedné domácnosti, kde o ně týden pečuje otec, týden matka. V praxi je tato varianta poměrně finančně náročná, neboť znamená mít tři domácnosti. Rodičům ovšem tento druh střídavé péče nevyhovuje ze stejných důvodů jako dětem. Navíc tato forma střídavé péče samovolně zaniká v okamžiku, kdy si jeden z rodičů pořídí novou rodinu.²⁶¹ „Zranitelnost tohoto druhu střídavé výchovy spočívá v bezohlednosti rodičů, kteří vnutí dětem to, co nevyhovuje jim samotným – totiž to neustálé střídání domova... s tvrzením, že je to vlastně

²⁵⁶ BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*, s. 43

²⁵⁷ Tamtéž, s. 44

²⁵⁸ Tamtéž, s. 48-56, 151

²⁵⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, s. 59

²⁶⁰ Tamtéž, s. 60

²⁶¹ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu*, s. 12

jejich nezadatelné právo na styk s oběma rodiči.“²⁶² S touto atypickou variantou střídavé péče se část odborníků i široké veřejnosti plně ztotožňuje. V praxi je tato forma střídavé péče spíše výjimkou.²⁶³

Shrneme-li klady, které střídavá péče přináší, nespornou výhodou je fakt, že dítě je v přibližně stejném kontaktu s oběma rodiči, se kterými střídavě žije. Vnímá rovnoměrně jejich vlastnosti, schopnosti i dovednosti, vidí jejich zájmy, poznává reakce rodiče v běžných životních situacích, sleduje, jak každý z rodičů řeší problémy a není tak ochuzeno o jednu rodičovskou roli. Na výchově dítěte se rovnoměrně podílejí oba rodiče a dítě má tak možnost plně poznat otcovskou i mateřskou roli. Rodinný život pro děti tak stále pokračuje. Děti cítí, že jsou oběma rodiči milovány, nemají pocit viny za rozvod rodičů a rozdělení mezi oba rodiče vnímají jako spravedlivé. Rodiče si mohou svoje pracovní i jiné povinnosti nebo záliby lépe rozdělit a ve dnech, které tráví s dítětem, se mohou dítěti plně věnovat a sdílet s ním více svého času. Mezi zápory střídavé péče patří zvýšené nároky na dítě spojené se změnami výchovného prostředí i prostředí bydlení, kdy stěhování dítěte od jednoho z rodičů ke druhému, obzvláště pokud rodiče bydlí ve větší vzdálenosti od sebe, může být spojeno s větší únavou dítěte při přejíždění. Nevýhodou střídavé péče je též její časová a ekonomická náročnost. Významným negativem jsou rovněž vysoké nároky, jež jsou kladeny na rodiče v oblasti vzájemné spolupráce a komunikace.^{264, 265}

3.3.1 Názory dětí ze střídavé péče

Výše prezentovaná pozitiva a negativa střídavé péče vyjadřují spíše názory dospělých, jak se však ke střídavé péči staví děti, o které tu jde především? Dle studie 117 dětí, které střídavou péčí prošly, ji většina dětí nehodnotí o nic lépe než výhradní péči jednoho z rodičů. Dětem nejvíce záleží na kvalitě vztahů, a to nejen mezi nimi a rodiči, nýbrž i mezi rodiči samotnými. Děti se musí především potýkat se střídáním domovů, což je pro ně především zpočátku velmi náročné a někdy může trvat poměrně dlouho, než si dítě zvykne, neboť to přináší spoustu plánování a příliš mnoho organizování. Nemají-li rodiče mezi sebou právě nejvstřícnější vztahy, pak je situace o to horší. Přínosem je blízkost

²⁶² KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 12

²⁶³ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 95

²⁶⁴ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 141, 143

²⁶⁵ FÓRUM 50 %. *Střídavá péče – situace v ČR*. [online] [cit. 2015-02-23]. Dostupné z [www: http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr](http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr)

bydliště rodičů, neboť tak odpadá přílišné cestování a starší děti se mezi oběma domácnostmi mohou pohybovat dle své vůle. Objevují se spíše problémy praktického rázu se zapomenutými věcmi, nebo že jejich kamarádi nevědí, kde je mají navštívit. Některé děti považují za velkou výhodu možnost trávit čas s oběma rodiči, jiné preferují pocit jednoho základního domova před dvěma rovnocennými, a se střídavou péčí souhlasily zejména proto, aby rodiče byli spokojeni nebo se přestali hádat. Některé děti uvádějí, že domov nemají žádný.²⁶⁶ Je na místě zde prezentovat názor jednoho chlapce ze střídavé péče. Nejprve mu připadalo bláznivé, pořád balit kufry a stěhovat se z jednoho pokojíčku do druhého, ale protože chodil pořád do stejné školy a mohl se dál stýkat se svými kamarády, nakonec si zvykl a nestěžuje si. Ovšem svým dětem by to takto nezařídil.²⁶⁷

3.4 Možnosti sociální pedagogiky v porozvodové péči

Sociální pedagogika je aplikovanou pedagogickou disciplínou, která zkoumá sociálně pedagogické aspekty výchovy. Sociální dimenze sociální pedagogiky vychází ze sociologie, sleduje nastavení společnosti a její aktuální problémy, jaké jsou ve společnosti podmínky pro uskutečňování výchovy a právní nároky dětí na výchovu. Pedagogická dimenze sociální pedagogiky vychází z pedagogiky a pochopení podstaty výchovy, jaké jsou možnosti a meze výchovného působení. Sociální pedagogika se zabývá vztahy prostředí a výchovy, člověkem v sociálním prostředí, odchylkami sociálního jednání a výchovu chápe též jako pomoc všem věkovým kategoriím. Právě v jejím širokém zaměření je její síla. Sociální pedagogové mohou nalézt své uplatnění v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ve školách i mediačních službách, kde mohou mimo jiné přispívat ke konsolidaci vztahů, vést znesvářené rodiče ke smírnému řešení konfliktů a napomáhat při hledání optimálního řešení porozvodového uspořádání ve prospěch dítěte i obou rodičů.

Jednou z možností uplatnění sociální pedagogiky v porozvodové péči může být již zmíněná mediace, která byla v našem právním řádu zakotvena v roce 2012 přijetím zákona o mediaci²⁶⁸. Mediací označujeme řešení sporů klidnou, mimosoudní cestou, jejímž cílem je uzavření dohody. Podstatou mediace je to, že mezi znesvářené strany vstoupí třetí,

²⁶⁶ HARPER'S BAZAAR. *Výhody a úskalí střídavé péče o dítě*. [online] [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.jenprozeny.cz/deti/24257-vyhody-uskali-stridave-pece-dite?page=0,0>

²⁶⁷ LABUSOVÁ, Eva. *Děti do kufru aneb o střídavé výchově*. [online] [cit. 2015-02-23]. Dostupné z [www: http://evalabusova.cz/clanky/deti_do_kufru.php](http://evalabusova.cz/clanky/deti_do_kufru.php)

²⁶⁸ Legislativně byla do té doby mediace zakotvena pouze v trestně-právní oblasti zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. V oblasti rodinného práva umožňoval mediaci ve věcech péče o nezletilé občanský soudní řád po jeho novelizaci provedené zákonem č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

nestranná osoba, tzv. mediátor, která pomáhá znesvářeným stranám dosáhnout smírného řešení sporných otázek. Mediátorem se stává fyzická osoba zapsaná v seznamu mediátorů a její povinností je zachovávat o všech zjištěných skutečnostech mlčenlivost, musí být osobou nestrannou bez vztahu k účastníkům mediace, vznikne-li důvod pochybovat o nepodjatosti osoby mediátora, pak uzavření smlouvy o provedení mediace odmítne. Samotná mediace je zahájena okamžikem uzavření smlouvy o provedení mediace. Rodinná mediace se zaměřuje na řešení konfliktů, které vyplývají z rodinných vztahů. Své uplatnění může mít zvláště ve sporech o uspořádání poměrů dítěte po rozchodu či rozvodu rodičů, kdy pomáhá snížit mezi bývalými partnery emoční vypětí a dosáhnout v souladu se zájmy dítěte pro obě strany přijatelného řešení porozvodového uspořádání.^{269, 270}

V dnešní době již mají rozvádějící se páry značnou znalost rodinného práva. Faktická připravenost, tedy znalost práv a povinností, ovšem nutně neznamená připravenost psychickou. Ve sporných případech by svou pozitivní úlohu mohla sehrát právě mediační služba, která dosud není v České republice dostatečně rozšířena, kdy na své plné využití v praxi teprve čeká, a mnohdy její roli na sebe přebírají vlastně soudci.²⁷¹ Nejsou-li se partneři absolutně schopni shodnout, jaké porozvodové uspořádání by bylo pro jejich dítě nejlepší, mají možnost – ještě před tím, než se obrátí na soud – poradit se s nezávislým odborníkem, nejlépe specialistou v oboru duševního zdraví, jež se zaměřuje na otázky dětského vývoje a zabývá se problematikou svěřování dětí do péče. Za pomoci odborníka jsou partneři často schopni potlačit vzájemnou zášť, zanechat konkurenčních postojů a docílit oboustranné dohody. Partneři se ovšem často neshodnou ani na osobě mediátora a automaticky odmítají každého, koho navrhne bývalý partner. Podle Warshaka v tom případě mohou zkusit napsat několik jmen odborníků, na něž mají doporučení, na papír a dohodnout se na tom, že vyberou prvního, který se bude nacházet na obou seznamech.²⁷²

Klimeš se domnívá, že střídavou péčí sice nelze prosadit proti vůli jednoho z rodičů násilím, ovšem pevným vedením, mediací či terapií lze vhodnost rodičů pro střídavou péči zvýšit. Vedení rodičů k tomu, aby se nerozváděli a nerozcházel, a pokud už k tomu dojde, tak pouze vzájemnou dohodou, je velkou výzvou pro soudy, psychology, mediátory

---

²⁶⁹ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

²⁷⁰ Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation. [online] [cit. 2015-02-27]. Dostupný z: <http://www.bafm-mediation.de/>

²⁷¹ DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 96

²⁷² WARSHAK, Richard A., *Rozvodové jedy*, s. 323

i sociální pracovníky; vynaložená námaha se rozhodně vyplatí.²⁷³ Soud v rámci snah o smírné řešení sporů a uzavření dohody může rodičům účast na mediaci nařídit. Nedokážou-li se bývalí partneři shodnout ani na osobě mediátora, pak soud využije možnosti vhodného mediátora vybrat ze seznamu mediátorů zveřejněného Ministerstvem spravedlnosti ČR na webových stránkách portal.justice.cz.

Své uplatnění má sociální pedagogika též v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, kdy pracovníci OSPOD jsou mnohdy těmi prvními, na koho se rodiče obrátí. Sociální pracovník musí umět jednat s lidmi, jeho posláním musí být snaha o urovnání mezilidských vztahů a konfliktů mezi rodiči. Při komunikaci mezi rodiči musí využít veškerých odborných znalostí i praktických zkušeností k dosažení nejlepšího možného uspořádání poměrů dítěte, kdy zájem dítěte mu při tom musí být alfou a omegou.

---

²⁷³ KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*, s. 15

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

Závěrečná kapitola je věnována empirickému výzkumu. Výzkum je procesem, při kterém se vytvářejí nové poznatky. Jde o pečlivě naplánovanou a systematickou činnost se snahou najít odpovědi na položené výzkumné otázky a přispět tak k rozvoji daného oboru. V sociálních vědách používáme dvě výzkumné strategie – kvalitativní a kvantitativní. Kvantitativní výzkumná strategie využívá při výzkumu metod přírodních věd, neboť předpokládá, že i lidské chování lze do určité míry předvídat a měřit. Při kvantitativním výzkumu jsou využívány nahodilé výběry, experimenty a silně strukturované sběry dat za pomoci dotazníků, testů či pozorování. Kvalitativní výzkumná strategie je zaměřena na hloubkové zkoumání jednotlivých případů a jevů a na hledání a pochopení celkového kontextu daného společenského jevu. Většinou probíhá v přirozených podmínkách určitého prostředí a je zaměřena na exploraci, tedy bádání v terénu. Výzkumník vyhledává různé informace týkající se daného tématu, které dále analyzuje, a činí z nich deduktivní a induktivní závěry. Sběr dat a jejich rozbor probíhá v delším časovém úseku a má longitudinální povahu. Při svém hledání významu zjištěného a snaze o pochopení aktuálního dění tvoří podrobný popis pozorovaného a zaznamenaného a snaží se s pomocí získaných dat objasnit situaci. Potíže mohou nastat při zobecňování výsledků, neboť výzkumník obvykle pracuje na jednom místě a s malým počtem respondentů. Naopak výhodou je získání hlubšího pohledu na případ, výzkumník nezůstává na povrchu, nýbrž provádí podrobné srovnání případů, všímá si jejich vývoje, příslušné procesy zkoumá a citlivě bere do úvahy působení souvislostí, lokálních podmínek a situací.²⁷⁴

Cílem praktické části diplomové práce bylo představit na několika případech, které konkretizují sledovanou problematiku, střídavou péči v praxi. Z toho důvodu se jako příhodné jevílo použití metod kvalitativního výzkumu, konkrétně vypracování kasuistik na základě studia spisové dokumentace. Bylo vybráno celkem pět případů, ve kterých v určitém okamžiku byla, či stále je, upřednostněna střídavá péče. V prvním případě se jednalo o svěření dítěte do střídavé péče rodičů hned při prvním rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte. Střídavá péče zde dosud bez problému funguje. Ve druhém případě byla při prvním rozhodnutí soudu zvolena rovněž střídavá péče, v současné době je dítě v péči otce, soudně tento stav ovšem upraven není. Ve třetím případě byly děti prvním rozhodnutím o výchově a výživě svěřeny pro dobu po rozvodu manželství rodičů do péče matky,

---

²⁷⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 46-63

následně došlo ke změně a děti jsou ve střídavé péči obou rodičů. Ve čtvrtém případě bylo dítě svěřeno prvním rozhodnutím o výchově a výživě do střídavé péče obou rodičů, následně požádal otec o změnu výchovy, kdy navrhl svěřit dítě do výhradní péče matky. Ve všech čtyřech případech se jednalo o dohody rodičů, kdy soud po zvážení všech okolností a posouzení zájmu dítěte schválil dohodu rodičů a děti byly svěřeny do střídavé péče obou rodičů či do výhradní péče jednoho z nich. V pátém případě soud svým rozhodnutím střídavou péči rodičům nařídil, konflikty mezi rodiči ovšem neustaly, naopak se stupňují, což rozhodně není v zájmu jejich dětí.

Zpracované kasuistiky byly v poslední podkapitole doplněny o statistické údaje týkající se míry využití institutu střídavé péče v rozhodovací praxi obecných soudů. Použity byly informace získané ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti České republiky a statistické údaje, které byly poskytnuty oslovenými soudy na základě žádosti o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

4.1 Použité výzkumné metody

Pro vypracování praktické části diplomové práce byla použita metoda studia osobních dokumentů a analýza spisové dokumentace vedené OSPOD. K prostudování a analýze byl použit spisový materiál vztahující se k případům, ve kterých byla, či stále je, při porozvodovém či porozchodovém uspořádání poměrů dítěte preferována střídavá péče o dítě. Na základě zjištěných informací byly následně vypracovány kasuistiky, týkající se sledované problematiky. V kasuistice jde, obdobně jako v případové studii, o podrobné studování jednoho či několika málo případů a zaměření se na jeho hloubkový popis. Snažíme se o zachycení případu v celé jeho složitosti a o popis zkoumaných vztahů v jejich celistvosti. Lze předpokládat, že na základě pečlivého prozkoumání jednoho případu porozumíme mnohem lépe jiným obdobným případům. Na sledovaný případ pak můžeme nahlížet v širších souvislostech.²⁷⁵ Pro zjištění, v jaké míře je při rozhodování o formě úpravy poměrů k dítěti upřednostňována střídavá péče, bylo vycházeno ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti ČR a statistických údajů obecných soudů.

---

²⁷⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 104

4.2 Získávání informací a jejich zpracování

Spisová dokumentace byla studována přímo u příslušného OSPOD, který byl požádán o umožnění nahlédnutí do jejich materiálů. Spisová dokumentace je vedena podle dětí, kdy pro děti stejných rodičů je veden jeden spis. Obdobně je vedena spisová dokumentace soudů. Do spisové dokumentace jsou zakládány veškeré informace, získané šetřením OSPOD. Spisy obsahují záznamy o osobních jednáních s rodiči, o uskutečněných telefonických hovorech s nimi, jsou v nich obsaženy zprávy o místním šetření. Do spisů se zakládají podání rodičů, uzavřené mimosoudní dohody týkající se péče o děti, sdělení soudu, usnesení o jmenování opatrovníkem, konečná rozhodnutí soudu a další důležité dokumenty. Pro zpřístupnění informací bylo nutné z důvodu ochrany osobních údajů podepsat slib mlčenlivosti. Ze spisové dokumentace byly pořizovány ručně psané záznamy a výpisy. Takto získané informace byly následně zanalyzovány a zpracovány do kasuistik. Na vybraných kasuistikách bylo sledováno, zda je takováto úprava poměrů dítěte po rozvodu či rozpadu vztahu rodičů pro dítě přínosem či nikoli a zda je v daném případě takováto uspořádání poměrů dítěte funkční. Předmětem zkoumání byly děti, o něž jejich rodiče pečují, či pečovali, formou střídavé péče, a jejich rodinné poměry. Zpracované kasuistiky byly posléze zkontrolovány s pracovníky OSPOD, kdy bylo důsledně dbáno nejen na přesné vystižení sledovaných poměrů, nýbrž především na zachování anonymity zkoumaných osob. S ohledem na zachování anonymity a ochrany osobních údajů nebyla v jednotlivých kasuistikách uvedena pravá jména dětí a některé indicie byly změněny. Pro zpracování statistických údajů byly použity informace ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti České republiky zpracované v letech 2008 – 2013. Vzhledem k tomu, že v přehledech o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech byla rozhodnutí o svěřením dítěte do střídavé péče a do společné péče zahrnuta do jedné položky a nebylo možno s určitostí zjistit, jaký podíl zaujímá právě střídavá péče, byly osloveny okresní a obvodní soudy v České republice a Městský soud v Brně a požádány o sdělení konkrétních informací ohledně svěřování dětí do střídavé péče za poslední tři roky, tj. za roky 2012, 2013 a 2014. Zjištěné informace byly následně zachyceny do přehledných tabulek a podíl střídavé péče byl pro přehlednost rovněž vyjádřen procenty.

4.3 Kasuistiky

Kasuistika č. 1 – chlapec „MATĚJ“, 4 a půl roku

V evidenci OSPOD je veden od roku 2014, kdy rodiče podali k soudu návrh na úpravu poměrů k nezletilému synovi pro dobu do i po rozvodu manželství.

Rodiče uzavřeli manželství po tříleté známosti v roce 2008. Oba mají středoškolské vzdělání. Otec tehdy pracoval jako obchodní zástupce, matka pracovala v peněžním ústavu jako bankovní referentka. „Matěj“ se narodil v roce 2010, manželství bylo spokojené, oba rodiče se vždy dokázali na všem domluvit, na péči o syna se oba rodiče vzájemně podíleli. Rodina bydlela v rodinném domě ve vlastnictví otce. Po dvou letech nastoupila matka na zkrácený úvazek zpět do práce, otec si po dohodě se zaměstnavatelem upravil pracovní dobu, aby se mohl postarat o syna v době, kdy je matka v práci. Ve třech letech nastoupil chlapec do školky a matka začala v bance pracovat na plný úvazek. Otec měl nadále jako obchodní zástupce upravenou pracovní dobu, aby mohl syna vyzvedávat ze školky a starat se o něj v době, kdy byla matka pracovníčně zaneprázdněna. Asi po půl roce navázala matka mimomanželský vztah a odstěhovala se i se synem ke svým rodičům s tím, že podá návrh na rozvod manželství a bude požadovat svěření syna do své péče. S tím otec zásadně nesouhlasil, neboť o syna se od jeho dvou let ve větší míře staral on a syn byl na něho citově velmi vázán. Navrhl proto matce, aby se v péči o syna střídali. Matka zprvu s návrhem otce nesouhlasila, nakonec musela připustit, že syn je na otce velmi citově vázán, po tátovi je mu velmi smutno. Střídání v péči o chlapce proto v jeho zájmu nakonec akceptovala. Na jaře roku 2014 podali rodiče k soudu návrh na svěření syna pro dobu do i po rozvodu manželství do střídavé péče obou rodičů.

Nezletilému chlapci byl jmenován kolizním opatrovníkem příslušný OSPOD, který provedl sociální šetření u obou rodičů. Bylo zjištěno, že otec žije v rodinném domě v jeho vlastnictví o velikosti 3+1. Dům má útulně zařízený a má v něm zajištěny všechny podmínky, nezletilý chlapec má v domě svůj dětský pokoj. Otec má o péči o syna opravdový zájem a je schopen se o něj řádně postarat, staral se o něj i v době, kdy žili s matkou ve společné domácnosti. Nezletilý k němu má velmi kladný vztah. V domě otce žil chlapec od svého narození téměř 3,5 roku. Šetřením u matky nezletilého chlapce bylo zjištěno, že žije v domě svých rodičů, kde má k dispozici horní patro o velikosti 2+1. Chlapec sdílí ložnici se svou matkou, kde má postýlku, část obývacího pokoje má

vyhrazeno pro svoje hračky. Často pobývá i v přízemí u své babičky a dědečka. Dům je standardně a vkusně zařízen. K domu náleží velká zahrada, kde nechali prarodiče pro svého jediného vnuka zbudovat malé dětské hřiště. Se svým přítelem matka chlapce seznámila na společném výletě do zoologické zahrady, chlapec ho přijal k jejich spokojenosti celkem hezky. Matka nechce nic uspěchat, snaží se, aby se spolu postupně nenásilně skamarádili, a teprve poté uvažují o společném bydlení.

Šetřením OSPOD bylo zjištěno, že oba rodiče mají zájem pečovat o své dítě a jsou mu schopni zajistit veškeré podmínky pro jeho fyzický a psychický vývoj. Přes počáteční neshody jsou schopni se na péči o nezletilého chlapce domluvit. Bydliště obou rodičů jsou od sebe vzdálena dvacet minut pěší chůze. Mateřská škola, kterou chlapec navštěvuje, je vzdálena od obou bydlišť přibližně stejně. Střídavou péči rodiče chlapce praktikují již 2,5 měsíce. Chlapce si nejprve střídali po týdnu, ale protože to pro něj byla dlouhá doba, zkrátili dobu střídání na tři dny s tím, že dobu postupně opět prodlouží, aby mohlo střídání probíhat v týdenním intervalu. OSPOD shledal, že podmínky pro střídavou péči jsou splněny, avšak vzhledem k poměrně nízkému věku chlapce, kdy mohou při střídání nastat problémy s adaptací dítěte, by střídavou péči v tomto okamžiku nedoporučoval.

Soud při svém rozhodování především zkoumal, zda je předložená dohoda rodičů v zájmu dítěte. Rodiče po zvážení všech okolností navrhli střídání po pěti dnech. Soud přihlédl ke všem okolnostem daného případu a po zhodnocení veškerých skutečností dohodu rodičů schválil, neboť dospěl k závěru, že střídavá péče je v zájmu dítěte. Chlapec je spokojený v obou prostředích – u matky i u otce – a dle zjištění soudu zdárně prospívá. K jeho rozhodnutí přispěla především skutečnost, že rodiče střídavou péči již několik měsíců bez větších problémů praktikují a chlapec situaci poměrně dobře zvládá. Toto zjištění podpořila i zpráva mateřské školy. Za této situace souhlasil se svěřením dítěte do střídavé péče obou rodičů také OSPOD.

Střídavá péče obou rodičů byla v tomto případě zřejmě vhodným řešením. Rodiče se o nezletilého syna od narození oba velmi dobře starali. Dítě si vytvořilo kladný vztah k oběma rodičům a tento je namístě i nadále podporovat. Oba rodiče měli skutečný zájem nadále se o svého syna starat a byla splněna další relevantní kritéria, která oba rodiče naplňují ve zhruba stejné míře. Poněkud bouřlivá komunikace mezi rodiči v době rozpadu jejich vztahu se značně uklidnila, rodiče jsou schopni se na většině sporných otázek spojených s výchovou chlapce shodnout, což je ku prospěchu dítěte i jeho zdravému psychickému i fyzickému vývoji. Chlapec se přes svůj dosti nízký věk na celou situaci

poměrně dobře adaptoval a lze říci, že střídavá péče obou rodičů je v jeho zájmu. Pobyt střídavě u matky i u otce přispívá k jeho zdravému a vyrovnanému vývoji. Chlapci rozhodně prospívá, že je v jeho výchově fyzicky přítomen mužský prvek – „Matějův“ otec, když jeho přítomnost výrazně přispívá k vytvoření jeho zdravé pohlavní identity. Je namístě připomenout rodičům, aby pokud možno i nadále udržovali vzájemné korektní vztahy, při výchově syna navzájem spolupracovali a zachovali v jeho zájmu vzájemnou výchovnou koalici i do budoucna. Pokud rodiče budou nadále vzájemně spolupracovat a toto uspořádání bude v zájmu dítěte, nebrání nic tomu, aby střídavá péče pokračovala i nadále.

Kasuistika č. 2 – chlapec „KAMIL“, 8 a půl roku

V evidenci OSPOD je chlapec veden od roku 2011, kdy OSPOD navštívili oba rodiče, nejprve matka, posléze otec chlapce s tím, že mezi nimi dochází k závažným neshodám ohledně péče o jejich syna. Následně podal otec k soudu návrh na schválení dohody rodičů týkající se svěření syna do jejich střídavé péče.

„Kamil“ se narodil v roce 2006 z družského poměru rodičů. Rodina žila v družstevním bytě 2+1. Otec má středoškolské vzdělání, pracuje jako mistr odborného výcviku. Matka je vyučená švadlena. S nezletilým chlapcem byla matka 4 roky na rodičovské dovolené, po jejím skončení byla vedena na úřadu práce jako nezaměstnaná, neboť nemohla najít práci na zkrácený úvazek ve svém oboru. Partnerství rodičů vykazovalo výrazné rozpory, které vygradovaly v roce 2011, kdy se otec pro neustálé neshody s matkou ze společné domácnosti odstěhoval ke svým rodičům. Rodiče se zpočátku nedokázali domluvit vůbec na ničem, vzájemná nevraživost mezi nimi stoupala, dělali si vzájemně naschvály. Nezávisle na sobě navštívili oba dva OSPOD a stěžovali si jeden na druhého. Bylo na ně apelováno, aby brali ohled především na syna a snažili se v jeho zájmu situaci vyřešit co nejklidnějším způsobem. Matka podezřívala otce z nevěry, ten vše popíral a naopak z nevěry podezříval matku. Do celé situace se vložili i rodiče otce, kteří se snažili otce a matku usmířit. Situaci se podařilo na nějaký čas urovnat a otec se vrátil zpět do společné domácnosti s matkou. Na telefonický dotaz oba partneři OSPOD sdělili, že vše je již v pořádku, že vzájemné spory urovnali. Po pár týdnech se otec opět ze společné domácnosti odstěhoval, tentokrát definitivně a rodiče začali řešit, jakým způsobem budou pečovat o svého syna. I přes vzájemné rozpory se rodiče nakonec dohodli na střídavé péči tak, že chlapec bude pobývat střídavě 14 dní u matky a 14 dní u otce. Od tohoto uspořádání

ovšem nakonec upustili, neboť chlapec, v té době pětiletý, začal mít problémy s adaptací a při předávání vždy plakal. Rodiče se proto dohodli, že intervaly zkrátí na dobu jednoho týdne s tím, že každé středeční odpoledne bude chlapec trávit s rodičem, u kterého v daném týdnu nebydlí. Následně podal otec návrh k soudu, aby byla jejich dohoda ohledně péče o syna soudně schválena. Ohledně výživného se rodiče dohodli, že výživné bude na chlapce platit pouze otec, neboť matčiny příjmy tvořily pouze sociální dávky a přídavky na dítě. Kolizním opatrovníkem byl chlapci soudem ustanoven příslušný OSPOD.

OSPOD provedl šetření u matky, při kterém zjistil, že žije v družstevním bytě o velikosti 2+1, je nezaměstnaná, vedená na úřadu práce. Byt je čistě uklizen, zařízení bytu je starší, řádně udržované. Nezletilý zde má svůj dětský pokoj, matka přespává v obývacím pokoji, kde má rozkládací sedačku. Jediným příjmem matky jsou sociální dávky a přídavky na dítě. O nezletilého je schopna se řádně postarat. Šetřením u otce bylo zjištěno, že bydlí spolu se svými rodiči v bytě 4+1, kde má k dispozici dva pokoje, jeden pro sebe a jeden pro syna. Rodiče obývají další dva pokoje. Kuchyň a sociální zařízení užívají společně. Byt je vkusně zařízen, všude je čisto. Matka otce (babička chlapce) otci s péčí o syna pomáhá, neboť je již v důchodu. OSPOD konstatoval, že oba rodiče jsou způsobilí se o dítě postarat, střídavou péčí v podstatě již asi tři měsíce aplikují a vzhledem k tomu, že bydlí kousek od sebe na jedné ulici, chlapec si na situaci již zvykl a u obou rodičů je rád, jejich dohodu o střídavé péči podpořil.

Soud po zvážení všech rozhodných skutečností shledal, že dohoda rodičů je zcela v zájmu dítěte a dítě svěřil do jejich střídavé péče s tím, že v lichém týdnu bude chlapec v péči matky, v sudém týdnu v péči otce a každou středu odpoledne od 15:00 do 18:00 bude trávit s tím z rodičů, u kterého v daném týdnu nebude v péči. Výživné bylo stanoveno pouze otci, matce vzhledem k odkázanosti na sociální dávky výživné stanoveno nebylo. V rámci šetření OSPOD na konci roku 2011 nebyla v péči rodičů shledána žádná pochybení, střídavá péče o chlapce probíhala v pořádku. Šetřením v průběhu roku 2012 a začátkem roku 2013 bylo rovněž zjištěno, že střídavá péče bez problémů funguje a nejsou k ní žádné výhrady. Chlapec nastoupil do první třídy základní školy a dle sdělení třídní učitelky je chlapec vždy čistě oblečený a upravený, školní pomůcky má v pořádku, nejsou patrné žádné rozdíly v přípravě na vyučování v lichých a sudých týdnech, rodiče mají o dítě zájem, účastní se rodičovských schůzek i konzultačních dnů. Chlapec se o obou rodičích vyjadřuje velmi hezky. Ve vyučování je aktivní, je bystrý a patří mezi lepší žáky. Rodiče

pěči o chlapce zvládají bez výrazných problémů, na většině záležitostí se dokážou rozumě domluvit. Otcí s péčí o chlapce pomáhá jeho matka, babička chlapce. Matka nastoupila na začátku roku 2012 do práce na směnný provoz, střídá ranní a odpolední směnu, a proto se rodiče dohodli, že si oproti soudnímu rozhodnutí vymění týdny. Chlapec byl na základě této mimosoudní dohody mezi rodiči v lichém týdnu v péči otce a v sudém týdnu v péči matky. Středeční odpoledne rodiče po vzájemné dohodě zrušili.

Na podzim roku 2013 kontaktoval OSPOD otec chlapce s tím, že hodlá podat návrh na změnu výchovy, neboť matka začala pracovat na třisměnný provoz, takže chlapec pobývá 14 dní u něj a týden u matky. Kromě toho si matka našla přítele, se kterým si chlapec nerozumí. Šetřením u matky bylo zjištěno, že opravdu začala pracovat ve třisměnném provozu, s otcem se ovšem dohodla, že u ní bude syn v týdnu, kdy má ranní směnu. V týdnu, kdy má noční, bude chlapec po škole u ní a spát bude chodit k otci. Matka popřela, že by si chlapec nerozuměl s jejím novým přítelem, z počátku se sice objevily nějaké problémy, ty už se ovšem vyřešily. Otec telefonicky potvrdil, že se s matkou dohodli vyřešit její směnování tímto způsobem.

V rámci šetření OSPOD na jaře roku 2014 bylo zjištěno, že chlapec je od začátku roku 2014 u otce, střídavá péče se v podstatě nerealizuje. Chlapec pobývá stabilně u otce, matku chodí často navštěvovat. Přes noc u ní bývá pouze o víkendu jednou za čtrnáct dnů. U otce je chlapec spokojený. Hodně času tráví i s babičkou a dědečkem – rodiči otce, chodí s nimi často na jejich zahradu v zahrádkářské kolonii. Děda mu na zahradě postavil houpačku a příležitostně ho s sebou bere na ryby, občas s nimi chodí i chlapcův nejlepší kamarád. Matka potvrdila, že syn u ní tráví každý druhý víkend od soboty 9 hodin do neděle 19 hodin. V týdnech, kdy má v práci ranní a noční směnu, se u ní občas zastaví cestou ze školy a jdou spolu ven nebo dělají úkoly. V týdnu, kdy má odpolední směnu, chlapce ve všední den nevidí vůbec. Matka uvedla, že není příliš ráda, ale syn si to tak přál, proto souhlasila. Impulsem bylo zřejmě nastěhování přítele, kterého syn příliš rád nemá, k ní do bytu. Chlapec zprvu jejího přítele odmítal úplně, proto se snažila jejich vzájemná setkávání eliminovat a přistoupila i s ohledem na svoje pracovní vytížení na to, že bude chlapec stabilně u otce a s ní se bude často navštěvovat. Domnívá se, že si chlapec na jejího přítele časem zvykne a budou moci opět praktikovat střídavou péči. Otec sdělil, že návrh na změnu ohledně svěřením nezletilého do jeho péče k soudu zatím nepodával, je rád, že je syn u něj, domnívá se, že je to v jeho nejlepším zájmu. Obává se, že pokud by chtěl věc řešit soudní cestou, matka by nesouhlasila a mohla by začít dělat problémy. Šetřením OSPOD

ke konci roku 2014 bylo zjištěno, že situace se nezměnila, chlapec nadále pobývá u svého otce, u matky tráví víkend jednou za 14 dní, krom toho matku příležitostně navštěvuje ve všední dny. Od září nastoupil do třetí třídy, učivo bez problémů zvládá, je kamarádský, kázeňsky nevybočuje z normy. Na třídní schůzky chodí střídavě oba rodiče, místo otce občas přijde jeho matka, babička chlapce. Chlapec je takto spokojený, je rád, že je u táty, má u něj i dva křečky. S mámou je taky rád, byl by u ní i častěji, ale s jejím přítelem si moc nerozumí, nelíbí se mu, že ho pořád komanduje, nechce s ním být, když máma není doma. Návrh na změnu péče rodiče dosud nepodali. Matka vidí tento stav jako přechodný, snaží se syna se svým přítelem sblížit, což se jí zatím příliš nedaří. Otec je se současným stavem spokojený, péči o syna s pomocí své matky bez větších problémů zvládá, synovi se v jeho péči daří dobře.

V daném případě po počátečních výrazných rozepřích a konfliktech byli rodiče schopni ohledně péče o své jediné dítě uzavřít dohodu následně soudem schválenou. Střídavá péče obou rodičů o nezletilého syna fungovala přes dva roky. Chlapec se poměrně dobře adaptoval, vzhledem k blízkosti bydliště rodičů navštěvoval stejné školské zařízení – nejprve mateřskou školu, následně základní školu. Nástup do první třídy zvládl bez větších problémů, ve školní přípravě nebyl znát rozdíl mezi týdny u otce a týdny u matky. Poté, co matka nastoupila do zaměstnání, kde pracovala nejprve na dvousměnný a posléze třísměnný provoz, si rodiče nejprve vzájemně vyměnili týdny, poté se mimosoudně dohodli, že syn bude z důvodu matčiny pracovní vytíženosti trávit více času u otce. Rodiče se v tomto případě operativně přizpůsobili nastalým okolnostem a provedli postupně nenásilné změny v časovém rozvržení péče o syna. Střídavá péče se zpočátku jevila jako nejvhodnější řešení pro všechny zúčastněné strany, chlapec v péči obou rodičů zdárně prospíval, zprvu bouřlivá komunikace mezi rodiči se postupně zklidnila, rodiče byli schopni vzájemně spolupracovat a náležitě na dítě výchovně působit, chlapec zdárně zvládl nástup do školy a v přípravě na vyučování nebyly ze strany školy pozorovány výrazné rozdíly, z čehož lze usuzovat, že rodiče svou úlohu v rámci svých možností dobře zvládli. Chlapec se dané situaci poměrně dobře přizpůsobil, rozdílné aktivity jeho rodičů přispívaly k jeho vyrovnanému psychickému i fyzickému vývoji. V péči obou rodičů chlapec dobře prospíval, ve škole se mu výborně dařilo a zažíval významné školní úspěchy. Rodičům lze přičíst k dobru i schopnost operativně řešit nastalé změny, kdy se časové úseky, které chlapec trávil střídavě s matkou a s otcem, postupně různě měnily. Neshody chlapce s matčíným přítelem a matčino pracovní vytížení podíl rodičů na péči o chlapce postupně

měnily ve prospěch otce, až se střídavá péče v podstatě změnila na výlučnou péči otce s častějším stykem chlapce s matkou. Chlapec celou situaci vnímá pozitivně, čas strávený s otcem je pro něj velmi přínosný. Přesto by s matkou rád trávil i nadále více času, bohužel zde figuruje negativní prvek ve formě jejího přítele, se kterým chlapec příliš dobře nevychází. Zde by matka neměla spoléhat na to, že si syn na přítele zvykne, nýbrž měla by spíše působit na přítele, aby se snažil najít si k chlapci cestu. Je nesporné, že přítomnost matky hraje v životě každého dítěte vždy významnou úlohu a omezování kontaktu s ní rozhodně v zájmu dítěte a jeho zdravého citového a sociálního vývoje není. Častý kontakt s oběma rodiči přispívá ke zdravému psychickému vývoji dítěte v mnohem větší míře než kontakt ojedinělý. Je chvályhodné, že otec z důvodu nenarušení vztahů mezi rodiči netrvá na soudním potvrzení faktických změn v péči a vše nechává na přirozeném vývoji. Chlapec zdárně prospívá a toto uspořádání je v jeho nejlepším zájmu.

Kasuistika č. 3 – chlapec „LUKÁŠ“, 11 let, dívka „ELIŠKA“, 9 a půl roku

Rodina je v evidenci OSPOD vedena od roku 2012, kdy matka podala k soudu návrh na úpravu výchovy a výživy pro dobu do i po rozvodu manželství, neboť rodiče hodlali své vzájemné rozpory a rozvrat jejich vztahu řešit rozvodem manželství.

Obě děti se narodily z manželství rodičů, chlapec v roce 2004, dívka v roce 2005. Otec má vysokoškolské vzdělání, pracuje jako vedoucí ve stavební firmě, matka má vzdělání středoškolské, pracuje ve zdravotnictví. Poměrně spokojené manželství začalo počátkem roku 2012 vykazovat závažné rozpory, které se manželé po několika měsíčním nefungování jejich vztahu rozhodli řešit rozvodem. Soud dětem ustanovil opatrovníkem příslušný OSPOD, který začal na základě svého ustanovení zjišťovat poměry v rodině. Rodina žila ve městě v bytě 3+1 ve společném jmění manželů. Jednalo se o luxusně zařízený byt v lukrativní části města. Největší pokoj v bytě byl rozdělen příčkou na dva menší dětské pokoje. Dispozice bytu byla na panelákový byt řešena velmi netradičně, ale vkusně, bytové jádro prošlo značnými stavebními úpravami, kuchyň byla spojena s obývacím pokojem, v nejmenší místnosti pak byla ložnice. Všude bylo čistě uklizeno. V době šetření OSPOD v podstatě v bytě rodičů dětí bydlela již pouze matka s dětmi. Otec trávil většinu svého volného času v rozestavěném domě v nedaleké vesnici hned za městem. V domě byla již téměř dokončena kuchyň se sociálním zařízením a dva pokoje, z nichž jeden otec užíval jako ložnici, druhý byl zatím jen provizorně zařízen jako dětský pokoj. OSPOD s přihlédnutím k provizornímu bydlení otce podpořil dohodu rodičů na

svěření dětí do výchovy matce a navrholo stanovit otcí výživné přiměřené jeho příjmům a potřebám dětí. Na konkrétní výši výživného i na styku otce s nezletilými dětmi se byli rodiče schopni bez výrazných rozepří domluvit.

Po provedeném dokazování a zjišťování, zda je předložená dohoda v souladu se zájmem dětí, byla dohoda rodičů koncem roku 2012 soudem schválena. Dle této dohody byly děti svěřeny do péče matky, otec se zavázal hradit přiměřené výživné. Úprava styku dětí s otcem předmětem dohody nebyla, neboť rodiče se na styku byli schopni domluvit a písemnou dohodu v tomto smyslu nepovažovali za nezbytnou. Matka zůstala s dětmi v jejich třípokojovém bytě, otec se definitivně odstěhoval do ještě nedostavěného domu v nedaleké vesnici, který spolu rodiče začali před dvěma lety budovat.

Začátkem roku 2014 podal otec k soudu návrh na změnu výchovy svěřením dětí do střídavé péče. Dětem byl k zastupování v řízení o svěření do péče a určení výživného jmenován opatrovníkem příslušný OSPOD. V rámci jednání s otcem bylo zjištěno, že střídavou péčí praktikují s matkou už asi půl roku od letních prázdnin. Děti se u nich střídají po týdnu, problémy s tím žádné nejsou, děti samy si to tak přály. Matka při jednání s OSPOD uvedla, že zpočátku byla proti střídavé péči, ovšem děti na ni naléhaly, tak se rozhodla střídavou péči zkusit. Potvrdila, že děti se u nich střídají po týdnu. Děti střídání zvládají poměrně dobře, má ale pocit, že nejednotné výchovné působení obou rodičů dětem neprospívá. Otec je na děti příliš přísný a na děti má, především co se týče školního prospěchu, nepřiměřené nároky. Neshody mezi rodiči jsou i finančního rázu, otec sice dosud matce platí výživné dle pravomocného rozhodnutí soudu, k tomuto má ovšem výhrady, neboť se na péči o děti podílí stejnou měrou jako matka, výživné by se tedy dle jeho názoru nemělo platit vůbec. Matka argumentuje tím, že otec by měl zohlednit rozdíly v jejich příjmech. Sociálním šetřením u matky bylo zjištěno, že žije s dětmi v jejich původním bytě 3+1, který je po vypořádání společného jmění manželů v jejím vlastnictví. Děti mají každý svůj pokoj, byt je udržován v čistotě a pořádku. Šetřením u otce bylo zjištěno, že žije ve vkusně zařízeném domě o velikosti 4+1, rovněž udržovaném v čistotě a pořádku. Děti mají v domě každý svůj vlastní moderně zařízený pokoj. OSPOD byl uskutečněn pohovor s oběma dětmi zvlášť bez přítomnosti rodičů o vztazích v rodině, citových vazbách, o jejich názoru na střídavou péči, školní docházce i mimoškolních aktivitách. Obě děti shodně uvedly, že chtějí být s mámou i tátou, se střídáním nemají problémy, vše je v pořádku. Chodí do stejné školy, navštěvují stejné kroužky a s kamarády rovněž nemají problém se sejit. OSPOD na základě zjištěných skutečností shledal návrh na

změnu péče důvodným. V zájmu dětí je, aby vyrůstaly v podnětném prostředí obou rodičů. Komunikace mezi rodiči vážně především v oblasti rozdílných výchovných stylů rodičů. V této oblasti se rodiče nedokážou zcela shodnout. Mezi rodiči jsou rovněž rozpory ve finanční oblasti.

Při jednání soudu byly zhodnoceny veškeré skutečnosti a okolnosti, soud rovněž rodiče vedl ke spolupráci a snaže zlepšit vzájemnou komunikaci. Za tím účelem přerušil jednání a rodičům uložil účastnit se setkání s mediátorem. Rodiče se zúčastnili dvou setkání u vybraného mediátora, probíhala mezi nimi intenzivní e-mailová komunikace, která vyústila v sepsání mimosoudní dohody u OSPOD. Předmětem této dohody byly podmínky střídavé péče o děti. Rodiče se dohodli, že v sudém týdnu budou děti v péči matky, v lichém týdnu budou v péči otce. Děti si budou předávat vždy v neděli v 18 hodin, a to tak, že si rodič, u kterého děti nejsou, pro děti přijede ke druhému rodiči. Náklady spojené s péčí o děti, se školou a mimoškolními aktivitami budou hradit každý z jedné poloviny, vyjma synova hokeje, kdy náklady s tímto nákladným sportem se otec zavázal hradit plně sám. Rodiče dohodou vyřešili i období prázdnin. Dohodli se, že o letních prázdninách budou intervaly 14 denní, o vánočních svátcích budou děti na Štědrý den a první státek vánoční v lichém roce u otce, v sudém u matky, Silvestra a Nový rok budou děti trávit v lichém roce u matky a v sudém u otce. Uzavřená dohoda byla následně předložena soudu ke schválení. OSPOD její schválení plně podpořil, neboť je zcela v souladu se zájmem nezletilých dětí a bude ku prospěchu všech zúčastněných stran. Soud při svém jednání shledal dohodu rodičů plně v zájmu dětí, a proto předloženou dohodu po zvážení všech relevantních skutečností svým rozhodnutím schválil.

V tomto případě byly děti svěřeny nejprve do výlučné péče matky s tím, že úprava styku byla ponechána na vůli rodičů, neboť v tomto smyslu se byli schopni bez problémů dohodnout. Péče o děti fungovala v nejlepším pořádku, matka o děti řádně pečovala, s otcem měly děti široký styk a prospívaly jak po stránce fyzické, tak po stránce psychické. S matkou žily v jejich dosavadním bytě, u otce trávily každý druhý víkend. Setkávání dětí s otcem probíhala několikrát týdně i ve všední dny. Syna otec vozil na hokej na tréninky, dceru do kroužku mažoretek a na různá vystoupení. Třídních schůzek se většinou účastnila matka. V případě nemoci či na preventivní prohlídky vozili rodiče děti střídavě, podle pracovního vytížení. Otec se dětem začal věnovat v mnohem větší míře, než tomu bylo před rozvodem manželství, což mělo na obě děti velmi pozitivní vliv. V létě roku 2013 se mu podařilo dokončit a zkolaudovat dům, ve kterém od rozpadu vztahu bydlel. Děti u něj

strávily polovinu prázdnin a projevíly přání, být střídavě u otce i u matky. Matka toto jejich přání zprvu těžce nesla a se střídavou péčí nesouhlasila. Po naléhání dětí se rozhodla střídavou péčí o děti s bývalým manželem zkusit. Po zvážení všech okolností se s otcem a dětmi dohodli na týdenních intervalech. Vzhledem k tomu, že pobývat střídavě u otce a u matky bylo přáním dětí, adaptovaly se na novou situaci poměrně rychle. V týdnu, ve kterém tráví svůj čas u otce, je otec každé ráno vozí autem do školy. Po vyučování navštěvují různé mimoškolní aktivity, kam je otec většinou vozí autem, neboť mu to jeho zaměstnání dovoluje. Domů jezdí děti s otcem, pokud mají kratší vyučování a nemají žádné kroužky, jezdí domů městskou hromadnou dopravou, která do příměstské vesnice zajíždí. Byt matky je od školy vzdálen asi 10 minut pěší chůze, do školy tedy chodí pěšky. Na mimoškolní aktivity vzdálené od budovy základní školy vozí děti otec nebo využívají městskou hromadnou dopravu. Střídává péče v tomto případě v podstatě přirozeně vyplynula z častého styku otce s dětmi. Děti jsou spokojené, svůj čas rozdělily mezi oba rodiče a toto uspořádání jim plně vyhovuje. Co se týče výchovy, matka je na rozdíl od přísnějšího otce benevolentnější, rozdíly v připravenosti na vyučování jsou ovšem minimální. Rodičům se přes rozpory, které panovaly v manželství, podařilo vzájemné vztahy zkorigovat natolik, že jsou schopni v zájmu dětí dodržovat výchovnou rodičovskou koalici. Rozdílné vedení dětí a přístup otce a matky k výchově dětí nejsou nijak markantní. Obě děti zdárně prospívají, nemají žádné fyzické ani psychické problémy a citově jsou velmi vázány na oba rodiče. Děti vyrůstají v poměrně klidném a zdravém prostředí. Rodiče sice nedokážou žít pod jednou střechou, jejich vzájemné vztahy značně ochladly, jsou ovšem natolik zodpovědní, že se snaží případné neshody řešit v klidu a bez přítomnosti dětí a vzájemného očerňování, čímž dávají dětem model, jak případné konflikty a nedorozumění řešit.

V daném případě lze říci, že se střídává péče jeví v nejlepším zájmu dětí, kdy bez větších potíží již více než rok a půl funguje, děti jsou s ní spokojeny, byla jejich přáním. Zda bude toto řešení vhodné i v budoucnu ukáže čas, zvláště období puberty bude v tomto smyslu značně náročným a přelomovým obdobím. Krom výše uvedeného velmi záleží na tom, zda rodiče dokážou udržovat vzájemné korektní vztahy i nadále. Zatěžkávací zkouškou mohou být v tomto ohledu rovněž případní noví partneři rodičů. Rodiče byli doposud sami, nelze ovšem předpokládat, že to takto bude i nadále. Úspěšnost střídávající péče bude mimo jiné záviset na schopnosti rodičů vzájemné kooperace.

Kasuistika č. 4 – chlapec „OLDŘICH“, 14 a půl roku

Rodina se dostala do evidence OSPOD v roce 2012, kdy otec podal návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu do i po rozvodu manželství.

Chlapec se narodil v roce 2000. Otec už byl jednou ženatý, děti z prvního manželství ovšem neměl. Matka uzavírala manželství jako svobodná. Otec má středoškolské vzdělání, pracuje jako OSVČ, matka si při zaměstnání dodělala vysokoškolské vzdělání a pracuje v sociálních službách. Příslušný OSPOD, který byl ustanoven kolizním opatrovníkem chlapce, provedl pohovor s oběma rodiči. Manželství rodičů poslední tři roky vykazuje vážné neshody, matka udržuje dle sdělení otce mimomanželský vztah, který ovšem tají. Otec nejprve uvažoval o svěření chlapce výlučně do své péče, po zvážení všech okolností od tohoto záměru upustil a přiklonil se ke střídavé péči, tak zněl i návrh podaný k soudu. Matka s návrhem otce na střídavou péči o chlapce nesouhlasila, chtěla ho do své péče. Argumentovala tím, že otec jako OSVČ tráví většinu času v zaměstnání a na chlapce nebude mít tolik času. Ostatně to byl i jeden z důvodů, proč se jejich vztah rozpadl a manželství přestalo zcela plnit svou společenskou funkci. Veškerá tíha spojená s péčí o dítě a společnou domácnost ležela na ní. Otec vždy řešil spíše finanční stránku věci. Krom toho by chlapec musel do školy dojíždět. Matka je sice pracovně také velmi vytížena, pracuje na vedoucí pozici v sociálních službách, s chlapcem jí ovšem vypomůže její matka, která je v důchodu a bydlí nedaleko od chlapcovy školy. Chlapci bude pomáhat i s učením, je dyslektik a dysgrafik²⁷⁶ a ona jako bývalá učitelka základní školy má se specifickými poruchami učení značné zkušenosti.

OSPOD následně provedl šetření v místě bydliště rodičů. Rodina žije v prostorném bytě 2+1 v osobním vlastnictví matky. Část chodby si rodiče přestavěli na malou ložnici. Chlapec má v bytě vlastní pokoj, další místnost slouží jako obývací pokoj. Byt je vkusně zařízen a čistě uklizen. Rodiče spolu v předmětném bytě doposud žijí, otec přespává v obývacím pokoji. Po rozvodu manželství se otec přestěhuje do domu zděděného po rodičích, který v současné době prochází rekonstrukcí. Vzhledem k tomu, že otec chlapce navrhoval svěření dítěte do střídavé péče, provedl OSPOD šetření i v nově rekonstruovaném domě. Šetřením bylo zjištěno, že rekonstrukce domu je krátce před dokončením. V podstatě zbývají pouze venkovní úpravy. Pro chlapce zde má otec vyhrazen jeden pokoj, který je již částečně zařízen. V přízemí domu je obývací pokoj

---

²⁷⁶ Dyslexie a dysgrafie patří mezi specifické poruchy učení; projevují se obtížemi při čtení a psaní.

s kuchyní, ložnice a dětský pokoj pro chlapce. V podkroví domu jsou další dva pokoje a půda, sociální zařízení je umístěno na obou podlažích. Šetřením OSPOD bylo zjištěno, že oba rodiče splňují podmínky pro zajištění řádné péče o chlapce, mají zájem o chlapce pečovat a přispívat každý svou měrou pro jeho zdárný psychický a fyzický vývoj. Ze sdělení základní školy bylo zjištěno, že chlapec je průměrný žák, úkoly se snaží plnit včas, v kolektivu je oblíbený. Pro děti se specifickými poruchami učení má základní škola, kterou navštěvuje, speciální výukový program.

S ohledem na chlapcův věk byl zjišťován i názor nezletilého chlapce. Chlapec byl vyslechnut bez přítomnosti rodičů. Vyjádřil přání být s oběma rodiči, u mámy je sice víc „doma“, protože v bytě žije od narození, v otcově novém bydlišti to ovšem také velmi dobře zná, jezdili tam velice často za babičkou a dědou, dokud ještě žili. Býval tam i o prázdninách, ve vesnici má i kamarády, jeden s ním dokonce chodí do jedné třídy. U táty bude mít i tolik vytouženého pejska, který je zatím u tety (tátovy sestry), která bydlí ve stejné vesnici. Minulý týden mu spolu dělali boudu. S oběma rodiči je domluvený, že jim může kdykoli zavolat, když mu bude smutno. Matka přes počáteční nesouhlas se střídavou péčí nakonec na přání syna ze svých požadavků ustoupila a se střídavou péčí souhlasila. OSPOD po zvážení všech okolností a s přihlédnutím k přání chlapce svěřením dítěte do střídavé péče podpořil, neboť je v zájmu nezletilého plně rozvíjet vztahy s oběma rodiči a je třeba ctít jeho právo stýkat se s nimi dle jeho přání v co největším rozsahu.

Při jednání soudu rodiče uzavřeli dohodu, kterou soud následně schválil, neboť naznal, že dohoda navržená ke schválení je plně v zájmu dítěte. Předním hlediskem byl již zmíněný zájem dítěte a další relevantní kritéria, která oba rodiče naplňovali ve zhruba stejné míře. Rodiče navrhovali, aby výživné nebylo otci ani matce stanoveno, neboť jejich příjmy se pohybují v obdobné výši a rodiče se dohodli, že matka bude synovi hradit výdaje se školou a otec s mimoškolními aktivitami. Soud v této části odmítl dohodu schválit, neboť výživné by mělo být vždy stanoveno, proto se rodiče na základě této skutečnosti dohodli, že si budou navzájem platit výživné ve stejné výši, což soud akceptoval a takto navrženou dohodu poté schválil v plném rozsahu. Podle uzavřené dohody se rodiče v péči o syna střídali v týdenních intervalech, kdy v lichém týdnu byl nezletilý u otce a v sudém u matky. Štědrý den a první svátek vánoční měl chlapec trávit v lichém roce u matky a v sudém roce u otce. Obdobně byly řešeny jarní prázdniny a velikonoce.

Spolupráce mezi rodiči i přes uzavřenou dohodu zpočátku poněkud vážla, ale situace se časem stabilizovala a střídavá péče fungovala bez větších problémů. Chlapec se celkem

rychle na nastalou situaci adaptoval, na střídání prostředí si poměrně rychle zvykl a nečinilo mu žádné větší obtíže. Svěřením do střídavé péče nezměnil školní prostředí ani mimoškolní aktivity. Se svými kamarády měl možnost se setkávat v obou dvou týdnech. Střídavá péče dle uzavřené dohody rodičů fungovala bez výraznějších obtíží po dobu dvou let. Komunikace mezi rodiči sice nebyla zcela ideální, vzájemné rozepře se ovšem snažili řešit pouze mezi sebou.

Počátkem roku 2015 podal otec návrh na poměrů výchovy svěřením chlapce do výhradní péče matky s tím, že bude zachován jeho široký styk se synem. Následně obdržel OSPOD usnesení soudu, ve kterém byl jmenován opatrovníkem chlapce. V rámci vypracování zprávy pro jednání soudu provedl šetření v místě bydliště každého z rodičů. V otcově rodinném domě po rodičích měl chlapec vlastní dětský pokoj v přízemí domu. Otec sdělil, že k rozhodnutí podat návrh na změnu péče došel po zralé úvaze, kdy posledního čtvrt roku nastaly vážné problémy, se kterými si neví rady. Zlom v chování syna zřejmě nastal se začínající pubertou, kdy chlapec začal být poněkud svéhlavý a panovačný. Chová se nemístně i k jeho přítelkyni a jejím dvěma dětem. Matka chlapce tyto jeho stavy ještě podporuje. Otec se vzniklé problémy snažil zpočátku všemožně řešit, ale nesoulad mezi jeho synem a otcovou novou partnerku nabíral stále větších rozměrů, nakonec rezignoval, neboť se mu neshody mezi synem a jeho přítelkyní urovnat nedařilo a vše vyústilo v podání návrhu k soudu na změnu výchovy, kdy otec navrhoval, aby byl syn svěřen do výlučné péče matky. Při jednání s OSPOD dokonce nepřímo obvinil matku, že se snaží syna manipulovat proti jeho nové přítelkyni i proti jemu samotnému. Do té doby poměrně dobré vztahy mezi rodiči se vyhrotily a dochází k vzájemným slovním útokům. Domnívá se, že bude zřejmě lepší, když bude syn stabilně u matky a k němu bude jezdit na víkendy.

OSPOD provedl šetření v místě bydliště matky. Tato bydlí v bytě 2+1, kde má chlapec svůj vlastní dětský pokoj. Matka se v mezidobí znovu provdala, s jejím manželem chlapec vychází poměrně dobře. Znal ho už z dřívějška, neboť je to dobrý kamarád jejího bratra. Manžel matky brával chlapce často s sebou do dílny a na fotbal, což se chlapci velmi líbilo a vzájemně to oba sblížilo. Dle názoru matky bylo vše v pořádku do doby, než si otec našel přítelkyni. Ona sama se střídavou péčí od počátku nesouhlasila, chtěla syna do své péče, ale podřídila se přání syna a uzavřenou dohodu s otcem plně ctíla. Chlapce proti otci ani jeho nové přítelkyni nijak nenavádí, je už dost velký na to, aby si obrázek udělal sám. Problémy u otce nastaly ve chvíli, kdy se k němu jeho přítelkyně se dvěma malými dětmi nastěhovala. Chlapec si začal stěžovat na společné soužití, nevycházel ani s dětmi otcovy

přítelkyně. Měl pocit, že ho její děti neustále otravují, nemá svoje soukromí a otcova přítelkyně mu vytyká všechno možné, i věci, které neudělal, pořád na něm něco vidí. Její děti jsou rozmazlené a mohou si dělat, co chtějí. Nikdy je nenapomene, zato jeho peskuje neustále. Matka návrh otce vítá, je přesvědčena, že chlapci změna prospěje, zvláště teď v době začínající puberty potřebuje stabilní a klidné prostředí, což v domácnosti otce, kde dochází k rozporům s otcovou přítelkyní, není možné. Problém je zřejmě v tom, že otcova nová přítelkyně reaguje na chlapcovo citlivější chování neadekvátním způsobem. Ve styku s otcem matka chlapci bránit nijak nemíní, ví, že chlapec ho má velmi rád a nastalá situace ho velmi zraňuje. Ze zprávy ze školy OSPOD zjistil, že školní výsledky chlapce jsou průměrné, výrazné rozdíly ve vyučování v lichých a sudých týdnech pozorovány nebyly, poslední dobou se ovšem chlapcův školní výkon celkově hodně zhoršil. Vzhledem k tomu, že je dyslektik a dysgrafik, byla jeho příprava na vyučování vždy poněkud náročnější. V minulosti zde sehrála poměrně velkou úlohu babička chlapce, která se jako bývalá učitelka základní školy v důchodu chlapci v této oblasti nadprůměrně věnovala. Současné problémy chlapce jsou bohužel i kázeňského rázu, což zřejmě souvisí se situací v rodině, kdy bylo v této souvislosti hovořeno i s oběma rodiči.

V rámci šetření byl uskutečněn i pohovor s chlapcem. Chlapec potvrdil, že stabilně začal bydlet u matky na podzim roku 2014 a chce u ní zůstat i do budoucna. Velmi rychle si zvykl, že se nemusí každý týden stěhovat, líbí se mu to; i do školy to má od mámy blíž a není odkázaný na dojíždění. S matčíným přítelem si rozumí, líbí se mu, jak se k němu chová. To samé nemůže říct o tátově přítelkyni. S ní si nerozumí, neboť mu pořád něco vytyká. Protěžuje vlastní děti, se kterými si chlapec rovněž nerozumí, neustále mu braly jeho věci a vždy, když se vrátil od mámy, neměl nic na svém místě. Tátu má rád, bude za ním jezdit na víkendy a občas se budu potkávat i ve všední den.

Na základě zjištěných skutečností OSPOD doporučil, aby bylo návrhu na svěřením dítěte do výlučné péče matky vyhověno a otci stanoveno výživné, které odpovídá jeho věku, potřebám a možnostem otce. Rodiče při jednání soudu uzavřeli dohodu, dle které byl chlapec svěřen do péče matky, na výši výživného se rodiče také dohodli. Soud zkonstatoval, že dohoda rodičů je plně v zájmu nezletilého. Sám nezletilý cítí, že u matky má větší zázemí a klid, který zvláště v této pro něj citlivé době nesmírně potřebuje, a je jeho přáním u matky nadále zůstat. K otci má rovněž vřelý vztah a nic mu nebrání v tom, tento vztah nadále udržovat, třeba jinou formou než doposud. Vzhledem k věku chlapce

Lze předpokládat, že styk otce se synem bude probíhat v rámci jejich vzájemné domluvy. Sama matka styk chlapce s otcem plně podporuje.

V daném případě se rodiče nejprve dohodli na střídavé péči, kdy matka ustoupila tlaku otce a především vyhověla přání syna být střídavě s otcem a střídavě s ní. Zpočátku střídavá péče poměrně dobře fungovala, rodiče přes jisté neshody byli schopni péči o syna zdárně zvládat, s problémy ve škole spojené s jeho dyslexií a dysgrafií jim byla nápomocna babička chlapce, bývalá učitelka. Rodiče si stanovili určitá pravidla a případné rozpory se snažili řešit mezi sebou. Přínos této jejich snahy lze spatřit ve školních výsledcích chlapce, kdy přes jistý handicap, výuku dobře zvládal a ze strany školy nebyly patrné žádné rozdíly v připravenosti na vyučování. Určitý zlom nastal ve chvíli, kdy si otec našel přítelkyni, kdy chlapec zřejmě neunesl, že se musí s někým o otcovu přízeň dělit. Svou negativní úlohu zde zřejmě hrála i otcova přítelkyně, která si nedokázala ke chlapci najít cestu a otec snahu o sblížení brzy vzdal. Je ovšem otázkou, zda nastěhování jeho přítelkyně do domu k otci nebylo předčasné. Matka a její manžel naopak podobnou situaci zvládli poměrně dobře, chlapec otčíma vnímá pozitivně a vytvořil si k němu kladný vztah, který je ze strany otčíma opětován. Střídání prostředí, které chlapec nejprve při první úpravě poměrů vnímal velmi pozitivně, začalo pro něj být vzhledem k dalším okolnostem neúnosné. S ohledem na nastupující pubertu chlapce a s tím spojenými hormonálními změnami se jeví příhodné, aby nadále vyrůstal ve stabilním klidném prostředí matky s častým stykem se svým otcem. Toto uspořádání bude v dané situaci, kdy předním hlediskem je především zájem dítěte, příhodnější, neboť v tomto pro chlapce velmi citlivém období je stabilita výchovného prostředí nesmírně důležitá. Chlapec je ve věku nastupující puberty, kdy náladovost a labilita se zátěžovými situacemi vzrůstá, a je zásadně v jeho zájmu, aby svůj čas trávil v prostředí stabilním a klidným. Je třeba apelovat na otce, aby nerezignoval na vztah se svým synem a nadále tento vztah utužoval a budoval.

Kasuistika č. 5 – dívka „KAROLÍNA“, 8 let, chlapec „TOMÁŠ“, 5 a půl roku

V evidenci OSPOD jsou děti vedeny od jara roku 2014, kdy matka podala k soudu návrh na svěření dětí do její péče pro dobu do i po rozvodu manželství.

Manželství rodiče uzavřeli po asi roční známosti v roce 2006. Dívka se narodila v roce 2007, chlapec v roce 2009. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání, matka je účetní, otec pracuje v plynárnách. Nejprve rodiče bydleli spolu s rodiči otce v jejich domě na vesnici, následně si za jejich domem postavili na rozlehlé zahradě dům vlastní. Jejich soužití bylo

zpočátku poměrně harmonické, mladá rodina s rodiči otce vycházela celkem dobře. Vlastní dům začali stavět hlavně z důvodu místa, neboť se s rodiči otce tísnili v malém domku o velikosti 3+1. Soužití bylo po celou dobu v pořádku. Matka byla s dětmi doma, od čtyř let začala vozit dívku do školky. Ve třech letech nastoupil do školky i chlapec a matka se vrátila zpět do práce. Odvoz dětí do školky a ze školky zajišťovali rodiče různě, podle pracovního vytížení. Občas děti vyzvedli ze školky i prarodiče ze strany otce. Po dvou letech začaly mezi manžely drobné hádky a konflikty, které se postupně stupňovaly. Vztah rodičů procházel velkou krizí, kterou se matka rozhodla řešit rozvodem a podala k soudu návrh na svěřením dětí do své péče. Dětem byl soudem jmenován kolizní opatrovník, který provedl pohovor nejprve s matkou a následně též s otcem dětí. Matka popsala soužití s otcem jako krajně neúnosné, dle jejího názoru byl impulsem pro jeho nepřístojné chování její návrat do práce, kdy nad ní začal ztrácet kontrolu, s čímž se nechtěl smířit. On je spíše introvert, ona je naopak velmi společenská. Otec popsal situaci tak, že matka po nástupu do práce začala zanedbávat děti. Často je mimo domov a navštěvuje s kamarádkami různé společenské akce. S rozvodem manželství nesouhlasí, domnívá se, že se jedná o přechodný stav. Svatbu uzavíral v kostele a rozvod je pro něj nepřípustný. Pokud by manželka na rozvodu trvala, pak bude žádat, aby byly děti svěřeny do jeho výlučné péče. Chce, aby děti zůstaly v domě, kde vyrůstaly v podstatě od narození. Je přesvědčen, že se o děti dokáže dobře postarat, poslední dobou se o ně stará v mnohem větší míře než jejich matka a péči o ně dobře zvládá.

OSPOD provedl místní šetření, přičemž žádného z rodičů nezastihl, neboť děti hlídali prarodiče. Otec se následně obrátil na OSOD s žádostí o pomoc, neboť má důvodné podezření, že se matka s dětmi odstěhuje ke své sestře na druhý konec republiky a on přijde o děti. OSPOD provedl osobní jednání s matkou, která uvedla, že se rozhodně nehodlá stěhovat mimo hranice okresu, našla si bydlení ve městě tři zastávky autobusem od školky, kam vozí děti. Má stálé zaměstnání, dobře placené a nehodlá na tom nic měnit. Společné soužití rodičů začalo být dle matky psychicky hodně náročné, a proto si začala hledat jiné bydlení, kam by se společně s dětmi odstěhovala. K rodičům do 20 kilometrů vzdáleného městečka jít nemůže, protože mají malý byt, ve kterém s nimi bydlí ještě její mladší bratr s přítelkyní. Děti chce do své péče, ale přistoupila by i na péči střídavou, manžel ve skutečnosti o děti nestojí, o děti se vždy starala jen ona. Jeho zvýšený zájem o děti je reakcí na její rozhodnutí od něj odejít. OSPOD apeloval na oba rodiče, aby v zájmu dětí řešili situaci rozvázněji a snažili se ovládnout své rozjitřené emoce.

V rámci místního šetření v bydlišti rodičů OSPOD zjistil, že rodina bydlí v novostavbě o velikosti 4+1. V domě byla zastižena pouze matka s dětmi, která uvedla, že otec je výjimečně ještě v práci, řeší nějakou havárii. Dům je moderně zařízený, čistě uklizený. Děti mají v domě společný pokoj na spaní a druhý pokoj zařízený jako hrací. Otec přespává v ložnici, matka v obývacím pokoji. Matka uvedla, že pronajatý byt má již vymalovaný, o víkendu se do něj hodlá i s dětmi přestěhovat. Otec odmítá věc řešit smírně, trvá na svěření dětí do své péče, s čímž ona rozhodně nesouhlasí. S otcem bylo následně jednáno telefonicky, sdělil, že na svěření dětí do své péče trvá, nechce se dětí dobrovolně vzdát. Navrhoval matce střídavou péči, ale ona toto rozhodně odmítla. OSPOD provedl místní šetření také v místě nového bydliště matky, kdy bylo zjištěno, že matka má pronajatý byt 2+1. Jedná se o standardní panelákový byt. Byt je nově vymalovaný, čistě uklizený, účelově zařízený, děti mají v pokoji dvě postele, dvě malé skříňky a jednu velkou šatní skříň, matka má v ložnici pouze postel. OSPOD pozval oba rodiče k osobnímu jednání, kdy opět apeloval na oba rodiče, aby svým jednáním děti nepoškozovali. Byl uskutečněn i pohovor s dětmi bez přítomnosti rodičů, na dětech byl znát stres a nervozita, obě děti mimo jiné uvedly, že chtějí být s oběma rodiči. OSPOD navrhl rodičům, aby se do rozhodnutí soudu v péči o děti střídali. Na základě toho rodiče začali střídavou péči praktikovat a situace se na pár dní stabilizovala. Oba rodiče telefonicky potvrdili, že si děti střídají a snaží se spolu komunikovat v klidu. Matka uvedla, že střídání sice zatím funguje, u soudu však bude požadovat, aby děti byly svěřeny do její péče. Styk otci umožní kdykoliv.

Při jednání soudu navrhoval OSPOD svěření dětí do střídavé péče, neboť oba rodiče jsou schopni tuto realizovat, otec požadoval svěření dětí do své péče, střídavé péči se ovšem nebránil, matka byla zásadně proti a trvala na tom, aby byly děti svěřeny do její výlučné péče. Vzhledem k tomu, že se uzavření dohody mezi rodiči v daném okamžiku ukázalo jako nemožné, rozhodl soud po zvážení všech okolností tak, že děti svěří do střídavé péče obou rodičů, kdy v péči otce budou děti každý lichý týden v roce a v péči matky každý sudý. Oběma rodičům byla uložena vzájemná vyživovací povinnost platit výživné, kdy byly zohledněny jejich rozdílné příjmy. Rodičům bylo dále nařízeno zúčastnit se setkání s mediátorem v rozsahu tří hodin. Pro zajištění termínu schůzky jim byla dána přiměřená lhůta. Rozhodnutí soudu očividně překvapilo obě strany. Pár dní po vyhlášení rozhodnutí soudu se dostavil na OSPOD otec dětí s tím, že matka mu odmítá děti vydat a snaží se střídavou péči znemožnit. Tvrdí, že děti k němu nechtějí a odmítá se s ním o čemkoli bavit.

Děti mu nechce dát ani k telefonu. Nekomunikuje ani ohledně termínu mediace. Při telefonickém jednání s matkou byla matka upozorněna, že odmítáním předání dětí otci nerespektuje jedno ze základních práv dětí, a to právo stýkat se s oběma rodiči a byla vyzvána k jeho respektování a dodržování. Matka tvrdila, že střídavá péče dětem neprospívá a s rozhodnutím soudu nesouhlasí. Matka byla rovněž vyzvána, aby se s otcem dohodli na termínu mediace. Po týdnu se s OSPOD telefonicky spojil otec a sdělil, že od včerejšího večera má obě děti u sebe. Matka se s dětmi předešlý večer vracela z oslavy narozenin a měla autonehodu, děti i manželka jsou však v pořádku, zažili jen obrovský šok. Otec zároveň sdělil, že podal k soudu návrh na vydání předběžného opatření na svěřeni dětí do jeho zatímní péče, protože matka je krajně nezodpovědná, když děti ohrozila na životě. Při výše uvedené nehodě zasahovala i policie a matce byl v dechu zjištěn alkohol. Za této situace OSPOD otcův návrh na vydání předběžného opatření podpořil a soud děti předběžným opatřením svěřil do zatímní péče otce. Matka usnesení o vydání předběžného opatření napadla odvoláním. Děti jsou na základě předběžného opatření v péči otce. OSPOD v rámci svého šetření zjistil, že nehodu zavinil řidič, který nedal matce přednost. Alkohol zjištěný v dechu matky krátce po nehodě krevní zkouškou potvrzen nebyl, a proto navrhl soudu, aby do doby rozhodnutí odvolacího soudu vydal předběžné opatření na úpravu styku dětí s matkou, aby děti s matkou neztratily kontakt a nedošlo tak ke zprerhání jejich citových vazeb. Soud předběžným opatřením rozhodl tak, že matka má právo stýkat se s dětmi každý sudý týden od pátku od 18.00 hodin do neděle do 18.00 hodin a v každém lichém týdnu ve středu od 15.00 hodin do čtvrtka 18.00 hodin. V mezidobí podali oba rodiče odvolání do rozhodnutí soudu o svěřeni dětí do střídavé péče obou rodičů. Poté byl spis postoupen odvolacímu soudu k rozhodnutí o podaných odvoláních.

V tomto případě jsou vztahy mezi rodiči značně vyhrocené. Problémy v manželském soužití se matka rozhodla řešit rozvodem. Oba rodiče primárně požadovali svěřeni dětí do své výlučné péče, matka, která by zpočátku přistoupila i na střídavou péči, trvala následně na své výlučné péči. Otec naopak ze svého stanoviska posléze ustoupil a střídavé péči by se nebránil. Na základě šetření dospěl OSPOD k názoru, že oba rodiče jeví upřímný zájem o svěřeni dětí do péče a pro jejich vývoj jsou oba schopni zajistit jim veškeré potřeby. Děti jsou silně citově vázány na oba rodiče a nepreferují ani jednoho z nich. Silné citové pouto je váže i k prarodičům ze strany otce. Blízkost bydliště obou rodičů zaručuje neměnné školní i mimoškolní prostředí dětí, které je v rámci zachování stabilního prostředí pro děti

velmi vhodné. S ohledem na zájem nezletilých dětí se za této situace OSPOD jeví jako zcela příhodné svěřit je do střídané péče obou rodičů. K jeho názoru se po zhodnocení všech relevantních skutečností přiklonil i soud, neboť nesouhlas jednoho z rodičů se střídanou péčí, v tomto případě především matky, mezi relevantní kritéria střídanou péčí vylučující nepatří. K vyloučení střídané péče nemůže vést ani zhoršená kvalita komunikace či její absence. O zlepšení vzájemné komunikace a zklidnění celé situace se měli rodiče pokusit prostřednictvím nařízené mediace, k jejímu uskutečnění ovšem dosud nedošlo. Rodiče by si měli uvědomit, že jejich vzájemná nevráživost dětí velmi poškozuje a narušuje jejich zdravý psychický vývoj. Zátěž, kterou jim rodiče svým nezodpovědným jednáním způsobují, děti do budoucna velmi negativně ovlivní.

Nařízení střídané péče se zde jeví nešťastným a nelze než dát za pravdu odborníkům, kteří vnucování střídané péče proti vůli rodičů nedoporučují a před takovým postupem varují. Ústavní soud sice nesouhlas jednoho z rodičů se střídanou péčí nepovažuje za překážku střídané péče a nevhodnou komunikaci mezi rodiči doporučuje pomocí vhodných opatření, např. pomocí mediace, zlepšit a neustupovat vzájemné rivalitě rodičů, je ovšem otázkou, zda je nařízení střídané péče tím správným řešením. Rodiče vytvářejí hostilní, pro děti značně nepříznivé prostředí, které ohrožuje jejich prosperitu. Vlekly rodičovský konflikt a špatná komunikace mezi rodiči představuje pro děti výrazně citově zatěžující až neurotizující prostředí. Obě děti mají k matce i otci intenzivní a kladné citové vazby a vyhrocený konflikt mezi rodiči vnímají velmi silně. Rodiče jsou plně vtaženi do vzájemného boje a neuvědomují si, jaké dalekosáhlé důsledky může jejich nepřátelství na děti do budoucna mít. Je nutné apelovat na rodiče, aby v zájmu svých dětí ustoupili ze svých nepřátelských pozic a byli otevřeni smírnému řešení, třeba za pomoci odborníků, a zamezili tak dalšímu poškozování svých dětí. V rámci sledovaných případů se jeví jako nejhorší možné řešení. Rodiče svým velmi negativním přístupem značně narušují psychiku dětí a je třeba jim dát jasně najevo, že toto je zcela nepřijatelné.

4.4 Statistické údaje

Pro ucelenou představu byly do diplomové práce zahrnuty statistické údaje týkající se střídané péče, z nichž vyplývá, jaký podíl z celkového počtu vydaných pravomocných soudních rozhodnutí střídaná péče zaujímá. Do konce roku 2013 byly střídaná péče a společná péče zahrnuty do jedné položky, nelze tedy jednoznačně určit, jaký přesný podíl v daném období střídaná péče zaujímal, proto jsou informace zjištěné ze statistických

ročenek pouze ilustrativní. Od roku 2014 byla v tomto ohledu provedena změna a oba typy péče jsou vedeny již pod samostatnými položkami. Statistická ročenka za rok 2014 dosud zveřejněna nebyla.

Na základě této skutečnosti byly osloveny okresní a obvodní soudy v ČR a Městský soud v Brně se žádostí o poskytnutí informací ohledně využívání střídavé péče za roky 2012, 2013 a 2014, aby bylo možno blíže specifikovat, v jaké míře je střídavá péče o dítě v naší zemi skutečně využívána. Za jaké situace bylo o střídavé péči rozhodnuto ze statistických údajů pochopitelně jednoznačně zjistit nelze, nedozvíme se, zda bylo toto uspořádání poměrů zvoleno po vzájemné dohodě obou rodičů, zda si dítě střídavou péčí přálo, zda mezi rodiči funguje vzájemná komunikace a spolupráce, či dochází k výrazným rozepřím, jeden z rodičů si střídavou péčí nepřál a tato byla soudem nařízena. Z informací zjištěných v terénu je však zřejmé, že obecné soudy přistupují v případech nesouhlasu jednoho z rodičů se střídavou péčí k jejímu nařízení poměrně řídky, i když tlak Ústavního soudu ČR v tomto ohledu sílí, jak je patrné z vydané judikatury posledních let.²⁷⁷

Ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti České republiky za roky 2008 – 2013 byly použity údaje ohledně prvního rozhodnutí o výchově dítěte (tabulka č. 1) a údaje ohledně prvního rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu rodičů (tabulka č. 3). Procentuelní vyjádření těchto údajů je pak uvedeno v tabulkách č. 2 a č. 4. V níže uvedených tabulkách č. 1 až č. 4 jsou v počtech rozhodnutí soudů zahrnuty počty práv, tedy počty dětí, kterých se rozhodnutí týkalo.

Rozhodnutí týkající se dětí, jejichž rodiče neuzavřeli sňatek a požádali soud o úpravu poměrů k dítěti, jsou zahrnuta v tabulce č. 1. Pokud rodiče, kteří jsou manželé, podali k soudu pouze návrh na úpravu poměrů k dítěti s tím, že návrh na rozvod manželství dosud nepodali, protože se rozvést nehodlají či tak hodlají učinit až později, rozhodnutí o úpravě poměrů k dítěti jsou rovněž zahrnuta v tabulce č. 1.

Tabulka č. 2 zachycuje první rozhodnutí o výchově dítěte, kdy hodnoty jsou vyjádřeny v procentech. Můžeme v ní vysledovat, že podíl společné, popř. střídavé, výchovy se od roku 2008 do roku 2013 postupně zvyšoval. Srovnáme-li podíl společné, popř. střídavé, výchovy v roce 2008 a v roce 2013, zjistíme, že se její podíl za sledované období více než zdvojnásobil.

---

²⁷⁷ Autor – zjištěno v terénu.

Tabulka č. 1 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno:

	Matce	Otci	Do společné, popř. střídavé, výchovy	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2008	25346	1855	852	649	28702
2009	26899	1937	1086	622	30544
2010	27121	1938	1184	646	30889
2011	26295	1725	1485	603	30108
2012	26387	1880	1571	625	30463
2013	28309	1878	2039	558	32784

Tabulka č. 2 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno (v %):

	Matce	Otci	Do společné, popř. střídavé, výchovy	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2008	88,308	6,463	2,968	2,261	100
2009	88,066	6,342	3,556	2,036	100
2010	87,802	6,274	3,833	2,091	100
2011	87,336	5,729	4,932	2,003	100
2012	86,620	6,171	5,157	2,052	100
2013	86,350	5,728	6,220	1,702	100

V tabulce č. 3 jsou uvedena rozhodnutí týkající se dětí, jejichž rodiče uzavřeli manželství a podali návrh k soudu na úpravu poměrů k dítěti po rozvodu jejich manželství. Podali-li rodiče, kteří jsou manželé, návrh k soudu na úpravu poměrů k dítěti pro dobu do i po rozvodu manželství, pak jsou tato rozhodnutí zahrnuta do tabulky č. 1 i do tabulky č. 3. V takovém případě jsou v soudním rozhodnutí, kterým jsou upraveny poměry k dítěti, uvedeny minimálně dva výroky – jeden upravuje dobu do rozvodu manželství, druhý dobu po jeho rozvodu. V tabulce č. 4 jsou rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu

převedena do procentuálního vyjádření, kdy je v rámci sledovaného období patrný obdobný trend jako u prvního rozhodnutí o výchově dítěte (tabulka č. 2). V případě prvního rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu se podíl společné, popř. střídavé, výchovy rovněž postupně zvyšoval a při porovnání let 2008 a 2013 se taktéž více než zdvojnásobil.

Tabulka č. 3 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu:

	Matce	Otci	Do společné, popř. střídavé, výchovy	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2008	24322	2144	1254	99	27819
2009	23802	2097	1527	99	27525
2010	22303	2033	1677	107	26120
2011	21045	1758	1945	83	24831
2012	19799	1757	2121	63	23740
2013	20411	1697	2483	68	24659

Tabulka č. 4 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu (v %):

	Matce	Otci	Do společné, popř. střídavé, výchovy	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2008	87,429	7,707	4,508	0,356	100
2009	86,474	7,618	5,548	0,360	100
2010	85,387	7,783	6,420	0,410	100
2011	84,753	7,080	7,833	0,334	100
2012	83,399	7,401	8,934	0,266	100
2013	82,773	6,882	10,069	0,276	100

Vzhledem k tomu, že ve statistických ročenkách Ministerstva spravedlnosti ČR není v období let 2008 – 2013 střídavá a společná výchova rozlišena, byly o sdělení informací týkající se střídavé péče za poslední tři roky, tj. za roky 2012, 2013 a 2014, ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, požádány obecné soudy. Informace ohledně počtu rozhodnutí týkajících se svěřeni nezletilého dítěte do péče matky, do péče otce, do střídavé péče, do společné péče, případně do péče jiné fyzické osoby za jednotlivé roky byly od jednotlivých soudů požadovány bez rozlišení, zda se jedná o rozhodnutí pro dobu do rozvodu manželství, po rozvodu manželství či pouze o svěřeni dítěte do péče (dříve určení výchovy a výživy dítěte), a to z důvodu možné duplicity rozhodnutí, kdy rozhodnutí o úpravě poměrů k jednomu dítěti může být v některých případech zahrnuto do dvou statistických kódů. Údaje poskytnuté oslovenými soudy byly zpracovány různými způsoby, proto bylo při zpracování přistoupeno k rozdělení informací do několika kategorií.

Kategorie č. 1 – soudy poskytly informace ze statistických listů, přičemž pro roky 2012 a 2013, kde byla střídavá a společná výchova zahrnuta do jedné položky statistických kódů, bylo přistoupeno k faktickému vyhledání rozhodnutí a zjištění, zda se jednalo o svěřeni dítěte či dětí do střídavé nebo společné péče. V tomto případě bylo tedy zachováno, obdobně jako ve statistických ročenkách, rozlišení, zda se jedná o první rozhodnutí o výchově dítěte nebo o první rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu. Ze zjištěných informací byly sestaveny čtyři tabulky. V uvedených tabulkách jsou v počtech rozhodnutí soudů opět zahrnuty počty práv, tedy počty dětí, kterých se rozhodnutí týkalo.

V tabulce č. 5 jsou uvedena první rozhodnutí o výchově dítěte, procentuelní vyjádření podílu těchto rozhodnutí je uvedeno v tabulce č. 6, ze které vyplývá, že podíl střídavé péče ve sledovaných třech letech byl nejvyšší v roce 2012, rozdíl mezi jednotlivými roky se pohybuje v desetinách procent. Střídavá péče překračuje čtyři procenta, v roce 2012 se její podíl přibližuje pěti procentům. Společná péče dosáhla nejvyšší hodnoty rovněž v roce 2012, kdy mírně překročila půlprocentní hranici. Potvrdil se tak předpoklad, že míra společné péče je oproti střídavé péči výrazně nižší.

Tabulka č. 5 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno:

	Matce	Otci	Do střídavé výchovy (péče)	Do společné výchovy (péče)	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	1179	57	62	7	21	1326
2013	1312	76	63	5	34	1490
2014	1301	68	63	5	48	1485

Tabulka č. 6 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno (v %):

	Matce	Otci	Do střídavé výchovy (péče)	Do společné výchovy (péče)	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	88,914	4,298	4,676	0,528	1,584	100
2013	88,054	5,101	4,228	0,335	2,282	100
2014	87,610	4,579	4,242	0,337	3,232	100

V tabulce č. 7 jsou uvedena první rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu manželství, procentuelní vyjádření je zachyceno v tabulce č. 8, z něhož můžeme vyzorovat, že nejvyšší podíl má střídavá péče v roce 2012, v dalších dvou letech její preference klesá.

Z porovnání údajů zachycených tabulkou č. 6 a tabulkou č. 8 vyplývá, že podíl střídavé péče po rozvodu manželství rodičů je v porovnání s prvním rozhodnutím o výchově dítěte vyšší. Obdobné informace byly zjištěny z celostátních statistických ročenek, kdy procentuelní vyjádření bylo zachyceno v tabulce č. 2 a v tabulce č. 4. I zde je podíl střídavé, popřípadě společné, péče v rozhodnutích o úpravě poměrů pro dobu po rozvodu manželství vyšší než v prvních rozhodnutích o výchově dítěte. Z procentuelního vyjádření počtu rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu můžeme opět vyzorovat, že společná péče nabývá oproti péči střídavé výrazně nižších hodnot.

Tabulka č. 7 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu:

	Matce	Otci	Do střídavé výchovy (péče)	Do společné výchovy (péče)	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	556	47	65	14	2	684
2013	609	59	64	9	2	743
2014	541	51	51	9	1	653

Tabulka č. 8 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu (v %):

	Matce	Otci	Do střídavé výchovy (péče)	Do společné výchovy (péče)	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	81,287	6,871	9,503	2,047	0,292	100
2013	81,965	7,941	8,614	1,211	0,269	100
2014	82,849	7,810	7,810	1,378	0,153	100

Kategorie č. 2 – soudy poskytly informace ze statistických listů, ve kterých byly údaje o střídavé a společné výchově zahrnuty pod jednu položku, k jejich rozlišení za roky 2012 a 2013 ovšem nedošlo. Střídavá a společná péče byla rozlišena pouze za rok 2014, kdy došlo k přečíslování statistických kódů a rozlišení střídavé a společné péče. Dle požadavku uvedeného v žádosti nebylo soudy rozlišováno, zda se jedná o rozhodnutí pro dobu do rozvodu manželství, po rozvodu manželství či pouze o svěřením dítěte do péče. V tomto případě tedy nedochází k možné duplicitě rozhodnutí. Do tabulky č. 9 a č. 10 jsou zahrnuty informace ohledně pravomocných rozhodnutí z roku 2014 týkajících se počtu dětí svěřených do péče, z nichž vyplývá, že podíl střídavé péče přesáhl hranici osmi procent, oproti tomu společná péče obou rodičů zaujímá necelá dvě procenta.

Tabulka č. 9 Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče – dítě svěřeno:

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	7289	1054	784	178	201	9506

Tabulka č. 10 Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče – dítě svěřeno (v %):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	76,678	11,088	8,247	1,873	2,114	100

Kategorie č. 3 – soudy poskytly informace přesně dle zadání uvedeného v žádosti o sdělení informací ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, kdy bylo uvedeno, v kolika rozhodnutích byly v jednotlivých letech svěřeny děti do péče matky, otce, do střídavé péče, do společné péče a do péče jiné fyzické osoby. Nedochozí tedy k duplicitě rozhodnutí. Poskytnuté informace se týkaly počtu rozhodnutí. Získané informace byly zahrnuty do tabulky č. 11 a č. 12. Tabulka č. 11 zachycuje, v kolika případech bylo v jednotlivých letech rozhodnuto o té které formě péče o dítě. Tabulka č. 12 je opět vyjádřením v procentech, kdy z tabulky vyplývá, že podíl střídavé péče v roce 2013 a 2014 dosáhl obdobné úrovně, oproti roku 2012 došlo k nárůstu o 1,19 (resp. 1,24) %.

Tabulka č. 11 Počet rozhodnutí týkajících se svěřením nezletilého dítěte do péče:

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	8953	1070	524	173	349	11069
2013	9423	1151	700	230	312	11816
2014	8847	1074	673	230	442	11266

Tabulka č. 12 Počet rozhodnutí týkajících se svěřeni nezletilého dítěte do péče (v %):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2012	80,884	9,666	4,734	1,563	3,153	100
2013	79,748	9,741	5,924	1,947	2,640	100
2014	78,528	9,533	5,974	2,042	3,923	100

Kategorie č. 4 – soudy poskytly informace ze statistických listů, kdy k rozlišení střídavé a společné výchovy za roky 2012 a 2013 nedošlo. Rok 2014 byl zpracován ze statistických listů a bylo rozlišeno, zda se jedná o první rozhodnutí ohledně péče o dítě či jde o první rozhodnutí upravující svěřeni do péče po rozvodu manželství. V těchto případech se jedná o počty rozhodnutí, kdy v jednom rozhodnutí může být rozhodnuto o více dětech. Informace o počtu prvních rozhodnutí týkajících se svěřeni dítěte do péče jsou zaneseny do tabulky č. 13, z podkladů v ní uvedených bylo vypočteno procentuelní vyjádření jednotlivých forem péče – tabulka č. 14.

Tabulka č. 13 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno (počet rozhodnutí):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	948	80	64	12	31	1135

Tabulka č. 14 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno (počet rozhodnutí v %):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	83,524	7,049	5,639	1,057	2,731	100

Informace týkající se prvního rozhodnutí ve věci svěřeni dítěte do péče po rozvodu manželství byly zaneseny do tabulek č. 15 a č. 16. Z porovnání údajů zachycených tabulkou č. 14 a tabulkou č. 16 vyplývá, že podíl střídavé péče pro případ rozvodu manželství rodičů je v porovnání s prvním rozhodnutím ve věci péče o nezletilé vyšší. Je zde tedy zachován celostátní trend, který koresponduje s informacemi ze statistických ročenek z let 2008 – 2013, přestože se jedná o počty rozhodnutí a nikoli o počty dětí. Z procentuelního vyjádření počtu rozhodnutí týkajících se společné péče o dítě i počtu rozhodnutí týkajících se společné péče o dítě pro případ rozvodu můžeme opět konstatovat, že společná péče nabývá oproti péči střídavé výrazně nižších hodnot.

Tabulka č. 15 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno pro případ rozvodu (počet rozhodnutí):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	616	74	53	14	1	758

Tabulka č. 16 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno pro případ rozvodu (počet rozhodnutí v %):

	Matce	Otci	Do střídavé péče	Do společné péče	Jiné fyzické osobě než rodiče	Celkem
2014	81,266	9,763	6,992	1,847	0,132	100

Uvedené statistické údaje nám ukazují, v jaké míře je institut střídavé péče v rozhodovací praxi obecných soudů využíván. Ze statistických údajů poskytnutých obecnými soudy doplněnými o informace ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti ČR byl potvrzen předpoklad, že střídavá péče je využívána častěji než péče společná, která v porozvodovém či porozchodovém uspořádání poměrů dítěte příliš častá není. Podíl střídavé a společné výchovy ve statistických ročenkách zaznamenal od roku 2008 do roku 2013 výrazný nárůst, z informací obecných soudů je za poslední tři roky v preferenci

institutu střídavé péče patrná určitá stagnace. Na tomto místě je nutné podotknout, že při zpracování statistických údajů poskytnutých obecnými soudy bylo zjištěno, že mezi jednotlivými soudy existují v preferenci institutu střídavé péče poměrně velké rozdíly. Použity byly informace ze dvou třetin obecných soudů, kdy po rozřídění do kategorií tvořil kategorii č. 1 a kategorii č. 4 pouze zlomek poskytnutých informací. Do kategorie č. 2 byly zařazeny poskytnuté informace z jedné čtvrtiny všech soudů, do kategorie č. 3 pak informace z jedné třetiny všech obecných soudů. Ze statistických informací se rovněž potvrdila obecně známá skutečnost, že nejvíce dětí je svěřováno do výlučné péče matky.

ZÁVĚR

Diplomová práce pojednává o střídavé péči jako jedné z možných forem uspořádání poměrů dítěte po rozvodu či rozchodu rodičů a o jejích kladech a záporech. Teoretická část práce přináší širší historický pohled na rodinu, manželství a jeho rozvod, zabývá se vznikem a zánikem manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a popisuje průběh opatrovnického a rozvodového řízení u soudu. Zabývá se rolí orgánu sociálně-právní ochrany dětí a možnostmi úpravy poměrů dítěte po rozvodu či rozchodu rodičů. Blíže se pak věnuje střídavé péči, názorům některých odborníků i veřejnosti na tuto formu uspořádání poměrů dítěte a zejména jejím kladům a záporům. Pozornost je věnována též zájmu dítěte, který hraje klíčovou roli ve všech záležitostech týkajících se dětí, a možnostem sociální pedagogiky v porozvodové péči.

Střídavá péče byla zařazena do našeho právního řádu v roce 1998, její podstatou je skutečnost, že rodiče se v péči o dítě v určitých intervalech střídají. Střídavá péče může dítěti přinášet mnoho pozitivního, dítě má možnost rovnoměrně poznávat oba rodiče, jejich péči a reakce v běžných životních situacích. Zažívá s nimi pokračující rodinný vztah a není ochuzeno o jednu rodičovskou roli. Úskalím střídavé péče je menší stabilita prostředí, zvýšené nároky na dítě spojené se změnami prostředí i vysoké nároky na rodiče v oblasti vzájemné kooperace a komunikace. V případě vleklých rodičovských konfliktů a špatné komunikace mezi rodiči příliš vhodná není, neboť není v zájmu dětí a jejich zdravého harmonického vývoje, aby vyrůstaly v citově zatěžujícím konfliktním prostředí. Atmosféra plná konfrontací jde vždy proti zájmům dětí. Nelze jednoznačně říci, jaké porozvodové či porozchodové uspořádání je pro děti tím nejlepším, každý případ je třeba posuzovat individuálně. Střídavá péče se pro některé rozpadající se rodiny jeví tím nejlepším možným řešením. Při rozhodování o uspořádání vzájemných vztahů po rozchodu musí rodiče jednat skutečně v zájmu dítěte a nikoli sobecky v zájmech svých. Pak bude zvolené rozhodnutí pro dítě opravdu tím nejlepším. Z pohledu dětí není důležité, jaký druh porozvodového uspořádání bude upřednostněn, důležitá je kvalita tohoto uspořádání a schopnost rodičů celou situaci co nejlépe zvládat.

Cílem praktické části diplomové práce bylo představit na několika konkrétních případech střídavou péči v celé její složitosti, poukázat na úskalí, která tuto formu uspořádání poměrů dítěte v běžném životě provázejí, a ukázat, jakou měrou je tento institut v naší zemi využíván.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
2. Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí, Lucemburk, 20. V. 1980 (překlad)
4. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., Evropská úmluva o výkonu práv dětí (překlad)
5. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky ze dne 9. května 1948
6. Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství
7. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
8. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
14. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)
15. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
16. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
17. Instrukce Ministerstva spravedlnosti, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů
18. Nález Ústavního soudu České republiky z 27. ledna 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04, včetně odlišného stanoviska soudkyně Ivany Janů
19. Nález Ústavního soudu České republiky z 23. února 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

20. Nález Ústavního soudu České republiky z 26. května 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
21. Nález Ústavního soudu České republiky z 30. května 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, včetně odlišného stanoviska soudce Ludvíka Davida
22. Nález Ústavního soudu České republiky z 25. září 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13
23. Nález Ústavního soudu České republiky z 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
24. BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, s. r. o., 2002, 216 s. ISBN 80-7021-605-0
25. BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2
26. BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Přel. Petr Babka. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2012, 256 s. ISBN 978-80-262-0150-2
27. BEDNÁŘOVÁ, Jana. *Syndrom zavrženého/odcizeného rodiče*. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/syndrom-zavrzeneho-odcizeneho-rodice-418577>.
28. Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.bafm-mediation.de/>
29. COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině*. Přel. Hana Mayerová. 1. vydání. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008, 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7
30. CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z www: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14_&Lang=en
31. DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Sociologické studie/Sociological Studies 07:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2007, 129 s. ISBN 978-80-7330-124-8. [online]. [cit. 2015-02-12 14:38]. Dostupné z www: <http://www.soc.cas.cz/publikace/otcove-matky-porozvodova-pece-o-deti>
32. FÓRUM 50 %. *Střídavá péče – situace v ČR*. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z www: <http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>

33. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 260 s. ISBN 978-80-7478-500-9
34. HARPER'S BAZAAR. *Výhody a úskalí střídavé péče o dítě*. [online]. [cit. 2015-03-06]. Dostupné z www: <http://www.jenprozeny.cz/deti/24257-vyhody-uskali-stridave-pece-dite?page=0,0>
35. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martin KREIDL. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 265 s. ISBN 978-80-7419-142-8
36. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
37. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, s. r. o., 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2
38. HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2011, 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7
39. HÖSCHL, Cyril a Barbora WENIGOVÁ. *Objevte cestu, jak jít dál: podpora a rady pro každého, koho postihla schizofrenie*. Praha: Tigis, 2006, 100 s. ISBN 80-903750-2-2
40. HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006, 400 s. ISBN 80-7239-192-5
41. HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-740-503-9
42. JÍLEK, Dalibor a Jean ZERMATTEN et al. *Cesty ke škole respektující a naplňující práva dítěte*. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko-britská o. p. s., 2013, 427 s. ISBN 978-80-905598-0-6
43. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orbis n. p., 1962, 281 s. 11 – 080 – 62
44. KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2005, 240 s. ISBN 80-7367-045-3

45. KLIMESŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z www: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf
46. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
47. KYNCL, Libor a Jana LOJKOVÁ. Legal and Financial Problems of International Joint Custody of Children. In *The Role and Place of Law in a Society Based on Knowledge*. 1. vyd. Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2009. s. 594-603, 10 s. ISBN 978-973-144-283-9
48. LABUSOVÁ, Eva. *Děti do kufru aneb o střídavé výchově*. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z www: http://evalabusova.cz/clanky/deti_do_kufu.php
49. LOCKE, John. *O výchově*. Přel. František Singule. 1 vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 228 s.
50. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vydání. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1989, 336 s. 08-056-89
51. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Přestali jste být manžely, ale zůstáváte rodiči*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1992, 16 s. ISBN 80-85467-53-4
52. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5
53. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Jak a proč nás trápí děti*. 1. vydání. Praha: Grada, Publishing, spol. s r. o., 1997, 192 s. ISBN 80-7169-587-4
54. MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky*. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://www.iustin.cz/files/manualsp.pdf>
55. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, metodický materiál*. 2012. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>
56. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistické ročenky*. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

57. MOTEJL, Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, 215 s. [online]. [cit. 2012-05-28]. Dostupné z www: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/sborniky_stanoviska/Rodina_a_dite.pdf
58. MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vydání. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8
59. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X
60. NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9
61. NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2013, 168 s. ISBN 978-80-262-0342-1
62. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, 144 s. ISBN 978-80-247-1449-3
63. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ JEDEN DOMOV. *Svěřování dětí do péče po rozvodu*. 2012. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z www: <http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu>
64. RADIMSKÁ, Radka. *Společná a střídavá výchova – debata plná rozporů*. In bulletin Gender – rovné příležitosti – výzkum, 4/2002. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z www: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/23-rocnik-3-cislo-4-2002/197> ISSN 1213-0028
65. ROUSSEAU, Jean-Jacques. *Rozpravy*. Výbor z díla. Přel. Eva Blažková a Vojtěch Zamarovský. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1978, 283 s.
66. SEDLÁK, Jiří a Zdenka PAŇÁKOVÁ. *Nejlepší zájem nezletilého*. 2012. [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z www: <http://www.domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/nejlepsi-zajem-nezletileho.html>
67. SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Přel. Hana Loupová. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2004, 179 s. ISBN 80-7178-906-2
68. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0

69. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*. 2005. [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z www: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>
70. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Tým lidí v Children of Europe. Nejlepší rodiče jsou oba rodiče*. [online] [cit. 2015-02-26]. Dostupné na www: <http://www.childrenofeurope.cz/kdo-jsme/>
71. TEYBER, Edward. *Děti a rozvod (Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů)*. Přel. Lukáš Chaloupka a Dagmar Brejlová. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 2007, 230 s. ISBN 978-80-7255-163-7
72. TRETERA, Rajmund. *Církevní právo*. Díl druhý. Praha: Československá provincie Řádu bratří kazatelů, 1992, 50 s. ISBN 80-901252-3-9
73. TRNKA, Vojtěch. *Děti a rozvody*. 1. vydání. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1974, 220 s. 08-083-74
74. TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86723-30-3
75. VOKÁLOVÁ, Dominika. *Obmedzenie a zákaz styku rodiča s maloletým dieťaťom*. In Bulletin slovenskej advokacie 6/2012, ročník XVIII. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z www: http://www.cak.cz/assets/ba_06_2012_web.pdf
76. WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči. Otcovský faktor a mystika mateřství*. Přel. Eduard Bakalář. 1. české vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, 264 s. ISBN 80-855229-16-5
77. WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Přel. Eduard Bakalář. 1. vydání. Praha: Portál, 1996, 240 s. ISBN 80-7178-089-8
78. WARSHAK, Richard A. *Rozvodové jedy*. Přel. Daniela Zounková. 1. vydání. Praha: TRITON, s. r. o., 2003, 390 s. ISBN 80-7254-439-X

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD   Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno:

Tabulka č. 2 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno (v %):

Tabulka č. 3 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu:

Tabulka č. 4 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu (v %):

Tabulka č. 5 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno:

Tabulka č. 6 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno (v %):

Tabulka č. 7 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu:

Tabulka č. 8 První rozhodnutí o výchově dítěte (počet práv) – dítě svěřeno pro případ rozvodu (v %):

Tabulka č. 9 Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče – dítě svěřeno:

Tabulka č. 10 Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče – dítě svěřeno (v %):

Tabulka č. 11 Počet rozhodnutí týkajících se svěřením nezletilého dítěte do péče:

Tabulka č. 12 Počet rozhodnutí týkajících se svěřením nezletilého dítěte do péče (v %):

Tabulka č. 13 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno (počet rozhodnutí):

Tabulka č. 14 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno (počet rozhodnutí v %):

Tabulka č. 15 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno pro případ rozvodu (počet rozhodnutí):

Tabulka č. 16 Péče o nezletilé – první rozhodnutí – dítě svěřeno pro případ rozvodu (počet rozhodnutí v %):